КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ КУЛЬТУРИ І МИСТЕЦТВ

ВП «Миколаївська філія Київського національного університету культури і мистецтв»

III Всеукраїнська науково-практична конференція

«СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ»

Збірник тез доповідей

Частина I

Миколаїв, 2015

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ КУЛЬТУРИ І МИСТЕЦТВ

ВП «МИКОЛАЇВСЬКА ФІЛІЯ КИЇВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ КУЛЬТУРИ І МИСТЕЦТВ»

ІІІ Всеукраїнська науково-практична конференція

«СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ»

Збірник тез доповідей

Частина І

Миколаїв, 2015

УДК 338.48+796.5

ББК 65.43+75.81

Матеріали III Всеукраїнської науково-практичної конференції «Сучасні тенденції розвитку туризму»: Збірник тез доповідей (І частина). – Миколаїв: ВП «МФ КНУКІМ», 2015. – 217 с.

Збірник містить тези доповідей пленарного і секційних засідань науковців, практиків, аспірантів, наукових співробітників, спеціалістів, представлених на III Всеукраїнській науково-практичній конференції «Сучасні тенденції розвитку туризму»

Робочими мовами конференції є українська, російська та англійська.

Організаційний комітет не несе відповідальності за зміст наукових статей.

© ВП «МФ КНУКІМ», 2015

З М І С Т

СЕКЦІЯ 1

ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ ТУРИСТИЧНО-РЕКРЕАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ МИКОЛАЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Архипова Л. М., Богдан О. Агротуризм – шлях розвитку особистих підсобних господарств 7
Бабушко С.Р. Сучасний стан підвищення кваліфікації кадрів індустрії гостинності в Україні 11
Бейдик О.О. Рекреаційно-туристські ресурси Миколаївської області в таблицях Шульте 16
Бондарчук-Чугина І.Ю. Туризм як соціокультурний феномен 22
Великочий В.С., Шикеринець В.В. Релігійний туризм: сучасний стан та перспективи розвитку в Івано-Франківській області 24
Волчецький Р.В. Використання досвіду Єгипту та Ізраїлю у формуванні привабливого туристичного іміджу в умовах військово-політичної нестабільності в Україні 34
Гарбар Г.А. Місце та роль соціального туризму в сучасній Україні 40
Гуменюк А.І. Удосконалення системи управління туристично-рекреаційного комплексу Івано-Франківської області 44
Гуменюк В.В. Сучасні тенденції міжнародного туризму та їх вплив на розвиток курортно-рекреаційної сфери 48
Дутчак О.І. Популяризація гуцульської етнокультури у діаспорі як напрям розвитку етнотуризму 52
Єрмолаєв І.В. Самостоятельные путешествия – интересно и не дорого 56
Козловський Ю.І. Екотуристичний потенціал Національного природного парку «Білоберіжжя Святослава» 61
Ляшенко В.В. Стратегії розвитку туристично-рекреаційного потенціалу на регіональному рівні 67
Маланюк Т.З. Оборонні споруди гуцульщини, як об’єкти туризму (на прикладі надвірнянського району Івано-Франківської області) 71
*Обозна А.О.*Влияние туризма и рекреации на региональное развитие 75
Огієнко М.М. Економічні аспекти розвитку туризму в Миколаївській області 80
Омельчук Б.А. Пам’ятки доби галицько-волинського князівства у державних історико-культурних заповідниках заходу україни: туристично-рекреаційний потенціал 84
Орлова В.В., Оришко С.П. Механізм забезпечення економічної безпеки підприємств соціокультурної сфери. 90
Пінчук А.С. Тенденции развития кейтеринга в Украине 95
Польова Л.В. Актуальні проблеми сучасної вищої туристської освіти в Україні 99
Потишняк О.М. Відносно основних принципів покладених в основу системи національної економічної політики держави 105

Рощін І.Г., Рощіна С.М. Характеристика принципів менеджменту в туристській індустрії 108
Сидоренко І.О. Мотивація в туризмі 112
Смирнов І.Г. Конкурентоспроможність країн у туризмі та її визначення 118
Стиценко О.В. Використання мультимедійних технологій під час викладання дисципліни «Етнічні кухні» 123
Ткаченко С.А. Щодо підвищення економічної ефективності організаційного забезпечення функції моніторингу в системі регулювання регіональної структури та територіальної організації агропродовольчої сфери 127
Уліганець С.І. Екотуризм як дидактична основа екологічної освіти 131
Ушаков Е.Ю. Кинбурн, будущая мекка экотуризма 135
Форманюк І.В., Мельник Л.В. Перспективи розвитку орнітологічного туризму на Кінбурнській косі 137
Чичкалюк Т.О. Роль національних та регіональних парків у розвитку рекреаційно-туристичного потенціалу області 140

СЕКЦІЯ 2
КУЛЬТУРНІ ПРОЕКТИ ЯК ТУРИСТИЧНИЙ РЕСУРС

Богатирьов К.О. Розвиток соціально-культурної сфери України в умовах ринкових відносин 145
Гаврилова О.В. Квест «Гривня–тур » як засіб активізації туристичної діяльності молоді 147
Горбова Т.О. Розвиток дитячо-юнацького туризму в позашкільному закладі міста 151
Жайворонок Т.А. «Туристична Миколаївщина запрошує!» - краєзнавство як джерело освіти читачів в дитячій бібліотеці 157
Зайко С.А. Бібліотечний тризм, як новий напрям у сфері туризму 165
Запорожченко Г.М. Мистецькими стежками Миколаївщини 167
Калініна Л.А. Індустрія дозвілля як складова сфери туризму 173
Краєва Р.В. Краєзнавчі квести та соціалізація школярів 177
Мартинова Д. Б. Форми та методи проведення Дня туризму в навчальних закладах області 181
Орлова О.В. Тенденції розвитку культурного туризму в Україні 187
Петрина Н.В. Объекты «темного» туризму и их культурно-историческое значение 191
Попович С.І. Актуалізація пізнавальної функції екскурсій на сучасному етапі 195
Фастовець О.О. Малі музії як ресурс розвитку культурно-пізнавалного туризму Київської області 198
Цуркан І.М. Подієвий туризм як інноваційна форма організації дозвілля туристів 202
Черніченко С.М. Бібліотеки як складова розвитку пізнавального туризму в м. Миколаєві 208

СЕКЦІЯ № 1

ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ ТУРИСТИЧНО-РЕКРЕАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ МИКОЛАЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Л. М. АРХИПОВА, д. т.н., професор
О. БОГДАН, студентка
Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу, м. Івано-Франківськ

АГРОТУРИЗМ – ШЛЯХ РОЗВИТКУ ОСОБИСТИХ ПІДСОБНИХ ГОСПОДАРСТВ

Туризм відіграє одну з головних ролей у світовій економіці, забезпечуючи десяту частину світового валового національного продукту. Ця галузь економіки розвивається швидкими темпами і в найближчі роки стане найбільш важливим її сектором. В останні роки туризм став одним з найприбутковіших видів бізнесу в світі (рис.1). Україна в світовому рейтингу туристичних прибуттів посідає стабільно 14 місце, маючи значний потенціал до розвитку.

З початку 80-х років нашого століття з'явилися зрушення в пріоритетах мандрівників, що змушує говорити про феномен так званого агротуризму, особливого сектора туристської області, який, за деякими оцінками, вже охоплює більше 10% туристичного ринку. Синонімами терміну «агротуризм» є «м’який», «зелений», «екологічний» туризм. Відповідно до визначення Й. Криппендорфа, головна мета нової політики туризму, спочатку названого цим автором «тихим» чи «спокійним» туризмом, полягає в тому, щоб «забезпечувати фізичний і духовний відпочинок можливо більшому числу людей в безпосередньому контакті з ландшафтом у сільських формах поселень з урахуванням довгострокових інтересів місцевих жителів».

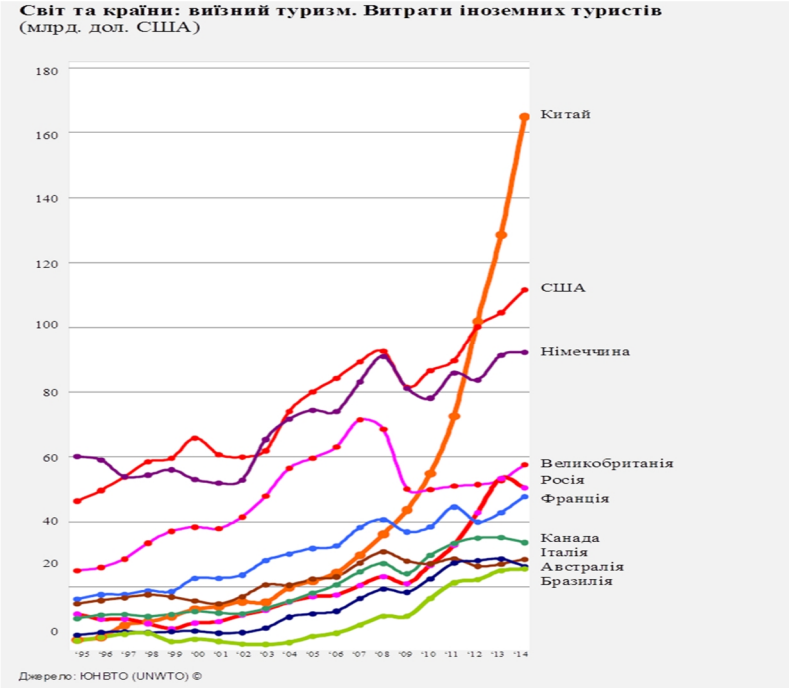

Рис.1. Фінансові надходження від туристичної діяльності країн-лідерів [1]

У визначенні використовуваному П. Хасслахером, названі чотири «стратегічних» компонента, наявність і взаємодія яких характеризує м'який туризм: «нетехнізованний туризм, самостійний регіональний розвиток, соціальна відповідальність, культурна відповідальність». За Хасслахером, м'який туризм не може розвиватися у всіх туристських регіонах. В Україні найбільшого розповсюдження набув в Карпатському регіоні (табл.1, рис.2).

Таблиця 1 – Порівняння кількості готелей та сільських садиб «зеленого» туризму у Івано-Франківській області [2]

№ п.п.	Район	Кількість готелів	Кількість садиб
1	Верховинський район	10	147
2	Долинський район	23	13
3	м. Івано-Франківськ	41	0
4	Коломийський район	23	12
5	Косівський район	18	80
6	Надвірнянський район	13	23
7	Рожнятівський район	6	7
8	Тисменицький район	13	2
9	Яремченська міська рада	174	575
10	Болехівська міська рада Богородчанський, Городенківський, Снятинський Тлумацький, Рогатинський, Галицький та Калуський райони	44	10

Отже, в Україні агротуризм повинен розвиватись як кількісно помірний туризм, який завдяки дистанційній інтеграції створює для місцевих жителів економічні вигоди і забезпечує взаєморозуміння між гостями та місцевими жителями, а також не завдає шкоди ні ландшафту, ні місцевості в соціокультурному середовищі. Можна виділити п'ять критеріїв, яким повинен відповідати агротуризм: 1) бути зверненим до природи і заснованим на використанні переважно природних ресурсів; 2) не завдавати шкоди або мінімізувати збиток середовищу нашого проживання, тобто екологічно стійким; 3) націленим на екологічну освіту і просвіту, на формування відносин рівноправного партнерства з природою; 4) дбати про збереження місцевої соціокультурної сфери; 5) економічно ефективним та таким, який забезпечує сталий розвиток тих районів, де він здійснюється.

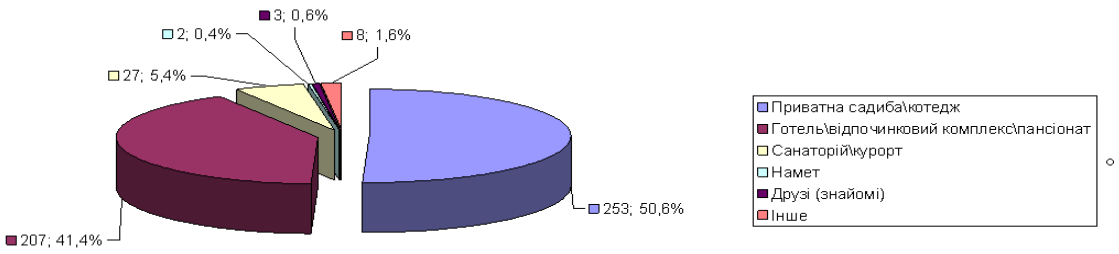

Рис.2 – Розміщення туристів Франківщини за результатами опитування [2]

Агротуризм добре розвинений в Іспанії, Чехії, Італії, Франції**.** Різновидами його е відпочинок у сільській місцевості, де туристи деякий час ведуть сільський спосіб життя, знайомляться з місцевою культурою і місцевими звичаями, а також беруть участь у традиційних сільських роботах або поєднують роботи з відпочинком, коли в обмін на участь у сільгоспроботах турист отримує житло та харчування, без платежів грошей між двома сторонами. На фермах також надається можливість ознайомитися з екологічним господарством і вирощуванням біопродуктів. Такий тип взаємодії власників особистих підсобних господарств і туристів організовується в багатьох країнах світу через програму WWOOF й поки нерозвинений в Україні.

Нині в Україні понад 15 млн. людей живе в селах. Серед працездатного

населення сільської місцевості майже 3 млн. осіб зайнято в особистих приватних господарствах. Близько 1 млн. осіб на селі взагалі ніде не зайнято, не навчається і лише десята частина з них зареєстрована в службі зайнятості як безробітні. Крім того, понад 30 % сільських пенсіонерів за станом здоров'я і особистим бажанням могли б обслуговувати туристів і відпочиваючих.

Обмежує розвиток сільського зеленого туризму в Україні низький рівень облаштування сільських садиб. Із загального житлового фонду сіл приватного сектору уже нині можна використати з метою розселення туристів і відпочиваючих до 30 % будинків належного санітарного стану. Ще 10 % — за мінімального ремонту та облаштування як самими жильцями, так і туристичними фірмами.

Література:

1. http://www2.unwto.org/
2. http://www.rtic.if.ua/objects/c17/1603.html

С.Р. БАБУШКО, к.ф.н., доцент,
Національний університет
фізичного виховання і спорту України,
м. Київ

СУЧАСНИЙ СТАН ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ КАДРІВ ІНДУСТРІЇ ГОСТИННОСТІ В УКРАЇНІ

Готельну індустрію та ресторанний бізнес часто називають «індустрією гостинності». Їх об‘єднують під однією назвою – «індустрія гостинності», адже обидва сектори сфери туризму надають такі послуги гостинності своїм клієнтам, як гарне обслуговування, місця розміщення та харчування. Готельний та ресторанний бізнес України стрімко розвиваються. Готелі та ресторани відчувають гостру потребу у кваліфікованих працівниках, професійна майстерність яких відповідала б європейським та світовим стандартам гостинності.

У сучасних умовах завдяки процесам глобалізації та інформатизації суспільства вимоги клієнтів щодо отримання якісних послуг індустрії гостинності неухильно зростають. Відповідно зростає і необхідність не лише навчити персонал індустрії гостинності ефективно і дієво надавати послуги, але і постійно підвищувати рівень професійної майстерності. Нині отриманих знань у освітніх закладах недостатньо, щоб залишатися конкурентоспроможним фахівцем. Знання швидко девальвуються, що зумовлює потребу постійного оновлення загальнонаукових і спеціальних знань. Однак, статистика свідчить, що лише 5 – 10% від загальної чисельності персоналу готельного господарства України мають профільну середньо-спеціальну й вищу освіту. З них, в середньому, лише 2% проходять стажування в організаціях вищого рівня, навчаються на семінарах або курсах підвищення кваліфікації [1, с.53].

Тому «системне удосконалення професійних знань і умінь працівників в контексті сучасних вимог і потреб ринку готельних послуг» [2, с.219] набуває вирішального значення у сьогоденних умовах.

Підвищення кваліфікації кадрів може стати тим інструментом, завдяки якому клієнти будуть задоволені отриманими послугами, персонал буде задоволений морально та матеріально мотивований до подальшого професійного розвитку, а туристичне підприємство (готель чи ресторан) отримають постійних клієнтів, а, відтак, і гарантований прибуток.

Аналіз науково-педагогічної літератури свідчить, що удосконалення професійної майстерності працівників готельного бізнесу може відбуватися за двома пріоритетними напрямками: підготовка та розвиток персоналу через внутрішньофірмове навчання та особистісний розвиток працівника.

Причому, в обох випадках процес підвищення кваліфікації має бути добре продуманим та ретельноспланованим. Також він має охвачувати усіх членів персоналу закладу , від рядового працівника до менеджера вищої ланки. Окремі тренінги чи семінари для працівників готелю та ресторану не можуть замінити цілеспрямованого системного підвищення кваліфікації працівників. А підхід з позицій концепції неперервності професійної освіти допоможе розв‘язати низку сучасних освітніх проблем в питаннях професійного розвитку фахівця: працівник зможе удосконалити свої компетенції, перекваліфікуватися, здобути додаткову кваліфікацію чи підвищити наявну, а отже професійно розвиватися.

Під терміном «підвищення кваліфікації» розуміють «навчальну діяльність, спрямовану на вдосконалення, формування готовності працівника до виконання більш складних трудових функцій», в результаті чого відбувається освоєння нових загальнотеоретичних і спеціально-технологічних знань, розширення спектра вмінь і навичок, поглиблення розуміння зв‘язку між наукою і технологією. [3, с.99].

У рамках підвищення кваліфікації персоналу індустрії гостинності дієвим є навчання в межах організації, яке, в свою чергу, може здійснюватися на

робочому місці, або за його межами, однак в самій організації, а також комплексним при поєднанні двох перших форм. При виборі стратегії навчання персоналу завжди постає дилема – «навчання як ліквідація не дуже вдалого вибору працівників при прийомі на роботу, або як навчання інноваціям, новим технологіям на фірмі» [4, с.25]. Сюди варто також віднести ще одну опцію стратегії навчання персоналу – трудову чи професійну адаптацію в організації. Під нею ми розуміємо навчання нового працівника з метою його входження в організацію, ознайомлення з посадовими обов‘язками. Головним показником такої адаптації є, на думку Н. Бідюк, швидкість та якість освоєння своєї спеціальності, характерних для неї операцій, дій, рухів відповідно до технологічного процесу, посадових обов’язків, норм витрат праці, а також готовності до прийняття рішень і дій у стандартних виробничих ситуаціях [5, с.140]. Внутрішньофірмові зміни, підвищення стандартів обслуговування, мінливі міжособистісні стосунки на робочому місці змушують і працівника, який працює на цьому підприємстві не перший рік, постійно адаптуватися до змін. Тому процес адаптації також можна вважати постійним і вартим включення в стратегію навчання персоналу. Таким чином, ми отримуємо тріаду стратегій: навчання для адаптації, фіксуюче та інноваційне.

Ще одна організаційна форма навчання працівників, що веде до підвищення їх кваліфікації – самонавчання, яке інколи називають самокерованим. Воно вважається найбільш простою формою навчання, адже для нього не потрібно таких ресурсів, як спеціальне приміщення, інструктор чи викладач, розклад занять чи спеціально відведений для навчання час – самонавчання проходить там, тоді і коли зручно учню. Фахівець, котрий займається самоосвітою, «не потребує певних жорстких форм зовнішнього управління, контролю, тобто він володіє достатньо високою внутрішньою мотивацією учіння, високим рівнем самоконтролю, самодисципліни, самоорганізації праці» [6, с.128]. Такі переваги самоосвіти призвели до того, що

на сучасному етапі у навчанні дорослих, зокрема і в процесі підвищення кваліфікації, акцент зміщується на самоосвітню діяльність.

Самоосвіта тісно пов‘язана з проблемами самоактуалізації, самореалізації, саморегуляції, самовдосконалення особистості, відіграє важливу роль у системі неперервного професійного навчання.

Завдяки комп’ютерним технологіям самоосвіта стає доступнішою, більш різноманітною за формами, змістовною та цікавішою. Вражаючі обсяги інформації у веб-мережі, можливість спілкування різними засобами через інтернет докорінно змінили навчання та самонавчання працівників. Їм стали доступні різні шляхи для того, щоб навчитись чомусь: аудиторне чи он-лайн навчання, пошук необхідної інформації в інтернеті, читання книг чи пошук людини, яка знає, як це виконати чи може допомогти. Крім комп‘ютерів, доступними стали інші електронні засоби, зокрема планшети, мобільні телефони, смартфони, різного види комунікатори, електронні книги та багато інших електронних засобів. Працівники здобули можливість навчатися тоді, коли їм це зручно, і там, де їм зручно, зі швидкістю, яка їм притаманна, з можливістю перервати учіння, а потім його продовжити. Навчання стало мобільним.

Однак, масове та повсякчасне використання інформаційно-комунікаційних технологій у навчанні працівників не може повністю замінити роль тренера чи інструктора у навчальному процесі. Усвідомлення цього привело до того, що багато закладів індустрії гостинності насправді «заново відкрили» і почали інвестувати в аудиторне навчання працівників під керівництвом тренера.

Таким чином, вагомими стратегіями у підвищенні кваліфікації персоналу індустрії гостинності є навчання в межах організації та самоосвіта працівників. На жаль, нині їх освітній потенціал в Україні використовується не на повну потужність. Більшість вітчизняних закладів гостинності вважають витрати на підвищення кваліфікації своїх працівників зайвою розкішшю, наслідком чого є не досить високий рівень обслуговування гостей. Тому популяризація

неперервної професійної освіти у суспільстві може стати ефективним стимулом для підвищення кваліфікації персоналу не лише в індустрії гостинності, але й в інших індустріях та сферах діяльності.

Список використаних джерел:

1. Смирнова В.В. Проблеми професійного удосконалення кадрового потенціалу туристичного комплексу України / В. В. Смирнова // Туристична освіта в Україні: проблеми і перспективи: [зб. наук. праць]. – К.: Тонар, 2007. – С. 51 – 54.

2. Полуда В.В. Сучасні вимоги і потреби ринку готельних послуг в контексті матеріального потенціалу готелів України / В. В. Полуда // Туристична освіта в Україні: проблеми і перспективи: [зб. наук. праць]. – К.: Тонар, 2007. – С.219 – 222.

3. Глосарій основних термінів професійної освіти і навчання / Десятов Т. М., упорядник, за загал. ред. Ничкало Н. Г. – К.: Видавництво «АртЕк», 2009 – 192 с.

4. Баранова Е.А. Корпоративное повышение квалификации специалистов сферы туризма: дисс. … канд. пед. наук: 13.00.08 / Баранова Екатерина Александровна. – М., 2010. – 302 с.

5. Бідюк Н.М. Теорія і практика професійного навчання безробітних у США: дис. д-ра пед. наук: 13.00.04 / Н.М.Бідюк. – К., 2009. – 544 с.

6. Шевчук Л.І. Розвиток професійної компетентності викладачів спеціальних дисциплін закладів профтехосвіти у системі післядипломної освіти: дис.. канд. пед. наук : 13.00.04 / Л.І. Шевчук. – К., 2001. – 398 с.

О.О. БЕЙДИК,
д.геогр.н., професор;
І.А. ЛАЗАРУК, магістр,
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка, м.Київ

РЕКРЕАЦІЙНО-ТУРИСТСЬКІ РЕСУРСИ МИКОЛАЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ В ТАБЛИЦЯХ ШУЛЬТЕ

У сучасних умовах реалізації принципів Болонського процесу активні методи навчання виступають однією з ключових ланок навчального процесу. Підготовка фахівців для гуманітарних та точних наук вимагає корінної зміни стратегії й тактики навчання у вищому навчальному закладі. Наразі активні методи навчання (проведення тестування, ділових ігор, тренінгів, застосування опорних сигналів) ще недостатньо впроваджуються у формат навчального процесу. Більш широке застосування активних освітніх технологій має пожвавити та забезпечити креативним наповненням аудиторне і позааудиторне навчання [1-2].

Мета статті - на прикладі одного з регіонів України (Миколаївська область) розробити адаптовані до конструктивної географії таблиці Шульте. Зазначимо, що рекреаційна географія та географія туризму відноситься до конструктивної географії, а туристсько-рекреаційні ресурси є фундаментальною складовою саме географії рекреації та туризму. В статті реалізовано спробу висвітлити можливості застосування таблиць Шульте як одного з видів психолого-педагогічних технологій при вивченні географічних, історичних та ін. дисциплін, запропонувати ряд «ресурсно-рекреаційних опорних сигналів» (останні об’єднують архітектурно-історичну, природну, біосоціальну складові). Таблиця Шульте [1] - випадково розташовані числа (або інші об'єкти) для

[1] Шульте Вальтер (1910 - 1972) - німецький психіатр і психотерапевт, учень Бергера. З 1962 по 1972 роки - професор психіатрії в Тюбінгені. Дослідження в області психопатології та психотерапії. Праці: «Синкопальні вазомоторні припадки» (1943), «Органічні захворювання головного мозку внаслідок важкої дистрофії» (1953), «Психотерапевтичний-психіатричний семінар» (1967), «Клініка, дослідження і лікування меланхолії» (1969).

тренування швидкого їх знаходження по-порядку (квадрат зі сторонами 20-25 см, який розбивається на 25 осередків в хаотичній послідовності). Застосовуються для дослідження та розвитку психічного темпу сприйняття, зокрема швидкості зорових орієнтовно-пошукових рухів (що є основою швидкочитання), дозволяє розширити поле зору (широке поле зору скорочує час пошуку інформативних фрагментів текстів). Правила тренування на таблицях Шульте полягають в наступному. Вказувати цифри-об’єкти необхідно у зростаючому порядку (від 1 до 25). На психологічних тренінгах цифри вказуються тільки поглядом, а час зчитування однієї таблиці не має перевищувати 25 сек., але для географів ці вимоги не обов’язкові. Перед початком роботи з таблицею погляд фіксується в її центрі. При послідовному пошуку цифр-об’єктів дозволяється фіксація очей в центрі таблиці, а горизонтальних рухів очей бажано уникати. Відстань від таблиці до очей має бути такою ж, як і при читанні звичайного тексту - 25-30 см. При реалізації тренінгу треба уникати перевтоми. При роботі з таблицями Шульте слід пам'ятати, про те, що тренування не є самоціллю, головне - розширення поля зору.

Аналіз недоліків і переваг адаптації таблиць Шульте до географічної проблематики. Застосування таблиць Шульте як одного з видів АМН у навчальному процесі має свої переваги та недоліки. Аналіз досвіду застосування цієї технології у навчальному процесі (кафедра країнознавства та туризму географічного факультету КНУ імені Тараса Шевченка, 2011-2015 н.р.) дає можливість викласти їх у вигляді таблиці 1.

Адаптація таблиць Шульте до «ресурсно-рекреаційного опорного сигналу» Миколаївської області. Аналіз значної кількості рекреаційно-туристських об’єктів регіону дав можливість виділити основні з них, які відповідають критеріям гетерогенності (різнорідності), значущості, контрастності (рис.1).

Таблиця 1

Переваги	Недоліки
- чинник об'єктивного сприйняття природних, суспільно-політичних, економічних явищ та процесів; - чинник усунення «білих плям» в історії суспільства, повернення забутих імен; - чинник підвищення та вдосконалення швидкості читання та реакції на зовнішні стимули; - чинник концентрації, розвитку та тренування уваги та мислення; - чинник розвитку і тренування поля зору («бокового» зору); - визначення стійкості уваги і динаміки працездатності.	- асиметрія сюжетів (переважання архітектурно-історичних (в т.ч. сакральних) об’єктів); - складність регіональної ідентифікації природних об’єктів, їх схожість; - певна примітивність та прямолінійність реалізації технології; - невисока якість сюжетів та складність їх ідентифікації при тиражуванні ; - обмеженість можливостей реалізації тренінгу в чорно-білому варіанті; - практична відсутність «географічного» досвіду застосування таблиць Шульте.

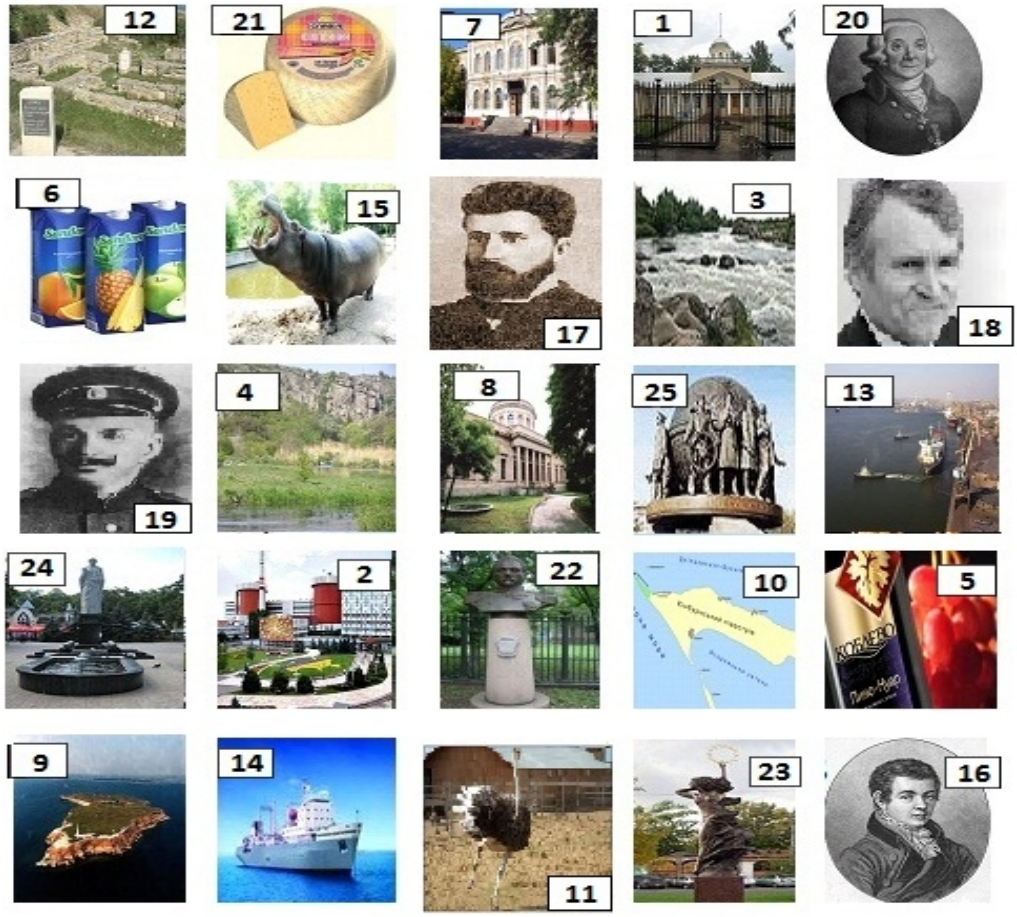

Рис.1. Рекреаційно-туристські ресурси Миколаївської області в таблиці Шульте.

Пояснення до рис.1

1. Музей суднобудування і флоту (1789-1793) (автор проекту - Петро Нейолов) (м. Миколаїв);

2. Півде́нноукра́їнська АЕС (1975 – 1982) (м. Южноукраїнськ);

3. Мигійські пороги на р. Південний Буг (с. Мигія, Первомайський р-н);

4.Гранітно-степове Побужжя (одне з 7 природних «чудес» України, екосистема р. Південний Буг) (Первомайський р-н);

5. Винний завод «Коблево» (с. Коблеве, Березанський р-н);

6. ТОВ «Сандора» (м.Миколаїв);

7. Чоловіча гімназія (1839 - 1850 рр., архітектор Карл Акройд) - одна з перших монументальних споруд в Україні (м. Миколаїв);

8. Астрономічна обсерваторія (1821р., класицизм, архітектор Ф. Вунш) - одна з перших обсерваторій в Україні) (м. Миколаїв);

9. Острів Березань (Чорне море, Очаківський р-н);

10. Кінбурнська коса (Очаківський р-н);

11. Страусина ферма (с. Кременівка, Веселинівський р-н);

12. Історико-археологічний заповідник «Ольвія» (Ольвія – від давньогрецької - «щаслива») - антична грецька колонія, яку заснували вихідці з Мілета в 647—646 рр. до н.е. на березі Дніпро-Бузького ліману на південь від сучасного Миколаїва (с. Парутине, Очаківський р-н);

13.Миколаївський морський порт (м. Миколаїв);

14. Миколаївський суднобудівний завод (м. Миколаїв);

15. Миколаївський державний зоопарк (сучасна колекція – найбільша в Україні, нараховує 350 видів, понад 3 тис. експонатів) (м. Миколаїв);

16. Василь Назарович Каразін (1773, с. Кручик Богодухівського повіту Харківської губернії - 1842, Миколаїв) - засновник Харківського університету;

17. Мико́ла Микола́йович Бена́рдос (1842, с. Бенардосівка, Єлизаветградський повіт, Херсонська губернія, Російська імперія, тепер с.

Мостове, Миколаївська обл. - 1905, Фастів, Київська обл.) - винахідник, творець дугового електрозварювання;

18.Борис Миколайович Мозолевський (1936, с.Миколаївка, Веселинівський р-н - 1993, Київ) - український археолог і поет, дослідник скіфської старовини (знайшов славнозвісну пектораль);

19. Георгій Львович Брусилов (1884, м. Миколаїв -1914) - дослідник Арктики;

20. Петер Паллас (1741 – 1811) - дослідник-енциклопедист, певний час працював у Миколаїві;

21. Баштанський сирзавод «Славія» (м. Баштанка, Баштанський р-н);

22. Бюст адмірала Ф.Ф.Белінсгаузена (1978 р., архітектор В. П. Попів, скульптори А. А. Коптєв, О. О. Здиховський, Ю. А. Макушин, А. Л. Сапєлкін) (м. Миколаїв);

23. Монумент «Єдина Європа» (2010 р., скульптор Володимир Цісарик, художник Сергій Іванов) (м. Миколаїв);

24. Пам’ятник Св. Миколаю - святому заступнику міста (м. Миколаїв);

25. Пам’ятник суднобудівникам та флотоводцям Миколаєва (м. Миколаїв).

Висновки та пропозиції

1. На прикладі Миколаївської області розроблені та запропоновані адаптовані до географічних та історичних дисциплін таблиці Шульте, які виступають «опорними сигналами» ресурсно-рекреаційного регіонального поля України.

2. Застосування активних методів навчання, в т. ч. адаптованих до географічних та історичних дисциплін таблиць Шульте, сприяє концентрації, розвитку, тренуванню уваги та мислення (індивіда та групи) та виступає чинником об'єктивного сприйняття природних, суспільно-політичних, економічних явищ та процесів.

3. Технологія використання таблиць Шульте може бути застосована як до класичних географічних (економічна і соціальна географія, фізична географія материків і океанів, краєзнавство, етногеографія, географія світового господарства), так і історичних (історія України, Всесвітня історія) дисциплін.

4. Наведений аналіз сильних і слабких сторін адаптації таблиць Шульте до навчального процесу, основою якого є реалізація ряду педагогічних експериментів.

Список використаних джерел:

1. Бейдик О.О. Застосування активних методів при викладанні рекреаційно-туристичних дисциплін у вищих навчальних закладах. // Туристично-краєзнавчі дослідження: Збірник наукових статей. – Випуск 7. – К.: Інститут туризму ФПУ, 2007. – С.214–227.

2. Бейдик О.О., Тертична Ю.В. Застосування таблиць Шульте при вивченні рекреаційно-географічних дисциплін // Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія 4. «Географія і сучасність» [зб. наукових праць]. – К.: 2011. – Вип . 14 (26). – с. 91-97.

І.Ю. БОНДАРЧУК-ЧУГІНА
к.і.н, доцент кафедри менеджменту
ВП «МФ КНУКіМ»
м.Миколаїв

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОГО ТУРИЗМУ: РЕГІОНАЛЬНИЙ АСПЕКТ

Період стихійного розвитку сфери туризму позаду. Сьогодні галузь функціонує в умовах жорсткої глобальної конкуренції, а отже, потрібно створювати й просувати унікальний турпродукт, який би став візитною карткою України у світі. Тому наступні кроки українського туризму мають бути вивіреними й ефективними. Це ж можливо лише за наявності кількох обов'язкових умов.

По-перше, використання в повному обсязі потенціал, напрацьованого за попередні роки нашими туроператорами. По-друге, наукового вивчення нинішнього стану розвитку галузі й формування на цій основі оптимальної моделі розвитку вітчизняної туристичної сфери як на найближчу, так і на віддалену перспективу.

Туристична інфраструктура України в її регіонально визначеному контексті – це досить проблемне питання. І стратегія туристичної діяльності, яка має розбудуватися, не може бути періодичною або сугубо плановою, вона повинна виникнути на підставах консенсусу, пріоритетних стратегій. Коли буде запропоновано декілька шляхів культурного туризму, коли будуть декілька карт туристичного районування України, то тоді і сам турист і всі інші легко розберуться, який шлях є найбільш кращим і більш перспективним. Поки що цього всього нема. Поки що ми бачимо поверховий рекламно-туристичний проспект, який мало що свідчить про турресурси, про культурно-історичний потенціал і про навіть, сам тур, який здійснюється в рамках всіх ціх реалій.

Особо потребують удосконалення і діючі нормативи планування та забудови рекреаційних територій.

Аналіз чинної законодавчої бази з питань туризму свідчить: ефективність її норм залишається низькою, не створені необхідні правові основи для залучення інвестицій, особливо іноземних, у розвиток туризму в Україні. Максимальна реалізація ідей та напрямів розвитку туризму, закладених у Стратегії, можлива також за умови їх включення до регіональних, обласних стратегій розвитку туризму і планів стратегічного розвитку населених пунктів. Саме така подальша робота дозволить сформувати всеукраїнський простір туризму, завдяки якому туристична сфера стане потужною складовою економіки нашої держави.

Українська Стратегія - виключно українська, в ній необхідно враховувати всі сильні та слабкі сторони як самого вітчизняного турпродукту, так і умов, у яких він має створюватися і розвиватися.

В.С. ВЕЛИКОЧИЙ , д. і. н., професор
В.В.ШИКЕРИНЕЦЬ, к. н. держ. упр., доцент
ДВНЗ «Прикарпатський національний
університет імені Василя Стефаника»,
м. Івано-Франківськ

РЕЛІГІЙНИЙ ТУРИЗМ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ В ІВАНО-ФРАНКІВСЬКІЙ ОБЛАСТІ

Івано-Франківська область з її історико-культурною спадщиною та багатством туристично-рекреаційних ресурсів входить до п'ятірки найпривабливіших туристичних центрів України. Прикарпаття є перспективним туристичним регіоном країни. Це територія з унікальними ресурсами, неповторними краєвидами, багатовіковими традиціями і самобутньою культурою населення. Об'єктами уваги туристів є не лише мальовничі ландшафти, джерела цілющих вод, приваблю їх також історико-культурна і духовна спадщина краю. Володіючи великою кількістю сакральних об'єктів (храмів і храмових комплексів, монастирів) варто подбати про їх використання для задоволення духовних потреб та пізнання – як українців так і іноземних відвідувачів.

Об'єктом дослідження є релігійний туризм в Івано-Франківській області, а **предметом дослідження** – процеси становлення та розвитку релігійного туризму в області.

Гіпотеза дослідження ґрунтується на припущенні, що розробка і впровадження механізмів регулювання релігійного туризму сприятиме раціональному та ефективному розв'язанню проблем, пов'язаних з розвитком туризму в Україні в цілому.

Серед перспективних напрямів розвитку туризму в Україні у XXI ст. вважаємо, має стати розробка нових, цільових маршрутів для вітчизняних та зарубіжних туристів з урахуванням конфесійних карт областей[1].

Відродження українських традицій і звичаїв, елементів національної культури, вплив релігії на українське суспільство, особливості менталітету нації, духовно моральний вимір викликає інтерес з боку багатьох фахівців різних напрямів, зокрема духовенства, органів державного та місцевого управління (місцеве управління – складний різновид публічної влади, який може вводити, як місцеві представницькі та виконавчі органи, так і державну адміністрацію на місцях, що зумовлює сполучення в інституті місцевого управління самоврядних і державних начал[2]), науковців і відображається в чисельних публікаціях, монографіях, виступах.

Але разом з тим відчувається нестача напрацювань стосовно формування моделей релігійної свідомості, прикладних досліджень релігійної сфери регіонального рівня, обґрунтування релігійно-географічного районування, використання релігійних об’єктів для екскурсійної діяльності. Саме тому дослідження церковних історико-культурних об’єктів краю з метою їх використання в туристично-екскурсійній діяльності визначили актуальність дослідження.

Необхідно зазначити, що вивчення і розробка теоретико-методологічних основ релігійного туризму ще не стало предметом спеціального комплексного дослідження в українській науці з державного управління та туризмології. Поза увагою науковців залишаються такі проблемні питання як створення термінологічного апарату і підходів до класифікації релігійного туризму як унікального соціально-економічного явища.

Метою статті є оцінка об’єктів церковної історико-культурної спадщини для розвитку туристичної діяльності в Івано-Франківській області.

Релігійний туризм – вид діяльності, пов’язаний із наданням послуг і задоволення потреб туристів, які прямують до святих місць і релігійних центрів, розташованих поза межами звичайного середовища проживання[3].

Географічне вивчення релігії полягає в тому, що її розглядають як феномен духовного життя людства, надбання його культури, що розвивається в

часі й просторі й набуває різних виявів: суттєвих і хроно-хорологічних. Як система духовних цінностей вона функціонує в просторі й часі, відтворюючись в елементах матеріальної та духовної культури, набуваючи чинності як морально-етична основа повсякденного людського буття. Діяльність цих елементів забезпечує людині можливість задовольняти свої духовні потреби. Тому до вищезазначених підходів треба додати й діяльний підхід, який розглядає релігію як сукупність обрядів із відправленням культів. Об'єктом географії релігій є духовна складова ноосфери, предметом – закономірності територіальної організації релігії в просторі й часі у певних природних і соціально-економічних умовах[4].

На сьогоднішньому етапі розвитку релігійного туризму особливе значення набувають дослідження історії і культури етноконфісійних груп, які населяють територію області. В системі релігійного туризму є спільні риси з культурним туризмом, що є особливим зацікавленням для іноземних туристів. Найбільш відомими центрами релігійного туризму в Івано-Франківській області є Гошівський монастир (чоловічий, греко-католицький) (1570 р.) та Манявський скит (чоловічий, православний) (1606 р.) – пам'ятки оборонної архітектури.

У найбільш загальному розумінні, релігія трактується як одна з форм суспільної свідомості, форма духовно-практичного освоєним світу, що поєднує людей на певній основі. Вона охоплює ідеї, погляди, уявлення про Бога і Вищі сили; емоції людини; культові дії (богослужіння, молитви, обряди, свята); спосіб життя (побутові традиції, стереотипи мислення, поведінки, пости); організації, що об'єднують віруючих; культові споруди; інфраструктурні елементи, що забезпечують релігійне життя.

Релігія виступає невід'ємною складовою соціокультурного простору в межах якого відбуваються процеси релігійно-національного відродження. Свідченням таких змін є зростання мережі релігійних закладів, релігійних громад, збільшення духовних центрів, релігійних місій і братств, активізація

паломництва. Релігійна сфера характеризується змінами якісного і кількісного складу віруючих. До категорії віруючих відносить себе понад 75 % населення країни, серед молоді цей показник становить приблизно 70 %. Наслідком таких змін є перетворення раніше байдужих до релігії в глибоко віруючих людей та формування самостійної підгалузі підприємницької діяльності – релігійного туризму, з своєю економічною специфікою, інфраструктурою і формою рухомості населення.

Релігійний туризм є самостійною підгалуззю і одним із перших видів туристичних подорожей. Він задовольняє духовні потреби віруючих різних віросповідань, забезпечує ознайомлення населення з маловідомими сторінками історії релігії й одночасно сприяє формуванню культури міжконфесійних і міжнаціональних відносин, утвердження національної свідомості і любові до рідного краю, самосвідомості, відтворення історичної пам’яті, виховання патріотизму, розвитку естетичних і художніх смаків. Основними різновидами релігійного туризму є туризм екскурсійно-пізнавального та паломницького напряму[5].

Об’єктом релігійного туризму – є церковні історико-культурні об’єкти, що містять інформацію про конфесійні прояви. Релігійні об’єкти переходять в ранг екскурсійних коли на них з’являється туристичний попит. Будучи продуктом праці попередніх поколінь, релігійні об’єкти виступають як предмет праці для виробництва (надання) туристичних послуг пізнавального-екскурсійного характеру. Тобто, це спадок історичного розвитку цивілізації, який накопичився на певній території, результат духовної і матеріальної діяльності попередніх поколінь.

Релігійний туризм – інтегрований спеціалізований вид туризму, який сформувався на стику богослов’я, філософії, історії, туризмології, культурології, краєзнавства та державного управління шляхом міждисциплінарного синтезу їх теоретико-методологічних і прикладних напрацювань.

Туристична галузь Івано-Франківської області має розгалужену мережу санаторно-курортних і туристично-рекреаційних закладів, які спроможні одночасно прийняти більше 20 тис. осіб. В переліку їх послуг крім основних, різноманітні додаткові, зокрема тури екскурсійно-пізнавального характеру та паломницькі тури. Участь у релігійних заходах в якості глядачів приваблює туристів, вони мають можливість побачити діючі культові пам'ятники, музеї, відвідати релігійні служби, прийняти участь в хресних ходах, медитаціях та інших релігійних заходах, взяти участь в релігійних святах.

За кількістю пам'яток архітектури і містобудування Івано-Франківська область займає третє місце в Україні. В даний час в області під охороною держави нараховується з найдавніших часів (XII ст.) і до XX ст. 1423 пам'ятки архітектури, з них 513 культових споруд – 482 церкви (127 мурованих і 335 дерев'яних), 24 костели та 7 синагог, в тому числі 87 пам'яток національного значення, переважна більшість яких – це пам'ятки дерев'яної і мурованої архітектури, та пам'ятки житлового і громадського будівництва, зосередженого, в основному, в історичних містах[6].

Більшість церковних історико-культурних пам'яток Прикарпаття тісно пов'язані з історичним минулим краю і має багатовікову історію. Вони втілюють майже всі відомі архітектурні стилі: бароко, готику, ренесанс, класицизм XIX ст.

Прикарпаття багатонаціональний та багатоконфесійний край. Сьогодні в області проживають представники 80 національностей, об'єднаних в 20 конфесій та понад 1600 релігійних громад. Майже в кожному населеному пункті мирно співіснують різні конфесії: греко-католицькі, православні, римо-католицькі, протестантські, які є найчисельнішими громадами. Крім традиційних течій діють малочислені релігійні громади, загалом в області нараховується понад 1310 культових споруд.

Пам'ятниками архітектури і містобудування, важливими об'єктами релігійного туризму регіону є монастирські комплекси. Вони є характерними

культовими спорудами греко-католицької, православної і римо-католицьких церков. Монастирі завжди були центрами туризму і краєзнавства. Найбільш відомі з них є Домініканський монастир (1742-1762 рр.) – селище Богородчани; Манявський скит (1606 р.) – с. Манява Богородчанського району; Гошівський монастир (1570 р.) – Долинський район; Студинський монастир (1938 р.) – м. Яремча та інші.

Найціннішими пам'ятками сакрального мистецтва є – Богородчанський район – с. Росільна (церква Апостолів Петра і Павла (кінець XIX ст. та храм Архістратига Михаїла (1848 р.); Галицький район – с. Крилос (Успенська церква (XVI ст.), с. Шевченково (Церква Святого Пантелеймона (1194) – єдиний в Україні практично повністю уцілілий храм Галицького князівства; Долинський район – с. Гошів (церква Святого Преображення (1842 р.); м. Івано-Франківськ (Вірменський костел (1762 р.), Колегіальний костел Діви Марії (1703 р.), Собор Святого Воскресіння (1763 р.); м. Рогатин – оборонний костел Святого Миколи (XV ст.)[7].

Костели, в основному, борочного стилю і відзначаються монументальністю і величністю. Найвизначнішими з них є костел кармелітів (1624 р.) у селі Більшівцях Галицького району, парафіяльний костел (1703 р.) та костел єзуїтів (1763р.) на майдані Шептицького в м. Івано-Франківську, костел (1760 р.) в місті Городенці та костел бернардинців (1735 р.) в селищі Гвіздець Коломийського району та інші.

Окремий інтерес представляють дерев'яні храми – справжні шедеври української архітектури та народного будівництва. Досвід включення таких споруд, що представляють бойківський та гуцульський типи церковної архітектури у туристичну інфраструктуру області збагачує її зміст та гармонійно доповнює інші види туристичної діяльності.

Івано-Франківська область володіє значними пам'ятниками дерев'яної народної архітектури, які є найціннішою сторінкою народного мистецтва і найбільшою мірою здатні репрезентувати край у всій своєрідності та

складності. Пам'ятки дерев'яного будівництва є найбільш вразливою частиною національної культурної спадщини. Надзвичайно гостро проблема збереження та ефективного використання культурних пам'яток у регіоні. Вони гинуть від води, вогню, а найбільше під людської недбалості й безкультур'я. Майже кожного року в області зникає унікальний дерев'яний храм – з причини відсутності коштів. Через брак державного фінансування використання пам'яток у туристичній діяльності є чи не єдиним джерелом коштів для їх порятунку і збереження.

Під державною охороною перебуває 335 дерев'яних церков краю, а саме: м. Рогатин – церква Святого Духа (1598 р.); м. Яремча – церкви Івана Милостивого (XVIII ст.) та Архістратига Михаїла (XIX ст.); с. Микуличині – Троїцька церква (1868 р.); селище Ворохта – храм Різдва Богородиці (1615 р.); селище Верховина – Анно-Зачатієвська церква (1872 р.); м. Косів – Василіївська церква та інші.

Дерев'яні церкви збудовані народними майстрами без жодного гвіздка у специфічних архітектурних стилях, притаманних лише певній місцевості: бойківському, гуцульському, лемківському, стилі бароко та готичному.

Сьогодні одним з найважливіших об'єктів релігійного туризму у розвитку туристичного потенціалу області є некрополі. Цвинтарі на сьогоднішній день є місцями, з яких часто починається перебування туристів в певному населеному пункті. Причинами цього можуть бути, по-перше, відвідини місць поховання родичів, по-друге, повага до пам'яті видатними громадським, релігійним, та державним діячам, по-третє, данина пам'яті героям, що віддали своє життя на полі битви.

Некрополі є важливим туристичним ресурсом, який може притягнути значні за обсягом туристичні потоки. Для іноземних та вітчизняних туристів є вельми цікавим з історико-культурного та архітектурного поглядів ознайомитися як з радянськими, російськими, австрійськими, польськими,

іудейськими, караїмськими, німецькими цвинтарями та могилами, які знаходяться нині на території населених пунктів Івано-Франківської області.

Саме на Прикарпатті винник хасидизм (хасид означає «благочестивий»), – одна з найпоширеніших течій іудаїзму. Засновником хасидизму був Ізраель бен Еліазер або Бааль Шем Тов («власник доброго імені» – скорочено Бешт), який у середині XVIII ст. заснував у м. Косові першу хасидську громаду. Після нього знаменитими цадиками (праведниками) були Якоб Коппель Хасид, Мена Барух, Менахель Мендель, Нахман Косовер, Хаїм Гагер, (близько 10 тис осіб) були винищені нацистами в ході «операції» 15-16 жовтня 1941 року та в наступні місяці. На місці масового вбивства споруджено пам’ятний знак[8].

В Івано-Франківській області представленні багаті зразки матеріальної культури караїмів. Саме кримські караїми на запрошення короля Данила Галицького селяться у XIII ст. в містах Галичі та Луцьку.

Нажаль кенаса у м. Галичі була зруйнована ще в 1985 році. Туристи можуть ознайомитися лише з експозиціями в єдиному в Україні музею караїмської культури і побуту та караїмським цвинтарем у Галицькому районі[9].

Водночас, в Івано-Франківській області не в повній мірі використовується історико-культурна спадщина для формування спільної ідентичності, консолідації місцевих мешканців та формування позитивного іміджу області. На сьогоднішній день не розроблено методологічних аспектів аналізу функціонування пам’яток історії та культури в якості екскурсійного туристичного об’єкту. Внаслідок цього об’єкти церковної історико-культурної спадщини залучаються до релігійного туризму безсистемно, а їх пізнавальна функція зводиться до мінімуму.

Відродження звичаїв і традицій, елементів національної культури тісно пов’язано з духовно-релігійним суверенітетом. Відвідувати релігійні об’єкти можна як з паломницькою метою так і з цікавості. Сьогодні більшість відвідувачів-туристів цікавляться святинями, їх архітектурою, намагаються

більше дізнатися про діяльність церкви. Збільшення кількості туристів призведе до розширення релігійної туристичної інфраструктури – церковних готелів та їдалень, облаштованих місць для наметових містечок, виставкових залів ікон, церковних лавок. Збільшення ролі релігійного туризму призведе до створення маршрутів для різних груп туристів, випуску путівників та іншої літератури релігійного спрямування.

Одержані в процесі наукового дослідження результати підтверджують гіпотезу, покладену в його основу, а реалізована мета та завдання дають можливість сформулювати такі висновки: в черговий раз підтверджено, що подальший розвиток релігійного туризму в області гальмується недосконалістю нормативно-правової бази, відсутністю системи регулювання релігійного туризму; регулювання розвитку релігійного туризму пропонується розглядати як сукупність форм і методів органів місцевого управління на діяльність суб'єктів господарювання з метою реалізації соціально-економічних пріоритетів та забезпечення нормальних умов функціонування ринкового механізму.

Література

1. Шикеринець В.В. Деякі аспекти розвитку етнотуризму в Україні (на місцевому рівні) / В.В. Шикеринець // Розвиток етнотуризму: проблеми та перспективи : Зб. матер. Всеукр. наук.-практ. конф. молодих вчених (Львів, 2-3 березня 2011 р.) / Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України, Львівський інститут економіки і туризму. – Львів : ЛІЕТ, 2001. – С. 23.

2. Шикеринець В.В. Становлення та тенденції розвитку місцевого управління в Україні : Монографія / В.В. Шикеринець / [за наук. ред. д. держ. упр., проф. О.Я. Лазора] / Львівський регіональний інститут державного управління Національної академії державного управління при Президентові України. – Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2010 – С. 31.

3. Божук Т.І. Релігійний туризм : термінологічний словник-довідник / автор-упорядник Т. Божук. – Л. : Український бестселер, 2010. – С. 94.

4. Павлов С. В. Географія релігій / С.В. Павлов, К.В. Мезенцев, О.О. Любіцева. – К. : Артек, 1998. – С. 124-127.

5. Медвідь Л.І. Релігійний туризм як один з напрямів розвитку туристичної галузі Закарпатської області / Л.І. Медвідь // Рекреаційний потенціал Прикарпаття : історія, сучасний стан, перспективи. – Вип. 3 : Мат. міжн. наук. конф. «Туризм і розвиток регіону» (Івано-Франківськ – Яремче, 19-21 жовтня 2011 р.) Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника; гол. ред. – Володимир Клапчук; відп. секр. – Василь Шикеринець. – Івано-Франківськ : Фоліант, 2011. – С. 361.

6. Маланюк Т.З. Краєзнавство і туризм : Навчальний посібник / Т.З.Маланюк. – Івано-Франківськ, 2010. – С. 19.

7. Прикарпаття: спадщина віків : Історико-культурологічне видання / За ред. М.В. Кугутяка. – Львів : Манускрипт, 2006. – С. 164-186.

8. Клапчук В.М. Гуцульщина та гуцули: економіка і народні промисли (друга половина XIX – перша третина XX ст.) : Монографія / Володимир Клапчук / Інститут українознавства ім. І. Крип’якевича НАН України, Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника. – Львів–Івано-Франківськ : Фоліант, 2009. – С. 295-295.

9. Сапєлкіна З.П. Релігійний туризм : Навчальний посібник / З.П. Сапєлкіна. – К. : Альтерпрес, 2009. – С. 91-92.

Р.В. ВОЛЧЕЦЬКИЙ,
заступник начальника відділу з питань економіки природокорисутавання та туризму Департаменту економічного розвитку, торгівлі та туризму Миколаївської облдержадміністрації, м.Миколаїв

ВИКОРИСТАННЯ ДОСВІДУ ЄГИПТУ ТА ІЗРАЇЛЮ У ФОРМУВАННІ ПРИВАБЛИВОГО ТУРИСТИЧНОГО ІМІДЖУ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВО-ПОЛІТИЧНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Починаючи з 2014 року Україна знаходиться в умовах нестабільної політичної, економічної ситуації, соціального напруження та неоголошеної війни з Російською Федерацією, що негативно впливає на розвиток туризму та міжнародний туристичний імідж України.

Крім того, в країні відзначається невідповідність співвідношення «ціна-якість» надання туристичних послуг, зношеність основних фондів туристичних підприємств, стала тенденція домінування виїзного туризму над в'їзним, що свідчить про відтік грошових коштів за кордон, тому особливо необхідно залучення держави у розвитку туристичної індустрії за допомогою набору інструментів, спираючись на світову практику.

Розглянемо на прикладі таких туристично-розвинених країн як Єгипет та Ізраїль особливості застосування різних варіантів формування привабливого туристичного іміджу для України.

Протягом 2014 року в туристичній галузі єгипетської економіки спостерігалися позитивні тенденції, зокрема, значне зростання ринку припало на другу половину минулого року (тільки в третьому кварталі державна скарбниця поповнилася на 2 млрд. дол. США, що перевищило аналогічний показник минулого року на 112%). Загалом, за 2014 р. бюджет країни поповнився на 7,5

млрд. дол. США за рахунок доходів від туристичної галузі. Протягом минулого року Єгипет відвідало 10 млн. туристів (в 2013 р. – 9,5 млн.). [5]

У першу чергу, зазначеному зростанню сприяло зняття європейськими країнами, влітку 2014 року застережень щодо відвідання Єгипту (після нападу в лютому минулого року на туристичний автобус в курортному місті Таба, в результаті якого загинули три туристи з Південної Кореї, 15 європейських країн виступили з рекомендаціями для своїх громадян відмовитися від відвідування АРЄ). [1]

Крім того, Міністерство туризму АРЄ вживає активних заходів для популяризації країни. Зокрема, планується запровадити виплату субсидій на вакантні місця авіакомпаніям, які здійснюють рейси в туристичні міста Луксор та Асуан, а також збільшити кількість чартерних рейсів з тих країн, де популярним є культурний туризм. [2]

У жовтні 2014 року Міністерство туризму АРЄ презентувало програму туристичного маршруту, присвяченого перебуванню в Єгипті Святого Сімейства. Окрім приваблення в країну туристів, передбачається також, що проект вплине на розвиток низки галузей регіонів країни, які знаходяться вздовж маршруту прямування.

Міністерство працює над освоєнням нових туристичних ринків. За три роки планується залучити 1 млн. туристів з Індії, 100 тис. туристів з Південної Африки (що особливо вигідно, тому що середні витрати туриста цієї країни становлять 120 дол. США за ніч), а також Китаю, Бразилії та Аргентини.

Новим маркетинговим ходом стало підписання угоди з Грецією про те, що японські туристи, які бажають відвідати Афіни, долаючи при цьому відстань в 12 тис. км, зможуть протягом поїздки без додаткових витрат відвідати і Єгипет. Дана угода має на меті збільшити туристичний потік з Тихоокеанського регіону, одного з самих подорожуючих в світі.

Єгипетські посадовці розраховують до кінця 2015 р. досягти рекордних показників галузі 2010 року, коли країну відвідало понад 14 млн. осіб, що

поповнило державний бюджет на 12,5 млрд. дол. США. Проте, все це можливо за умови стабільної безпекової ситуації в регіоні та Єгипті.

Крім того, у зв'язку із знеціненням російського рубля, спостерігається відтік російських туристів. Тому, працюючи на перспективу, в умовах девальвації рубля та з метою стимуляції туристичних потоків з Росії (2014 року Єгипет відвідало близько 3 млн. росіян), сторони домовилися з лютого 2015 року використовувати російський рубль в якості одиниці платежів у сфері туризму і торгівлі в цілому. На початковому етапі, рубль буде використовуватися для оплати туристичних путівок і зборів туристичних компаній.

Крім того, з метою збільшення потоку туристів з Росії, Єгипет скасував візові збори для громадян РФ. Російські відпочиваючі, які купуватимуть комплексні тури на курорти Червоного моря у період з 15 січня по 30 квітня, не сплачуватимуть візовий збір у розмірі 25 дол. США. [5]

Туризм в Ізраїлі одна з важливих складових бюджету країни. Туристична галузь економіки обслуговує як ізраїльтян, так й іноземних гостей. Умовно туристичну сферу країни можна поділити на 4 основні складові: рекреаційний туризм, релігійний туризм, оздоровчий туризм, сільський туризм.

Велика кількість археологічних та архітектурних пам'яток, пляжні зони трьох морів, лікувальні курорти і теплий клімат роблять туризм в Ізраїль привабливим для іноземних туристів. Сотні тисяч християн-паломників з усього світу щорічно відвідують такі ізраїльські міста, як Єрусалим, Назарет, Віфлеєм. Водночас, Стіна плачу, Храм Гробу Господнього, золотий Купол Скелі привертають в Єрусалим паломників трьох авраамічних релігій (іудаїзму, християнства та ісламу). Крім того, ізраїльське місто Хайфа є духовним центром релігії Бахаї, де розташована усипальниця засновника цієї релігії. [4]

Природні ресурси країни, які включають, зокрема, Мертве море, повітря Арада, гарячі джерела Хамат-Гадер, басейни з термомінеральною водою Хамей Гааш тощо, створюють унікальні можливості для розвитку оздоровчого туризму. Водночас, сучасна технологічно розвинута медицина, висококваліфікований

медперсонал, впровадження наукових досліджень та унікальний досвід у лікуванні певних хвороб та пошкоджень приваблюють велику кількість пацієнтів з інших країн.

Останнім часом все більшого розмаху набуває в Ізраїлі сільський туризм. Чисте повітря і свіжі продукти протягом року роблять сільський туризм альтернативою звичайним формам в туристичній галузі. [3]

Таким чином, незважаючи на військово-політичну нестабільність, пов'язану в першу чергу з довго триваючим палестино-ізраїльським конфліктом, туристична галузь Ізраїлю продовжує нарощувати свій потенціал та давати суттєві економічні прибутки. Так, у 2013 році доходи від туризму склали 40 мільярдів шекелів (11,5 мрд. дол. США). У цій галузі зайнято 195 тисяч осіб, що складає 6% від числа зайнятих в ізраїльській економіці. Протягом 2013 року країну відвідала рекордна кількість туристів – 3,5 млн. осіб. Більшість приїжджаючих до Ізраїлю були християнами (53%) та іудеями (28%). Водночас в 2014 році, у зв'язку з загостренням конфлікту і антитерористичною операцією збройних сил Ізраїлю, кількість туристів, які приїхали в серпні в країну, скоротилося на 31%, у порівнянні з серпнем попереднього року. [1]

Урядовою установою, що відповідає за розвиток туризму в Ізраїлі – є Міністерство туризму Ізраїлю Основною метою міністерства туризму є залучення зарубіжних гостей в країну. Для цього при Міністерстві створена Державна компанія з туризму, що займається маркетингом, професійним навчанням персоналу, контролем готелів, рекламою і т.д.

Друге за важливістю завдання Міністерства – є розвиток внутрішнього туризму. У Міністерства є представництва по всьому світу (здебільшого при дипломатичних установах країни), у тому числі і в Україні.

Слід також відзначити, що на сайті Міністерства туризму Ізраїлю надається детальна інформація щодо туристичного потенціалу країни, поради туристам, розповідається про події та новині в туристичній сфері тощо. Таким

чином, сайт є певного роду путівником і порадником при плануванні туристичної поїздки. [4]

Аналізуючи вищезазначену інформацію, можна дійти висновку, що такі країни як Єгипет та Ізраїль приділяють значну увагу співпраці державних органів туристичного спрямування із громадськими інституціями у сфері виконання наглядово-регуляторних функцій. За прикладом провідних туристичних країн світу доцільно розглянути питання щодо створення в Україні національної туристичної організації (далі – НТО) як організації, яка об'єднає юридичних осіб публічного і приватного права, та функціонуватиме на принципах державного-приватного партнерства, як всередині країни так і за кордоном. До складу учасників НТО також зможуть долучитися перевізники, виставкові та рекламні компанії.

Таким чином, окремі елементи механізмів державного регулювання туристичної галузі провідних країн світу, ефективність яких перевірена часом та підтверджена конкретними досягненнями у розвитку туризму, доцільно використовувати для розвитку туристичної галузі України з урахуванням політико-економічної ситуації та історичних, соціальних і культурних наслідків. Однак, активізація розвитку пріоритетних для України в'їзного та внутрішнього туризму в регіонах України можлива тільки у разі запровадження додаткових важелів стимулювання розвитку вітчизняного туризму та визначення реальних кроків державної підтримки.

Список використаних джерел:

1. Антонюк Н., Краєвська О. Перспективи розвитку європейського туризму на 2014-2020 роки // Вісник Львівського університету. Серія міжнародні відносини. – 2014. – Випуск 34. – С. 133–141.

2. Давидова О. Г. Моделі державного регулювання розвитку туристичної діяльності: світовий досвід [Електронний ресурс] // Електронне наукове фахове

видання «Ефективна економіка». – 2012. – №10. – Режим доступу: http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1480.

3. Кравчук І. Державне регулювання розвитку туризму: зарубіжний досвід та перспективи впровадження // Вісник Львівського національного університету. Серія «Міжнародні відносини». – 2008. – Вип. 24. – С.134–141.

4. Козловский Е.В. Иностранный опыт регулирования международного туризма и его использования в Украине [Електронний ресурс] // Tourism in Ukraine. – Режим доступу: http://www.ukrtourism.com.ua/ru/articles/1305.

5. Матеріали виїзного засідання Комітету Верховної Ради України з питань сім'ї, молодіжної політики, спорту та туризму у Львівській області на тему: Актуальні питання розвитку туристичної та курортної інфраструктури на прикладі Львівщини» від 10 липня 2015 року. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://komsport.rada.gov.ua/komsport/control/uk/index.

Г.А. ГАРБАР,
д. філософ. н, професор, завідувач кафедри соціально-гуманітарних дисциплін ВП «МФ КНУКіМ», м. Миколаїв

МІСЦЕ І РОЛЬ СОЦІАЛЬНОГО ТУРИЗМУ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ

Соціальний туризм в умовах сьогодення потребує відродження і сучасної інтерпретації, оскільки туристична сфера є вагомим засобом формування соціальних цінностей людини. Туризм як соціальний інститут здатний забезпечити одну з найважливіших складових діяльності людини, яка направлена на відновлення і розвиток його фізичних, духовних і інтелектуальних сил за допомогою соціального туризму. Перетворившись на суспільне явище грандіозного масштабу і значущості, соціальний туризм відображає зрілість соціальних відносин, впливає на стабільність суспільства, якість життя його громадян.

На Манільській всесвітній конференції з туризму (1990р.) зазначено, що соціальний туризм – це мета, до якої суспільство повинно прагнути в інтересах найменш забезпечених громадян. Соціальний туризм – є переважно організованим, колективним. Він має свої пріоритетні види, носить насамперед культурно-пізнавальний, оздоровчий характер.

В останні роки облік соціального туризму почав втрачати свої кращі риси. В західному світі став сприйматися головним чином як щось близьке до благодійності. Тому сьогодні продовжують виникати питання, чи зберігає концепція соціального туризму свою актуальність. Для цього необхідно відповісти на цілий ряд питань. Яке ж місце займає соціальний туризм в сучасному світі, які принципи, цінності відстоюють організатори туризму, з якими проблемами стикається соціальний туризм? Які його перспективи на початку третього тисячоліття?

Головною метою соціального туризму є його соціальна спрямованість, яка полягає не тільки у виконанні функції компенсації відпочинку, а й в культурному, освітньому розвитку населення. У найширшому розумінні під соціальним туризмом розуміються подорожі, що субсидуються із джерел позабюджетного фінансування та за рахунок коштів, що виділяються державою на соціальні потреби [4]. Туризм не можна розглядати лише з погляду бізнесу та сервісу заради бізнесу. Важливо споглядати та розуміти туризм через призму філософських учень, культуру, соціологію, етику, інші науки. Соціальна спрямованість в Україні має бути направлена на розкриття сутності туризму для всіх подорожуючих, тобто формування у людей уявлення про те, що туризм сприяє не тільки відпочинку але й саморозвитку , самовдосконаленню і людини й суспільства в цілому.

Сутність соціального туризму також інколи визначається відповідно до суспільного статусу основного контингенту його учасників – це туризм для незаможних, діяльність, що спрямована на рекреацію (відновлення) людини за рахунок надання мінімального «необтяжливого» набору туристських послуг.

Об’єктами соціального туризму є інваліди, пенсіонери, молодь, школярі, малозабезпечені громадяни, подорожі яких можуть фінансування благодійними організаціями, приватними фірмами, суспільними організаціями та фондами.

Розвиток соціального туризму сприяє розвитку внутрішнього туризму, вирішенню також і економічних завдань. Високого рівня соціальний туризм досяг у радянські часи. У сучасній Україні, де інфляція, приватизація, економічна криза привели до різкого падіння доходів соціальний туризм розвинений не на достатньому рівні. Соціальному туризму як чиннику розвитку суспільства не приділяється належної уваги. Для розвитку соціального туризму державі треба надавати соціальну допомогу потенційному середньому класу, надавати податкові пільги підприємствам, що приймають соціальних туристів.

Соціальний туризм прийнято доцільно розглядати в контексті завдань та цілей соціальної політики. Розвиток соціально орієнтованих видів туризму

також має ґрунтуватися на наукових засадах. «Соціалогічний вимір туризму» передбачає проведення як загальнотеоретичних, так і конкретних маркетингових досліджень, вивчення туристського ринку попиту і пропозицій, створення системи забезпечення економічної та соціальної ефективності туристських підприємств. Зокрема, дослідження організації змістовного культурно-дозвіллєвого середовища, яке, в свою чергу, активно впливає на тих, хто перебуває в ньому. Соціально визначеною є також така туристська діяльність, яка переслідує мету соціальної адаптації його учасників до культурно-освітніх можливостей суспільства, що особливо важливо для підростаючого покоління, а також для осіб «третього віку» та інвалідів.

Соціальний туризм як загальнодоступний виконує також заохочувальну функцію (інсентив туризм), стимулюючи суспільно корисну активність людей. Всілякої підтримки заслуговують заходи щодо розвитку соціально орієнтованих форм і видів туризму (участь у дисконтних програмах).

Перехід від орієнтації на елітарний туризм до зацікавленості в розвитку недорогих масових видів туризму не тільки сприятиме розвитку соціальних контактів, реалізації демократичних прав людини на змістовний відпочинок, а й забезпечить збільшення туристських потоків, що в свою чергу позитивно позначиться на бюджеті району, міста, країни в цілому.

Отже в туризмі третього тисячоліття соціальний зміст повинен бути збережений, але при цьому запропоновані і здійснені його нові форми. Це повинен бути туризм, наповнений більш глибоким культурним змістом, заснований на принципах сталого розвитку, солідарності у доповненні до його традиційної соціальної адресності.

Таким чином, соціальна націленість, стійкість і солідарність стають стовпами на яких може бути побудований новий і сучасний соціальний асоціативний туризм, який буде повністю доступним, сповнений глибокого культурного змісту, відповідальним. Все це відноситься як до послуг матеріального характеру, так і до культурно-розважальних програм. Туризм

повинен стати місцем в якому людина завдяки організації, прийому, спілкуванню і культурної анімації не тільки розкривається як особистість, а й збагачується знаннями про інші країни та місцевості. Роль і значення соціального туризму в нашій країні незаперечне. Лише створена в державі система соціального туризму здатна дати на сучасному етапі повноцінний туристський продукт, який би задовольняв потреби учнівської та студентської молоді, людей пенсійного віку, інвалідів та інших соціально вразливих верств населення у відпочинку, оздоровленні, пізнанні навколишнього світу [2].

Гасло всесвітньої туристської організації «Де розвивається туризм, відступає бідність» є актуальним для сучасної України, проте без підтримки держави, яка повинна створити правову базу та соціальну інфраструктуру, розробити програму розвитку соціального туризму, підтримати прийняття закону «Про соціальний туризм», розвиток туризму постійно гальмуватиметься.

Соціальний туризм є необхідним видом туризму кожної країни.

Список використаних джерел:

1. Гаврилишин І.П. Туризм України: проблеми і перспективи/ І.П. Гаврилишин – К.,- 1994.

2. Колотуха О. Соціальний туризм в Україні. Проблеми та перспективи розвитку/ Олександр Колотуха//Краєзнавство. Географія. Туризм.-№20(649). Травень 2010. –с,3-5.

3. Манільська Декларація зі світового туризму. – WTO: Madrid, 1980. – 67с.

4. Пазенок В.С. Філософія туризму: [навчальний посібник]/ В.С. Пазенок, В.К. Федорченко, Я.В. Любивий, - К.; Кондор, 2004 – 268с.

5. Скриль І. Функції туризму: соціальний вимір/ І. Скриль// Часопис соціально-економічної географії. – 2009. – №6.- с. 188 – 192.

А.І. ГУМЕНЮК
ДПІ в місті Івано-Франківську,
заступник начальника управління,
м. Івано-Франківськ

УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ТУРИСТИЧНО-РЕКРЕАЦІЙНОГО КОМПЛЕКСУ ІВАНО-ФРАНКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Якщо дослідити інституціональне забезпечення туристичної галузі в Україні, то нині діє близько 600 законів, указів Президента, постанов Кабінету Міністрів, відомчих нормативних актів, що прямо або опосередковано стосуються туризму [3, с. 82]. Але незважаючи на це, у забезпеченні нормативно-правової бази туристичної галузі існує низка проблем, які потребують термінового вирішення. Частина цих проблем наведена у «Державній програмі розвитку туризму в Україні на 2002-2010 р.», а саме [2]: складність сприйняття, некоректність, невизначеність, а іноді і відсутність окремих юридично виважених важливих понять туристичного підприємництва; неврахування специфіки туристичної галузі в системі оподаткування, наявність окремих податків, що стримують розвиток галузі; суперечливість окремих положень нормативних актів, особливо відомчих, та невідповідність їх положенням Конституції України, законам України та світовим стандартам, які встановлюються міжнародними нормативними актами в галузі туризму.

Насамперед це зумовлено тим, що більшість нормативно-правових актів, що регулюють функціонування туристичної галузі, були прийняті протягом 1995-1999 рр. (винятком є лише ті, що регулюють ліцензування та сертифікацію туристичних підприємств). За цей період змінилися не тільки органи, які регулюють рекреацію та туризм, а й соціально-економічні умови діяльності суб’єктів сфери. Також важливим чинником, що ускладнює процес ефективного державного регулювання туристичною галуззю, є недосконалість законів України. Це стосується як норм загального, так і норм спеціального

законодавства, якими регулюються відносини у галузі туризму.

Упорядкування туристичної галузі нормативними актами загальної дії здійснюється за допомогою окремих законів, але з урахуванням особливостей, передбачених Законом України "Про туризм", і в тих частинах, що йому не суперечать. Тобто таке законодавство слід вважати законодавством про туризм загальної дії, оскільки предметом його регулювання є як туристичні, так і інші суспільні відносини, а його норми є складовою іншого законодавства.

Важливими актами загального законодавства в регулюванні питань туризму є Цивільний кодекс України [4], що регламентує договірні відносини, а також захист прав споживачів туристичних послуг. Закон України "Про захист прав споживачів" є основою державного регулювання безпеки товарів і послуг з метою захисту людини, її майнового та природного середовища від негативних наслідків сучасного науково-технічного розвитку, від недобросовісного виробника та з метою створення умов для чесної конкурентної боротьби [1].

Згідно із Законом одним з основних пріоритетних напрямів державної політики у сфері туризму є державне регулювання в’їзного та внутрішнього туризму. Але, на наш погляд, чинний Закон базується на хибній концептуальній основі, зорієнтований виключно на виїзний туризм, що для держави економічно недоцільно, не стимулює розвиток внутрішнього та в’їзного туризму, які є пріоритетними для держави.

Вважаємо за доцільне, щоб серед пріоритетних видів туристичної діяльності держава визначила розвиток соціального туризму. На сьогодні без суттєвого державного контролю та регулювання в рекреаційно-туристичній сфері спостерігається практична монополія комерційних видів рекреації та туризму.

Тому державна політика в рекреаційно-туристичній сфері повинна створити такі умови, щоб внутрішній туризм був доступним для всіх верств населення.

Аналіз сучасного інституціонального забезпечення державного

регулювання туристичної галузі України свідчить про необхідність подальшого вдосконалення нормативно-правової бази шляхом її гармонізації з європейським законодавством, внесення певних змін і доповнень до загального і спеціального законодавства України, що здійснює регулювання туристичної галузі, прийняття додаткових законодавчих та регулятивних актів, спрямованих на стимулювання діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування щодо забезпечення ефективного і стабільного розвитку туризму в нашій державі.

Туристична галузь Івано-Франківської області являє собою складний міжгалузевий господарчий механізм, структура якого: і адміністративно-господарська, і функціональна, і економічна – повинна бути реформована і переведена на ринкові механізми господарювання і комплексного управління цієї сфери на рівні регіону, поєднана з конвенцією природокористування, що формується на Україні.

Для створення високорентабельної туристичної та курортної галузей області, які мають максимально задовольнити потреби населення, забезпечення на цій основі комплексного розвитку області за умови збереження природних рекреаційних, лікувальних ресурсів, територій природно-заповідного фонду, пам’яток історії та культури розроблено Програму розвитку галузі, яка покликана стимулювати ефективне використання наявних туристичних та рекреаційних ресурсів області, підвищення рівня міжгалузевого співробітництва, стимулювання розвитку ринкових відносин у туристичній сфері, визначення перспектив подальшого розвитку рекреаційно-курортного комплексу на основі аналізу його сучасного стану.

Із метою досягнення основних цілей Програмою визначені основні напрями розвитку туризму в області: удосконалення системи управління галуззю; підвищення ефективності використання природних лікувальних та рекреаційних ресурсів; інформаційно-рекламне та маркетингове забезпечення галузей.

Найбільш перспективними видами туристичної діяльності в області будуть: довгостроковий відпочинок та санаторно-курортне оздоровлення; спортивно-оздоровчий туризм, дозвілля, відпочинок, туризм діловий, службовий, бізнес-навчання, культурно-пізнавальний (у тому числі з метою відвідання театрів, музеїв, спортивних і фестивальних заходів, урочистих свят тощо) і релігійний; екскурсійна діяльність; сільський «зелений» та екологічний туризм.

Визначення стратегічних напрямків, механізмів мобілізації наявного потенціалу територій в інтересах розвитку туризму, вибір і адаптація до реальних економічних умов найбільш пріоритетних з них, сприятимуть подальшому сталому розвитку туристичної галузі як соціально, економічно й екологічно значимої галузі економіки Івано-Франківської області.

Загалом перспективи розвитку туристичної галузі вимагають консолідації зусиль держави, суб'єктів господарювання, всього українського суспільства для здійснення необхідних завдань щодо покращення нормативно-правової бази, яка регламентує туристичну діяльність. Саме це забезпечить створення безпечних, прогнозованих і прозорих умов ведення підприємницької діяльності та формування сприятливих умов інвестиційного і податкового клімату у туристичній галузі.

Список використаних джерел:

1. Закон України про захист прав споживачів // Відомості Верховної Ради України. -1991. - № 30. - Ст. 379.
2. Про затвердження Державної програми розвитку туризму на 2002-2010 роки : Постанова Кабінету Міністрів України від 29.04.2002 р. № 583 // Офіц. вісн. України. - 2002. - № 18. - Ст. 935.
3. Цибух В. Державне регулювання у сфері туризму в Україні / В. Цибух // Статистика України. - 2005. - № 1. - С. 80-84.
4. Цивільний кодекс України // Відомості Верховної Ради України. - 2003. - № 40-44. -Ст. 356.

В.В. ГУМЕНЮК,
докторант кафедри економічної теорії та конкурентної політики, Київський національний торговельно-економічний університет, м. Київ

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ МІЖНАРОДНОГО ТУРИЗМУ ТА ЇХ ВПЛИВ НА РОЗВИТОК КУРОРТНО-РЕКРЕАЦІЙНОЇ СФЕРИ

За прогнозами Всесвітньої туристичної організації (UNWTO), до 2030 р. обсяг міжнародних туристичних прибуттів перевищить 1,8 млрд. осіб. Передусім очікується інтенсивний розвиток туризму в країнах з перехідною економікою, і відповідно хвиля зростання ринкового попиту на курортно-рекреаційні послуги. Ринкова частка економіки туризму в країнах, що розвиваються, в 1980р. становила 30%, у 2014 р. вона склала 45%, а до 2030 р. становитиме понад 57%. Частка рекреації, відпочинку і дозвілля становить фундаментальну основу в'їзного туризму у світі за цілями відвідування і складає 53% без врахування суто медичного туризму. Туристичні прибуття у світовому масштабі вже у 2014 р. становили 1 млрд. 138 млн. осіб [1].

Світові тенденції розвитку міжнародного туризму вказують на зростання сукупного попиту на курортно-рекреаційні послуги. Подорожі з лікувально-оздоровчою метою все більше набувають масового характеру, стають генеруючим чинником суспільного здоров'я і добробуту націй, набирають вагомість у світовій структурі економіки і торгівлі послугами. Однак формування перспективного сегменту подорожей у світі – курортно-рекреаційного туризму відбувається під впливом факторів структурної нестабільності його розвитку в багатоукладній економічній системі міжнародного туризму. При цьому слід зазначити, що міжнародний лікувально-оздоровчий туризм переважно організовується на ринкових засадах, водночас найбільш бурхливо еволюціонує в країнах, що розвиваються.

Після глобальної рецесії 2008 р. туристичне пожвавлення стало важливим чинником економічного відновлення, зміцнення ринкових позицій у світі. Однією з найбільш відвідуваних частин світу стала Європа, тому для європейських країн економічний внесок туризму має особливо вагоме значення у подоланні фінансової кризи й відновленні сталого економічного зростання. На європейські країни у 2014 р. припадає 588 млн. туристичних прибуттів (порівняно з 2013 р. абсолютний та відносний приріст становить, відповідно: +22 млн. осіб або + 4%). Сучасні тенденції розвитку туризму на європейському континенті характеризуються диференційованими структурними зрушеннями. В деяких європейських країнах спостерігається відносна сталість, в інших відбуваються процеси пожвавлення, в деяких проходять негативні тенденції згортання туризму. Позитивна динаміка прибуттів сформувалась внаслідок туристичного пожвавлення у країнах Південної та Північної Європи (+7%); значно нижчі темпи зростання туристичних потоків у країнах Західної Європи (+ 2%). Найбільш нерівномірно туризм розвивався в країнах Центральної та Східної Європи, це, в свою чергу, оцінюється в діапазоні від незначного позитивного внеску в загальну картину структурних зрушень (Болгарія, Польща) – нейтрального впливу (Чехія, Словаччина) – до негативного вираження туристичної динаміки у Європі, що найбільше відноситься до України [2].

Експорт курортно-рекреаційних послуг має важливе значення для відновлення економіки України, зміцнення її фінансової системи, покращення платіжного балансу, підвищення суспільного добробуту. Активізація туристичних прибуттів найбільше стимулює розвиток економіки послуг гостинності, позитивно відображається на функціонуванні курортно-рекреаційної індустрії. Це питання набуває особливої гостроти для українських виробників санаторно-курортних послуг, які, перебуваючи на змішаному фінансуванні, найбільше відчувають гостру нестачу фінансових ресурсів, спричинену процесами уповільнення, а також призупинення державних асигнувань.

Хвилю зростання потоку іноземних рекреантів до України можна пов'язувати із проведенням Чемпіонату Європи з футболу. У 2012 р. в Україні зафіксовано 23 млн. туристичних прибуттів, з якими пов'язані грошові надходження в сумі понад 4,8 млрд. доларів США. Водночас відпочинок в Україні виявився одним із найдешевших для туристів серед 20 пріоритетних дестинацій, визначених Всесвітньою туристичною організацією (ЮНВТО), – середні туристські витрати склали орієнтовно 200 доларів США у розрахунку на одного споживача [3].

Україна продемонструвала світу високу привабливість туристичних дестинацій, можливості розвивати рекреаційну інфраструктуру досить швидкими темпами, генерувати ринкову пропозицію різноманітних рекреаційних послуг відповідно до сприятливої кон'юнктури туристичного попиту. Тенденція зростання обсягів іноземного туризму помітно закріпилася і вже у 2013 р. чисельність іноземних громадян, які відвідали Україну у порівнянні з 2012 р., зросла на 7,2 % і перевищила 24,5 млн. чол. [4].

Переломним моментом для подальшого розвитку курортно-рекреаційної сфери України стала незаконна анексія Криму Російською Федерацією у 2014 р. Переважно у зв'язку з воєнними діями на частині територій Донецької і Луганської областей і загрозами поширення тероризму, Україну почали сприймати у світі як гарячу точку планети. Внаслідок зазначених чинників в економічних очікуваннях міжнародних туристичних операторів та потенційних іноземних споживачів туристичних і курортно-рекреаційних послуг закладені підвищені ризики повномасштабної війни в Україні. Це, у свою чергу, позначилося на скороченні числа іноземних громадян, які відвідали Україну в 2014 р. Туристичні прибуття, включно з одноденними відвідувачами, склали 12,7 млн. чол., що становить майже ½ показника 2013 р., а число іноземних громадян, розміщених у спеціалізованих засобах розміщування курортно-рекреаційного профілю, скоротилось у порівнянні з 2013 р. на 95% [4].

У подібній ситуації до України перебувала Грузія. Однак, володіючи значним природно-рекреаційним потенціалом для розвитку туризму і курортів і незважаючи на тимчасову окупацію частини своєї території внаслідок воєнної агресії Російської Федерації у 2008 р. (Абхазію і Південну Осетію), ця країна зуміла провести ефективні реформи в системі державного регулювання економіки, стабілізувати суспільно-політичну ситуацію, відновити туристичну привабливість і забезпечити формування тенденції сталого економічного зростання курортно-рекреаційної сфери.

Отже, незважаючи на події, що призвели до анексії Криму і тимчасової окупації частини територій Донецької і Луганської областей, в Україні проблеми відновлення безпеки туризму, формування конкурентоспроможної пропозиції курортно-рекреаційних послуг, залучення інвестицій у розбудову сучасної курортної інфраструктури, становлення внутрішнього ринку й активізація міжнародного туризму залишаються одночасно важливими поряд зі зміцненням обороноздатності та суверенітету в процесі європейської інтеграції.

Список використаних джерел:

1.UNWTO Tourism Highlights, 2015 Edition [Electronic recourse]. – Mode of access: http://www.e-unwto.org/doi/pdf/10.18111/9789284416899.

2.Over 1.1 billion tourists travelled abroad in 2014. World Tourism Organization UNWTO. Press Release No 15006, 27 Jan 2015. [Electronic resource]. – Mode of access: http://media.unwto.org/press-release/2015-01-27/over-11-billion-tourists-travelled-abroad-2014.

3.Ukraine – Cheapest Tourist Destination Among UNWTO's Top 20. [Electronic resource]. – Mode of access: http://www.prnewswire.com/news-releases/ukraine---cheapest-tourist-destination-among-unwtos-top-20-21846 9561.html.

4.Туристичні потоки. Офіційний сайт Державної служби статистики України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/.

О.І. ДУТЧАК, к.і.н., доцент
ДВНЗ "Прикарпатський
національний університет
імені Василя Стефаника",
м. Івано-Франківськ

ПОПУЛЯРИЗАЦІЯ ГУЦУЛЬСЬКОЇ ЕТНОКУЛЬТУРИ У ДІАСПОРІ ЯК НАПРЯМ РОЗВИТКУ ЕТНОТУРИЗМУ

Українські діаспорні групи зустрічаються практично на всіх континентах. Такі українські громади завжди прагнули, з одного боку, стати рівноправною складовою суспільства на своїй новій батьківщині, а з другого ─ зберегти себе і свої зв'язки з країною походження, своїм "старим краєм"[1, с. 39-41]. Пізніше зв'язки між діаспорними групами та країною походження стали основою розвитку ностальгійного та етнотуризму на Гуцульщині.

Еміграція гуцулів, як і основної маси селян-емігрантів із західноукраїнських земель, проходила наприкінці кінці XIX─ на початку XX ст. Причинами цього процесу було аграрне переселення, пролетаризація і пауперизація більшості селянства, злиденні заробітки на поміщицьких ланах та дрібних підприємствах. Ці проблеми були основними стимулами масової еміграції селян Східної Галичини, в т. ч. і Гуцульщини, за кордон: в Канаду, США, Бразилію, Аргентину, країни Західної Європи. Тільки з Галицької Гуцульщини в кінці XIX ─ на початку XX ст. емігрувало 15 тисяч гуцулів [2, с. 119].

У Канаді, США, Аргентині та інших країнах із значним відсотком іммігрантів у процесі стабілізації економічного становища формуються національні товариства за місцем походження їх членів. Українська і, зокрема, гуцульська еміграція в місцях компактного проживання, ностальгуючи за рідною землею стихійно об'єднувалася в невеликі гурти приватного характеру ─ люди збиралися у помешканні когось із земляків, згадували минуле, співали, а придбавши музичні інструменти, грали і танцювали. На їх основі формувалися громадські організації, товариства. Перші такі осередки

появилися в Нью-Йорку, Філадельфії, Бофало, Рочестері, Торонто [2, с. 119].

Одною з найважливіших подій у житті гуцулів став “Тиждень Гуцульщини” в Бофало у травні 1964 року. На імпрезу приїхали представники з різних міст США і Канади. В рамках зустрічі були доповіді на гуцульську тематику, вечорниці та великий концерт за участю місцевих сил і запрошених артистів ─ уродженців Гуцульщини. Протягом цілого тижня діяла виставка гуцульського народного мистецтва [3]. Це була перше масштабне дійство, спрямоване на популяризацію гуцульської етнокультури у діаспорі.

Завдяки М. Домашевському, уродженцю села Микуличин Надвірнянського району, найбільшою активністю виділявся гуцульський осередок в Чікаго. Тут було засновано єдиний на американському континенті Гуцульський Дослідний інститут, одним з найвищих досягнень якого стало видання багатотомної “Історії Гуцульщини”, останні томи якої вже друкувалися в Україні за участю вітчизняних дослідників [3].

Неофіційним друкованим органом Інституту став журнал-квартальник “Гуцулія”, перше число якого появилося на початку 1967 року. Головним редактором журналу призначили Івана Докторука, секретарем став магістр Микола Домашевський, а редакційну колегію очолив відомий лікар, колишній косівчанин Василь Стефурак [3].

Журнал “Гуцулія” ставив собі завдання бути трибуною, об’єднуючим чинником, організатором та інформатором гуцульської громади, підтримувати і культивувати народні традиції та звичаї. В редакційній статті першого числа ” Гуцулії ” його редколегія запрошувала усіх гуцулів вільного світу подавати матеріали для публікації, передплачувати його та, по можливості, підтримувати фінансово [3].

В журналі друкувалися новини з життя української діаспори у США та Канаді, історичні довідки, уривки літературних творів, вірші. Іноді траплялися відомості про мистецьке життя в Україні, котрі різними, найчастіше випадковими, шляхами потрапляли за кордон [3].

Значне місце займали також матеріали з фольклору та етнографії. За

зрозумілої відсутності українських наукових установ та належної документальної бази, ці матеріали ґрунтувалися на тому, що збереглося у пам'яті і у валізах емігрантів за період їх блукання Старим і Новим світом. Проте ці відомості, незважаючи на неповноту, зумовлену властивостями людської пам'яті, могли бути надзвичайно цінними, тому, що подавалися безпосередніми учасниками, чи свідками подій, обрядів, суспільних явищ [4, с. 67-75].

Велику роль у популяризації гуцульської етнокультурної спадщини у діаспорі відіграло гуцульське товариство «Чорногора» в Чикаго. Це товариство проводило щорічні загальні збори, влаштовували так звані «Веселі гуцульські вечори». Одним з найперших товариств у США було об'єднання гуцулів у місті Детройті. Так, у 1927р. тут створено «товариство Березунів», яке мало зберігати українську мову. Такі товариства діяли і в Великобританії. Зокрема тут існувало товариство «Гуцульщина». Його історія почалася у 1968р., коли було створено Ініціативний комітет на чолі з А. Ясельським. Товариство видавало журнал «Трембіта». Спочатку воно нараховувало 60 чоловік, згодом його чисельність зросла до 100 [4, с. 67-75].

Закордоном опубліковано багато різноманітних збірників та енциклопедій, в яких є згадки святкування гуцулами великих релігійних свят. Серед них варто відзначити збірник С. Климника: «Український рік у народних звичаях в історичному освітленні», Енциклопедію українознавства, працю Є. Онацького: «Українська мала енциклопедія". Про звичаї гуцулів на свята також згадується у 2-томнній праці О.Воропая: « Звичаї нашого народу». Зокрема, у першому томі міститься детальний опис святкування Різдва Христового, тексти колядок [4, с. 67-75].

Проголошення незалежності України зміцнило зв'язки з рідною землею. Так, гуцульські товариства постійно беруть участь у фестивалях, які проводяться щороку в Україні, здійснюють матеріальну підтримку українознавчих публікацій, відкриттю музеїв по гуцульських селах, сприяють проведенню концертів, для пропагування самобутньої гуцульської культури [4,

с. 67-75].

Незважаючи на всі труднощі перебування у багатоетнічному суспільстві, українці в діаспорі намагаються зберегти власні етнокультурні традиції, національну самобутність, рідну мову. Процес культуротворення, що і зараз триває в українській діаспорі, є вагомою складовою українського культурного простору. У наслідку цього процесу відбулося накопичення колосального потенціалу українських міжматерикових контактів, що в свою чергу дає поштовх для розвитку етнічного туризму.

Діаспора як потенційний споживач турпродукту може стати важливим чинником розвитку етнотуризму на Гуцульщині. З огляду на те, як активно діаспора зберігає традиції, звичаї, цікавиться їх популяризацією на батьківщині, перспективним напрямком роботи виступає залучення представників діаспори до особистої участі у фестивалях, різних заходах, так і залучення коштів із фондів їх благодійних пожертвувань та внесків. За таких умов актуалізується потреба розробки турів, індивідуальних та колективних програм перебування етнокультурної тематики для створення оптимальних умов залучення представників діаспори до етнотуризму на території України.

Список використаних джерел

1. Диба О.В. Національно-культурні аспекти життя української діаспори за кордоном / О.В. Диба // Вісник Книжкової палати. − 2004. − № 4. − С. 39─41.
2. Заставний Ф. Д. Українська діаспора: Розселення українців у зарубіжних країнах / Ф.Д. Заставний. − Львів: Світ, 1991. − С. 119. − (Народознавчі студії).
3. Культурна діяльність гуцульської діаспори за кордоном. [Електронний ресурс].─ Режим доступу до джерела: http://vechervkarpatah.at.ua/index/0-382.
4. Лановик Б.Д. Українська еміграція: від минувшини до сьогодення / Б.Д Лановик, М.А. Траф'як, Р.М. Матейко. / [За ред. проф. Б. Лановика]. — Торонто, 1999.− С. 67−75.

И.В. ЕРМОЛАЕВ,
член Национального
союза фотохудожников Украины,
член Международного союза IFG,
путешественник, г. Николаев

САМОСТОЯТЕЛЬНЫЕ ПУТЕШЕСТВИЯ – ИНТЕРЕСНО И НЕДОРОГО

Как устроена система турбизнеса? Есть туробразующие компании, находящиеся в крупных городах, которые формируют себестоимость туристической поездки, прибавляют свою прибыль и выставляют на рынок. Маленькие фирмы - турагенты продают их в розницу, получая комиссионные проценты от туробразующих компаний. Поэтому часто турпоездки, например по городам Европы, такие дорогие. К тому же программа этих туров часто составлена так, что турист видит только основные достопримечательности и то впопыхах! Альтернатива этому – самостоятельные путешествия! Современный путешественник покупает авиабилет за 20-70 евро, бронирует хостел за 10-20 евро, а еду покупает в европейских супермаркетах, где цены часто дешевле украинских. И главное: не нужно ничего платить посредникам и экскурсоводам, поэтому уже давно к выражению «самостоятельное путешествие» делают приставку «бюджетное». Самостоятельное путешествие имеет три составляющих: дешевый авиабилет, недорогое жилье и виза.

Много лет нас приучали, что авиаперелет – это редкая роскошь. Но для западного мира – это давно обычная транспортная необходимость, доступная даже студентам и безработным. Оптимальный вариант – покупать билеты у бюджетных авиакомпаний (low-cost), которые предлагают недорогие билеты, но предоставляют минимальный сервис. В Украину летают венгерские, испанские, латвийские, турецкие, грузинские и арабские бюджетные авиакомпании. Если поездка наземным транспортом занимает менее четырех-пяти часов, то перелет

нецелесообразен. В этом случае нужно искать билет на автобус или поезд. Проще говоря, через Польшу можно поехать в Германию, Францию, Чехию, Италию, Бельгию, Голландию, Данию и Англию, устроив своеобразный тур, но вот, например в Испанию, Португалию или Норвегию имеет смысл лететь на самолете. Строить маршруты хорошо через Литву или Латвию, откуда перелеты в разы дешевле из-за большого числа «лоукостеров». Добраться до этих стран можно недорого поездами и автобусами, к тому же это отличный повод разнообразить свой маршрут. Например, начать свое путешествие из Риги, Каунаса, Вильнюса или Гданьска, откуда по Европе можно летать и за 10 евро.

Чтобы найти дешевые авиабилеты в любом направлении, прежде всего, стоит начинать поиски заранее. Самые хорошие цены обычно при раннем бронировании. И самое главное, всегда есть возможность приобрести билеты на разные даты. Иногда сдвиг поездки на неделю или даже плюс — минус день позволяет сэкономить серьезные деньги. Обязательно нажимайте на строчку – «календарь низких цен». Это часто позволяет найти наиболее дешевые билеты. Еще важно – смотрите билеты сразу в обе стороны, они намного дешевле. Очень редко бывает, но есть вероятность, что можно дешево купить билет сначала в одну страну, а потом найти билет из нее в третью – нужную. Обычно так происходит, когда заказываешь билеты в разных компаниях. Но тут есть риск – если рейс сильно задержат, можно не успеть на следующий самолет.

Найдите в интернете основные авиакомпании, перейдите на их сайты и найдите спецпредложения. И обязательно подпишитесь на рассылку спецпредложений по интересующему вас направлению на всех сайтах. Часто первые билеты продаются просто за смешные деньги, когда-то были даже билеты по 0 евро из Киева до Вены. Но тут надо бронировать не только заранее, но и решать очень быстро, так как с каждым днем стоимость билетов повышается. Не летайте в праздники и другие значимые крупные события, когда стоимость жилья взлетает в 5 раз. Убедитесь перед бронированием авиабилетов в отсутствии мероприятий, которые действуют на туристов как приманка.

Например, в таких мероприятиях, как карнавал в Рио-де-Жайнеро или День Королевы в Нидерландах, если, конечно, вы планируете поездку туда не специально ради них. Также дешево можно передвигаться внутри стран Европы и Азии на поездах или автобусах. Билет на скоростном комфортабельном поезде из Парижа, через всю Францию в Германию до Франкфурта может стоить 25 евро. Билет на автобусы можно без труда купить по Интернету. Поездка на поезде может оказаться дешевле, если покупать билеты за три-четыре месяца до отправления.

Во всей Европе транспортные системы схожи. Везде есть аэропорты, железнодорожные вокзалы и автовокзалы, как и в Украине. Все оказывается настолько просто и понятно, что можно обходиться без гидов и главное, без боязни потеряться в незнакомой стране. Самостоятельная поездка не обязательно должна быть бюджетной. За границей можно арендовать автомобиль, яхту или даже вертолет – было бы желание и финансовая возможность. Путешественник не привязан ни к туроператору, ни к авиакомпании, ни к автобусу, ни к маршруту. Главное достоинство этого способа организации отдыха – полная свобода, как по деньгам, так и по направлениям!

Следующий пункт – как найти недорогое жилье. Прежде всего, это бюджетные отели – хостелы, переночевать в которых стоит от 5 евро за ночь. Часто отели предлагают номера со скидками. Кстати, когда поисковики перенаправляют вас на сайты компаний, не забывайте регистрироваться и копить различные баллы и бонусы, они могут принести значительную дополнительную экономию при последующих заказах (и отелей, и билетов). Обратите внимание, номер на двоих по цене мало отличается от номера на одного. Так что в одиночку путешествовать совсем не выгодно. Тут на помощь опять же придут сайты по поиску попутчиков в поездку. Если хочется арендовать дом, но на месте искать страшно или не позволяет знание языка, всегда можно найти русскоязычные сайты по аренде недвижимости напрямую у местных. Хороший

вариант для путешествий компанией –автодом на колесах, это особенно актуально для дорогих стран с красивыми пейзажными дорогами. Лучшие маршруты в Европе – кольцевая дорога в Исландии, дороги вдоль живописных фьордов в Норвегии. Путешествуйте в «не сезон», когда стоимость отелей в разы меньше. Например, чтобы посетить комплекс храмов Метеоры в Греции, необязательно ехать в летнюю жару, осенью и весной там не менее прекрасно, а стоимость отелей в ближайшем городе – Калампаке в разы ниже. Не бронируйте отели на первой линии, если можно прилично сэкономить, арендовав скутер. Не бронируйте гостиницы рядом с популярными достопримечательностями, если чуть дальше можно снять жилье дешевле и пользоваться бесплатным трансфером. Попробуйте написать заявку напрямую в отель, иногда цены напрямую лучше, чем через посредника. Гостиницы могут рассмотреть ваш запрос индивидуально. Небольшие отели идут навстречу и делают скидки (особенно, если вы едете на большое количество дней и снимаете несколько номеров).

Есть также и разные способы жить в других странах бесплатно. К примеру, существует такое понятие, как каучсерфинг. На сайте Couchsurfing.org регистрируются (причем бесплатно) и знакомятся люди, которые готовы совсем задаром или за символическую плату предоставить свое жилье в разных странах, поменяться квартирами на время, помочь организовать самостоятельные прогулки и экскурсии по городу и так далее. Обычно, если вы живете у кого-то бесплатно, то и этому человеку предоставляете жилье в своей стране во время его путешествия. Движение объединяет более 6 миллионов человек в 246 странах мира! На сайте предлагается бесплатное жилье в тысячах городах! Можно просто поискать, написать тому, кто предоставляет квартиру, а можно предложить и свой дом для гостей.

По поводу виз – сейчас множество стран (со списком можно ознакомиться в Интернете), при поездке в которые гражданам Украины не нужна виза. Либо она просто и быстро оформляется на границе. Если виза в нужную вам страну

выдается не так просто, например шенгенская – то сначала можно забронировать авиабилеты и отель без предварительной оплаты. На выкуп билетов некоторыми компаниями дается до 9 дней, а при заказе номера в отеле часто имеется функция «бесплатная отмена бронирования». А если в консульстве и будут вдруг проверять – то в тех же компаниях в любом случае подтвердят, что «бронь» держится. Сделав «брони», распечатайте их и отправляйтесь с ними в консульство. Естественно, предварительно узнав, какие еще документы нужны для оформления данной визы. Если это шенгенская виза, то лучше постараться сделать ее на длительный период, чтобы не тратить средства на оформление несколько раз. Литовцы сейчас могут поставить визу и на 5 лет. Благоприятная обстановка сейчас с выдачей виз в Латвии, Польше и Словакии.

Выводы: тенденции расслоения украинского общества на очень богатых и очень бедных будут влиять и на структуру туризма. Все большее количество украинцев, особенно активной творческой молодежи будут отдавать предпочтение самостоятельным путешествиям. Этому способствуют огромное количество полезной информации в Интернете, лучшее знание языков, чем у предыдущего поколения, а также множество общественных программ по обучению за границей. И увы, вынужденная экономия… Кризис в Европе привел к тому, что и западные туристы также будут искать у Украине недорогие туристические услуги, подобные западным. Многим отечественным турфирмам пора отвыкать от стереотипа, что каждый западный турист – «толстосум». Часть из них будут специализироваться на предоставление все новых и новых оригинальных индивидуальных туристических услуг для пресытившихся «сливок общества». Остается лишь добавить, что есть небольшая надежда на предоставление гражданам Украины безвизового въезда в страны Шенгенского соглашения, возможно, даже в 2016 году. Если такое все-таки случится, возможности самостоятельных путешествий резко возрастут.

Ю.І. КОЗЛОВСЬКИЙ,
директор національного природного парку «Білобережжя Святослава»,
м. Миколаїв

ЕКОТУРИСТИЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ НАЦІОНАЛЬНОГО ПРИРОДНОГО ПАРКУ «БІЛОБЕРЕЖЖЯ СВЯТОСЛАВА»

Сьогодні туристична галузь в Україні є лише п'ятою за значенням складовою поповнення бюджету і її питома вага має значно зрости з огляду на такі об'єктивні передумови, як вигідне геополітичне розташування України в центрі Європи, наявність значного туристично-рекреаційного потенціалу, сприятливий клімат, багаті флора і фауна, чисельні культурно-історичні пам'ятки світового рівня тощо.

Незважаючи на поступовий розвиток туризму в Україні, що спостерігається в останнє десятиліття, багато тенденцій світового туризму залишаються непоміченими в нашій країні. Це в значній мірі стосується такого напрямку, як екологічний туризм, який отримав велике визнання за кордоном декілька десятиліть тому. На сьогодні за деякими оцінками зарубіжних експертів, на екотуризм припадає вже до 20% всього ринку світового туризму. Підвищений попит на екологічний туризм наштовхує на створення та розвиток особливо охоронних природних територій, в першу чергу національних природних парків. На сьогоднішній день саме ці території є основними об'єктами екотуризму у країні.

Всесвітній Фонд дикої природи (ВОО)дає визначення терміну "екотуризм – це туризм, що включає подорожі в місця з відносно незайманою природою, з метою отримати уявлення про природні та культурно-етнографічні особливості даної місцевості, та який не порушує при цьому цілісності екосистем та створює

такі економічні умови, при яких охорона природи та природних ресурсів стає вигідною для місцевого населення".

На підставі цих визначень виділяються наступні відмітні особливості екотуризму, які сформульовані як набір принципів:

1) стимулювання та задоволення бажання спілкуватися з природою;

2) подорожі в природу, причому головний зміст цих подорожей – знайомство з живою природою, а також з місцевими звичаями та культурою;

3) запобігання негативного впливу на природу і культуру;

4) зведення до мінімуму негативних наслідків екологічного і соціально-культурного характеру, підтримання екологічної стійкості середовища;

5) сприяння охороні природи та місцевому соціо-культурному середовищу;

6) сприяння охороні природи та природних ресурсів;

7) екологічна освіта і просвіта;

8) участь місцевих жителів та отримання доходів від туристичної діяльності, що створює для них економічні стимули до охорони природи;

9) економічна ефективність та забезпечення соціально-економічного розвитку територій;

10) сприяння сталому розвитку відвідуваних територій.

Особливо сприятливі умови для розвитку екологічного та етнічного туризму створюються на територіях національних і ландшафтних парків, зокрема національного природного парку «Білобережжя Святослава», де існує можливість поєднати повноцінний відпочинок з пізнаванням природничого та історико-культурного потенціалу регіону. На території національного природного парку «Білобережжя Святослава» екотуристична діяльність здійснюється за такими видами:

− екскурсії маркованими екологічними стежками з короткостроковим відпочинком (розбиття наметів і розкладання вогнищ у спеціально відведених місцях);

− науково-пізнавальний туризм;

− піший спортивно-оздоровчий екотуризм;

− водний екотуризм;

− любительське і спортивне рибальство.

Дуже важливим засобом здійснення екотуристичної діяльності є організація *еколого-пізнавальних маршрутів* та проведення екскурсій. Екологічні маршрути розраховуються як на дорослих, так і на дітей. Вони мають різне спрямування та організацію. На території НПП обладнано чотири екологічні маршрути, найдовший серед яких є “Великий Кінбурнський” (32 км), що пролягає через природне нерестовище Бієнкові плавні, кефальні озера, залишок Геродотової Гілеї - Ковалівську сагу, заповідну ділянку Орхідне поле до Ягорчицької затоки. Інший еколого-туристичний маршрут –“Суворівський” – протяжністю 28 км зосереджений, головним чином, поблизу пам’ятних істиричних місць, що пов’язані з ім’ям Суворова О.В., кошового отамана Івана Сірка, контр-адмірала російського флоту Поля Джонса та проходить через озеро Солоне по узбережжю Чорного моря. На всіх оглядових точках згаданих маршрутів розміщені лісові меблі для тимчасового відпочинку. По всій довжині маршрутів встановлені яскраві аншлаги для ознайомлення з природоохоронним режимом парку. Як правило, на початку кожного маршруту встановлено інформаційний аншлаг зі схемою маршруту, правилами поведінки та позначенням оглядових точок, що важливі для планування активного відпочинку і спостережень у природі. До найбільш перспективних еколого-пізнавальних маршрутів можна зарахувати три еколого-пізнавальні стежки та водний маршрут «Чисті води Ягорлика» -від рекреаційної дільниці Кінбурнська стрілка, вздовж морського узбережжя коси з відвідуванням пам’ятних місць козацької слави, штурму Кінбурнської фортеці та оздоровчих процедур на цілющих озерах з

сапропелевим багном. Такий водно-екологічний маршрут завдовжки 21 км має значну перспективу відвідування завдяки проходженню через популярну рекреаційну дільницю «Кінбурнська стрілка», у водах Ягорлицької затоки поблизу с.Покровка, розміщенню тут туристичної бази «Крута осип» та можливістю розташуватися на приватних хуторних садибах. Новий екологічний маршрут розміщено між двома попередніми – "Великим Кінбурнським" та "Суворівським", а тому це дає змогу більш детально ознайомитись з заповідною та незайманою природою Кінбурнської коси. Екологічні стежки та маршрути надають унікальну можливість здійснювати не тільки природо-охоронну пропаганду, а й поєднуються із активним відпочинком в умовах гармонійного духовного впливу мальовничих ландшафтів.

Національний природний парк «Білобережжя Святослава» є яскравим прикладом органічного поєднання матеріальної і духовної культури з навколишнім середовищем. Заповідна природа, що відрізняється високою збереженістю природного середовища, сприятливою екологічною ситуацією; історико-культурологічні пам'ятки, традиційні ремесла Причорноморського краю роблять НПП «Білобережжя Святослава» своєрідною «Меккою» для туристів. Ця територія також цікава не тільки різноманітністю природних комплексів (від білосніжних пісків 20-кілометрового узбережжя Чорного моря, цілющих багняних озер та хвойних лісів, до піщаних кучугур з залишками прадавніх Геродотових лісів – Гілеї та єдиного в Європі орхідного поля), але й драматичним розвитком подій в різний історичний час. Тут знаходяться археологічні пам'ятки епохи ранньої та пізньої бронзи, славного козацького минулого, обороною Кінбурнської фортеці під командуванням О.В.Суворова, морськими битвами «на водах Очаківських» та героїчними подіями Другої світової війни. При цьому екологічні компоненти реалізуються у всіх чотирьох запропонованих парком маршрутах – «Великий Кінбурнський», «Суворівський», «Шляхами Святослава» та «Чисті води Ягорлика».

Отже, основним элементом экотуристичного потенціалу території парку є різноманітні та унікальні історико-культурні ресурси, які включають як об'єкти матеріального спадку, так і ментальні явища та феномени, що здатні залучати туристів та рекреантів.

З початку створення НПП «Білобережжя Святослава» основна увага у роботі приділяється проведенню оцінки екотуристичного потенціалу територій національного парку. Так, оцінювалися всі його складові, до яких віднесено рекреаційні ресурси та рекреаційна інфраструктура. При проведенні оцінки використовувалися такі методологічні прийоми як аналіз мап (у т.ч. побудова та аналіз ментальних мап), інтернет-ресурсів, безпосереднє спостереження, кадастрова оцінка та оцінка в балах, факторний аналіз, метод семантичного диференціалу, ретроспективний аналіз та ін.

Тому одним із важливіших завдань парку є збереження унікального природно-історичного спадку Кінбурнського півострова та розвиток відповідної інфраструктури, орієнтованої на використання наявних ресурсів. НПП «Білобережжя Святослава» має у розпорядженні власний візит-центр екоосвіти та туризму, що знаходиться в м.Очаків. У парку створено відповідний відділ з питань екологічної освіти та рекреації. Національний парк працює над виданням низки методичних збірок по екологічній освіті для вчителів загальноосвітніх шкіл, розробок еко-уроків та інших еко-заходів для школярів та дошкільників.

Активно проводиться робота і по просуванню та висвітленню роботи парку в засобах масової інформації. На кошти парку видається роздатковий матеріал у вигляді буклетів, флаєрів та календарів на природоохоронну тематику. На місцевому радіо постійно проводяться репортажі, що зачіпають проблеми і перспективи развитку парку. За останні роки національним природним парком було проведено більше 68 свят, акцій та марафонів. Найбільшу активність НПП «Білобережжя Святослава» виявляє в організації та проведенні свят і акцій, таких як «Ахіловий забіг», «Березова галерея Кінбурну», акцій «Зробимо Україну чистою», «Я люблю своє узбережжя», "Синиччин

день", "Щедра годівниця" та участі в екологічній регаті «Кубок Кінбурнської коси».

Виходячи з проведеної вище оцінки рекреаційних ресурсів, можемо зробити висновок про високу ступінь аттрактивності цієї території та її колосальних можливостях для развитку регульованого (в першу чергу экологічного та эколого-культурного) туризму. Проте ще слабкий на початковому етапі розвиток рекреаційної та туристичної інфраструктури дозволяє сподіватися поки що на масове відвідування парку активними самодіяльними туристами та невеликих груп туристів «за інтересами», для яких питання комфорту має другорядне значення.

Список використаних джерел:

1. Дроздов А.В. Экотуризм: определения, принципы, признаки, формы. В: Актуальные проблемы туризма,99. 1999.

2. Панов И.Н. Экологический туризм и его роль в устойчивом развитии территорий. Вестник МГУ, сер.5.География, №6, 1998.

3 Дмитрук О.Ю. Екологічний туризм: сучасні концепції менеджменту і маркетингу. Навчальний посібник. - К.: Альтерпрес, 2004. - 192 с

4. Биркович В.І. Державне регулювання сфери туризму на регіональному рівні. [Текст]: дис…канд.екон.наук / В.І. Биркович. – К., 2007. – 220 с.

5. Бочкарева Т.В., Самарцев С.Е., Хлыстова Я.Г. Эколого-культурный туризм: технологии и опыт организации. В: Экологический туризм на пути в Россию. 2002.

6. Lindberg K., Hawking D. Ecotourism: A Guide for Planners and Managers. Volume 1. The Ecotourism Society, North Bennington, USA, 1993.

В.В.ЛЯШЕНКО, ст. викладач,
Миколаївський міжрегіональний інститут розвитку людини ВНЗ Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна»
м. Миколаїв

СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНО-РЕКРЕАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ НА РЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНІ

Вивчення теорії і практики розміщення продуктивних сил, економіки регіонів та екології набуває особливого значення у зв'язку з необхідністю посилення регіонального підходу до регулювання народного господарства, управління соціально-економічним розвитком територій, забезпечення освоєння природних, виробничих і людських ресурсів регіонів, охорони навколишнього природного середовища [1].

Одним із стратегічних завдань розвитку регіону є підвищення конкурентоспроможності та зміцнення ресурсного потенціалу регіону. Вирішення цього завдання можливе шляхом збільшення інвестицій в пріоритетні сфери економіки, впровадження інновацій, підтримка малого та середнього підприємництва, розвиток виробничої та соціальної інфраструктури, раціональне природокористування та охорона навколишнього середовища, розвиток туризму та рекреації.

Основою розвитку туристично-рекреаційного потенціалу безумовно є заходи фінансування в цю сферу, а саме:

- плата за використання рекреаційних ресурсів;
- удосконалення ціноутворення з урахуванням екологічного чинника;
- запровадження системи місцевих рекреаційних зборів;
- пільгове кредитування туристично-рекреаційних закладів;
- створення фондів відтворення й ефективного використання рекреаційних ресурсів.

Данні заходи дадуть можливість ефективно перерозподіляти фінансові

ресурси для нарощення стратегічного потенціалу туристично-рекреаційних систем регіонів, формування конкурентних переваг, підвищення рівня конкурентоспроможності рекреаційної та туристичної сфери [2].

Модернізація та розвиток туристично-рекреаційної сфери області є одним із пріоритетів соціально-економічного розвитку Миколаївщини, що направлена на поліпшення якості життя населення, якості послуг, формування постійного туристичного потоку та залучення прямих іноземних інвестицій в економіку області.

Основними проблемами які стримують розвиток туристично-рекреаційного потенціалу Миколаївської області є:

- нерозвиненість у більшості районів області готельної інфраструктури та придорожнього сервісу;
- відсутність інформаційної платформи розвитку туристичної сфери області;
- відсутність курортів місцевого та державного значення;
- недостатня кількість якісних туристичних продуктів;
- необхідність представлення рекреаційно-туристичних продуктів області на національному та міжнародному туристичних ринках;
- недостатня кількість осередків сільського (зеленого) та екологічного видів туризму;
- відсутність рекреаційно-туристичної інфраструктури на територіях і об’єктах природо-заповідного та природоохоронного фонду області.
- відсутність землевпорядної документації об’єктів природо-заповідного фонду області;
- відсутність мережі об’єктів індустрії розваг.

Таким чином, до основних стратегій розвитку туристично-рекреаційного потенціалу Миколаївського регіону можливо віднести:

- збільшення об’ємів туристичних послуг та активізація туристичних потоків шляхом створення рекреаційно-туристичної інфраструктури;

- оголошення рекреаційних територій Чорноморського узбережжя курортами з наданням їм відповідного статусу та формування і просування регіонального об’ємного та конкурентоспроможного туристичного продукту на національний та міжнародні туристичні ринки.
- розроблення і затвердження обласної Програми розвитку туризму та курортів у Миколаївській області;
- проведення комплексу організаційних заходів щодо оголошення природно-рекреаційних територій Чорноморського узбережжя, зокрема Коблевської сільської ради та Рибаківської сільської ради Березанського району, Чорноморської сільської ради Очаківського району та міста Очакова, курортами з наданням їм відповідного статусу;
- розвиток міжрегіонального та міжнародного співробітництва в галузі туризму, спрямованого на формування інтегрованих рекреаційно-туристичних продуктів;
- сприяння створенню рекреаційно-туристичної інфраструктури на історико-культурних та природно-рекреаційних територіях і об’єктах області, розвиток сільського (зеленого) туризму;
- формування інформаційної платформи розвитку туристичної сфери області;
- формування позитивного іміджу області шляхом організації та проведення виставково-ярмаркових, фестивальних, туристично-спортивних, культурно-мистецьких заходів, методичних семінарів, науково-практичних конференцій, інформаційно-рекламних турів для представників провідних національних, регіональних та місцевих засобів масової інформації;
- збереження природно-заповідного фонду області, забезпечення діяльності об’єктів природно-заповідного фонду регіонального значення.

Безумовно основою реалізації пріоритетів розвитку туристично-рекреаційного потенціалу на рівні регіону є вдосконалення нормативно-

правової бази розвитку туризму та курортів, зокрема шляхом розроблення і затвердження Державної цільової програми розвитку туризму і курортів України на період до 2022 року.

Стратегічною метою розвитку туристично-рекреаційного потенціалу на регіональному рівні є створення конкурентоспроможного на внутрішньому та світовому ринках національного туристичного продукту, розширення внутрішнього та збільшення обсягів в'їзного туризму, забезпечення на цій основі комплексного розвитку рекреаційних територій та туристичних центрів з урахуванням соціально-економічних інтересів їх населення, збереження та відновлення природних територій та історико-культурної спадщини.

Список використаних джерел:

1.Семенов В.Ф. Регіональна економіка: Навчальний посібник. - К.: МП «Леся», 2008.- 595 с.

2.Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року: Постанова Кабінету Міністрів України від 6 серпня 2014 р. № 385// Офіційний вісник України. – 2014. - № 70. – ст. 1966.

Т.З. МАЛАНЮК, ст.викладач
ДВНЗ «Прикарпатський національний
університет імені Василя Стефаника»
м. Івано-Франківськ

ОБОРОННІ СПОРУДИ ГУЦУЛЬЩИНИ, ЯК ОБ'ЄКТИ ТУРИЗМУ (НА ПРИКЛАДІ НАДВІРНЯНСЬКОГО РАЙОНУ ІВАНО-ФРАНКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ)

На сьогоднішній день одним з найдієвіших способів збереження історико-культурної спадщини є залучення пам'яток до використання в туристській діяльності. У багатій історико-архітектурній спадщині Прикарпаття і зокрема Надвірнянщини, визначне місце належить пам'яткам оборонної архітектури – фортецям, замкам, оборонним храмам, міським укріпленням. Упродовж багатьох століть роль оборонних споруд було провідною в системі розбудови міст і містечок. Без перебільшення можна сказати, що від рівня організації оборони залежала доля всіх поселень.

Споруди оборонного типу, або, як ми тепер їх називаємо, пам'ятки оборонного будівництва, зводили як для захисту від ворожих нападів, так і для оборони великих феодалів і магнатів від народного гніту і частих взаємних нападів феодалів-сусідів. Потреба в обороні краю з кожною наступною епохою видозмінювала архітектурну монументальність оборонних споруд країни. Завдяки цьому на місці давніх дерев'яно-земляних укріплень давньослов'янських градів з'являються кам'яні укріплення княжих резиденцій і палаців, а згодом – укріплені династичні замки і садиби господарів краю. У період пізнього середньовіччя оборонну роль в Україні відігравали не лише замки і фортеці, а й численні церкви і монастирі [4, с. 6].

На території Надвірнянського району Івано-Франківської області частково збереглися пам'ятки оборонного типу, які тісно пов'язані з історичним минулим краю і мають багатовікову історію. Вони впродовж десятиліть привертали увагу, як іноземних, так і українських дослідників. В

останні роки дослідження замків і фортець Прикарпаття і зокрема Надвірнянського району присвячені роботи М. Рутинського, О. Мацюка, В. Харитона.

Проте актуальними залишаються питання, що пов'язані щодо їх охорони та збереження та використання для потреб туризму і екскурсійної діяльності.

Мета статті – проаналізувати споруди оборонного типу Надвірнянського району та визначити перспективи використання цих об'єктів в туристській діяльності.

Поява оборонних фортифікацій на гуцульських теренах зумовлена, перш за все політичними факторами: потребою польських магнатів і шляхти утвердити своє домінування над горянами-гуцулами та захистити себе й свої маєтки від спустошливих нападів татарських орд. Була ще й внутрішня потреба: захистити своє майно від зазіхань заздрісних сусідів, родичів та опришків. [5, с. 63].

На території Гуцульщини в межах Надвірнянського району оборонні споруди існували у вигляді замків та оборонних дворів.

Серед середньовічних кам'яних оборонних споруд Надвірнянського району пальма першості належить Пнівському замку.

Розташований у самому передгір'ї Карпат, неподалік річки Бистриця, замок був споруджений власником Надвірної Миколою Куропаткою наприкінці XVI ст.

Зведеним замок з великих тесаних брил гірського каменю, вапняку та червоної цегли. Зв'язний матеріал замішаний на білому вапняному розчині з домішкою товченої цегли та дрібної гальки.

П'ятикутна у плані оборонна споруда мала сім веж: зі сходу – дві круглі (кулеподібна цілком зруйнована), з півночі й півдня – дві гранчасті, з заходу посередині – квадратна з напівкруглим виступом, на протилежній східній стіні – трикутна, висунута трохи вперед.

Посередині південної стіни була в'їзна вежа, яка складалася з двох частин

– брами і прибрамного корпусу. У плані неправильний чотирикутник (довжина – 60,60 м., ширина – 43,60 м., діаметр – 90,40 м.), що гострим кутом виступає далеко за межі оборонних мурів. Споруда мала три яруси. Бійниці найнижчого з них виходять до оборонного рову, який нині уже частково засипаний. Над карнизом із тесаного каменю розміщені віконні прорізи. Арки в'їздів напівциркульні виконані з тесаних кам'яних блоків. До замку в'їздили перекинутим через рів підйомним мостом. Два прорізи в'їзду на територію для зміцнення обороноздатності споруди розташовані по ламаній осі. Простір між ними був без накриття. На зрізах стін над брамою розміщувалися підйомні механізми. Ще до тепер над зовнішньою брамою збереглися отвори для ланцюгів.

Вежі мали кілька ярусів. На основі досліджень Івано-Франківський архітектор Роман Михайлишин дійшов висновку, що довший час західна вежа з корпусом трактувалась як двоповерхова. Але розгортка замку по західній стіні при цьому набувала асиметрії, що було не характерно для періоду середньовіччя [3, с. 129]. За аналогією з гранчастою, безперечно триповерховою вежею був умовно надбудований третій поверх (3,35 м.), що спостерігається у всіх вежах. В іншому варіанті проектанти вийшли на бездоганно ідентичну відмітку, як і в гранчастій вежі – близько 20 м., встановлено закономірність і кутові вежі, за винятком кулеподібної, триповерхові, а проміжні – посередині стін – двоповерхові. Перекриття між ярусами робили з дерева. На кожному поверсі були платформи для гармат, а в стінах – бійниці. У горі вежі перекривали дерев'яними дахами, які мали форму "гостроверхих шапок".

Посередині західної стіни – напівкругла вежа, до якої прилягає єдине внутрішнє приміщення, поруч із ним із північного боку – вхід до льохів. Мури що збереглися (товщина 1,5 – 2 м.) – це зовнішні стіни житлових будівель замку. З напільного боку вони в двічі вищі ніж від замкового двору. В середині зміцнювали дерев'яними балками. В одній із бійниць трикутної вежі

ще й досі видно нішу від цих балок. Приблизно на відмітці двору з зовнішнього боку проходить кам'яний карниз над яким розміщений ряд бійниць для ручної зброї, а над ними – віконні прорізи. З рештками кам'яних обрамлень та підвіконників. У середині кожного відрізка стіни пролягають кам'яні жолоби водовідводів. Біля круглої вежі збереглася викладена з цегли машикула (навісна бійниця, згодом – елемент архітектурного декору) на кам'яних кронштейнах. Нижче від проміжного карнизу є кілька водовідводів для осушення льохів.

Твердиня мала також багато підземних ходів. Зовні й усередині вона була потинькована. Був тут і будинок, у якому жив Куропатка з родиною. Знаходився він посеред двору, про свідчать залишок фундаментів [1, с. 28].

До наших днів Пнівський замок, порівняно з іншими прикарпатськими замками, зберігся непогано і є надзвичайно цікавим та цінним пам'ятником військово-оборонної архітектури XIV – XVII ст., німим свідком бурхливої історії нашого краю [2, с. 36].

Таким чином фортикаційні споруди Прикарпаття є надзвичайно привабливою для туристів як з різних регіонів України, так і з-за кордону.

Реставрація замків та фортець, упорядкування прилеглих територій, розбудова під'їзних шляхів та іншої туристської інфраструктури сприятиме розвитку туризму на даній території.

Список використаних джерел:

1. Гандзюк Р. Надвірна. Історичний нарис від найдавніших часів до наших днів / Р. Гандзюк – Івано-Франківськ : [б. в.] 1999 – 345 с.
2. Максим'юк М. Пнівська твердиня / М. Максим'юк – Надвірна : [б. в.] 1997. – 76 с.
3. Михайлишин Р. Пнівський замок / Р. Михайлинин // Вісник – 1996 – №5 – С. 129 – 134.
4. Рутинський М.Й. Замковий туризм в Україні. Географія пам'яток фортифікаційного зодчества та перспективи їх туристичного відродження: навчальний посібник / М.Й. Рутинський – Київ: Центр учбової літератури, 2007. – 432 с.
5. Старожитності Гуцульщини : джерела з етнічної історії населення Українських Карпат / [гол. ред. М. Кугутяк]. – Львів: Манускрипт –Львів, 2011. – Т. 2. 267 с.

А.О. ОБОЗНА,
к.е.н., завідувач кафедри менеджменту
ВП «МФ КНУКіМ», м. Миколаїв

ВЛИЯНИЕ ТУРИЗМА И РЕКРЕАЦИИ НА РЕГИОНАЛЬНОЕ РАЗВИТИЕ

Бурный рост туризма вызвал живой интерес к проблеме измерения влияния туризма на экономическое развитие стран и регионов. Быстрый рост доходов от туризма привлекает инвесторов не только в сферу производства регионального туристского продукта, но и в область экономического анализа, непосредственно обслуживающего данную сферу экономики. Масштабы затрат потребовали серьезного экономического обоснования, что способствовало выделению методологии измерения туристских влияний в отдельное направление экономического анализа, и создания специальных баз статистических данных.

В настоящее время экономико-статистическая оценка туристских воздействий ведется в трех основных направлениях:

- оценка экономического влияния;
- оценка социального влияния и взаимодействий туристов и местного населения;
- оценка экологического воздействия туризма.

Наиболее исследованным является первое направление, хотя социальное и экологическое воздействие туризма на устойчивое развитие туристских территорий также является чрезвычайно важным. Как отмечают исследователи, когда туристский сектор расширяет объемы продаж или увеличивает число услуг, экономика региона получает дополнительные доходы.

Большое значение для определения степени влияния туризма на развитие территории имеет анализ туристских расходов. Он позволяет оценить возможности дестинации с точки зрения дохода за счет различных

составляющих туристского продукта, определить основные недостатки в области формирования дохода от туристской деятельности и в то же время вскрыть имеющиеся резервы, сосредоточиваясь на наиболее перспективных направлениях. Наиболее объективным и предпочтительным методами исследования туристских расходов является:

- прямого эффекта;
- косвенного эффекта.

Прямой эффект — это влияние туристских расходов на объем валового производства услуг в туристских учреждениях и на предприятиях. Поскольку эти виды продукции не потребляются в процессе производства, их прямой эффект обычно равен единице. Для продукции промышленного производства прямой эффект в мультипликаторе выпуска превышает единицу.

Косвенный эффект — это дополнительный удельный выпуск в других отраслях, находящихся вне сферы туризма, но вызываемый туристскими расходами.

Исчисление суммарного влияния производится на основе мультипликаторов туризма, т.е. побочного воздействия расходов в секторе туризма на другие сектора экономики принимающего туристско-рекреационного комплекса, которые определяются как отношение изменения общей величины дохода или затрат (включая изменения, вызванные туризмом) в регионе к величине изменения дохода или затрат непосредственно в сфере туризма.

Развертыванию научных исследований в области поисков показателя, отражающего конечный результат, точно показывающий, какой побочный эффект в виде косвенных доходов и стимулирования расходов имеет место при данных уровнях генерированных туристских поступлений, способствовали работы Дж.Арчера (1977) и Д.Флетчера (1990). В последнее время интерес к данной проблеме увеличивается, растет число интересных научных публикаций. Эта проблема активно исследуется и украинскими учеными. Однако ученые и специалисты-практики пока еще не выработали единую позицию в этом вопросе.

По мнению большинства специалистов, туристский мультипликатор должен отражать то, что в дополнение к объему (А) прямых туристских расходов (приобретение турпродуктов) туризм генерирует в той или иной туристской территории дополнительный объем вторичных расходов (В) повышая таким образом первоначальные доходы в Х раз. Фактически это явление стало основанием для изыскания путей установления мультипликаторов для туризма.

Работа по исследованию и формированию мультипликаторов в туризме представляет большой теоретический и практический интерес, однако, применяя мультипликаторы как конкретный инструментарий, следует принять во внимание следующие соображения:

- мультипликаторы преимущественно исследуются с целью измерения общего влияния туризма в той или иной стране, территории, туристском центре, особенно в периоды, связанные с проведением специальных мероприятий, а не в качестве особой методики для оценки постоянной деятельности. С помощью мультипликаторов невозможно измерить результаты постоянного воздействия маркетинга и рекламы на текущую туристскую деятельность;

- не существует согласованной методологии установления мультипликаторов туризма для различных туристских территорий и туристских центров. В свою очередь, туристские центры расходятся в оценках того, насколько помноженные на мультипликатор поступления от туризма превышают туристские доходы, генерированные напрямую, и, таким образом, не имеют единства в том, что касается значения мультипликатора и индекса, которые должны учитываться при оценке общего объема туризма сверх прямых расходов туристов;

- исследования в области тематики мультипликаторов требуют серьезных затрат;

- в последнее время сместился акцент с национальных мультипликаторов на вспомогательные счета для туризма (ВСТ), однако его так же, как и мультипликаторы, нельзя считать конкретным инструментом измерения

эффективности маркетинга и рекламы, применяемой в практике функционирования и развития туристских территорий.

На основании многочисленных исследований влияния туризма и рекреации на региональное развитие сформулированы обобщенные выводы, раскрывающие выгоды, которые приносит туризм, и проблемы, с которыми сталкиваются туристские и рекреационные регионы.

Выгоды, связанные с развитием туризма и рекреации:

- социально-экономического характера:
- создание рабочих мест, способствующее прямой занятости, косвенной занятости, генерированной занятости;
- эффект мультипликации, выраженный в росте доходов туристской территории;
- вклад в общегосударственные доходы.

Все вышеизложенное подчеркивает сложность и неоднозначность проблемы измерения влияния туризма на функционирование регионов, но в то же время не исключает применения мультипликаторов как достаточно эффективного инструментария формирования прогнозов развития туристского сектора экономики.

Главной заинтересованной стороной устойчивого развития туризма должны выступить национальные и региональные органы государственной власти и туристские администрации. Именно государство через инструменты контроля, налоговой политики должно устанавливать пределы и условия развития туризма.

В качестве основных задач, решение которых позволит обеспечить устойчивое развитие, можно выделить:

- замену культуры интенсивного потребления культурой разумного потребления;
- уравновешивание экономических, экологических и социальных факторов развития;

- обеспечение баланса интересов туристов и местного населения;
- справедливое распределение доходов от туризма между всеми членами местного сообщества, включая все слои населения, в том числе самые незащищенные (дети, пенсионеры, инвалиды и др.).

Только туризм позволяет современному человеку приблизиться к пониманию картины мира в целом. В новом постиндустриальном обществе туризм опирается на обширное историко-культурное наследие, оставленное прошлыми поколениями. Сохранение этих ценностей — залог выживания и стабильного развития всего человечества.

Список використаних джерел:

1. Джанджугазова Е.А. Маркетинг туристских территорий: М.: Академия, 2006. – 224с.

2. Котилко В.В. Региональная экономическая политика. – К., 2001.

3. Теория и практика международного туризма: Сб.статей / Под ред.А.Ю.Александровой. – М., 2003.

М.М. ОГІЄНКО,
к.т.н., доцент, ВП «МФ КНУКІМ»,
м. Миколаїв

ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ В МИКОЛАЇВСЬКІЙ ОБЛАСТІ

Важливість розвитку туризму для України виявляється в тому, що він виступає як засіб валютних надходжень, забезпечення зайнятості, збільшення внеску в платіжний баланс, диверсифікації економіки, зростання прибутків і підвищення рівня добробуту нації. Динамічний розвиток туризму здійснює мультиплікаційний ефект на інші галузі економіки, в яких активізується інвестиційна діяльність, створюються нові робочі місця, розширюється обіг коштів. Тому питання розгляду фінансової складової функціонування туристичної галузі є важливими у практичному і теоретичному плані.

Фінансово-економічні проблеми розвитку туристичної галузі піднімаються в роботах українських науковців. Досить ґрунтовним є дослідження А. Кулінської [4] щодо особливостей фінансового механізму в туристичній галузі. С. Захарчук [2] обґрунтовує загальні фінансово-економічні проблеми, що стосуються функціонування туристичної галузі, Ю. Верланов [1] з позиції місцевого рівня досліджує фінансовий механізм розвитку туризму, а Н. Коленда [3] розглядає механізм фінансового забезпечення з точки зору реалізації стратегічного потенціалу рекреаційної системи регіону. Ряд наукових публікацій стосується фінансування курортно-рекреаційного комплексу як складової сфери туризму, це зокрема роботи Г. Костенко [5], О.Чайковської.

Аналізуючи туристичні потоки в Миколаївській області за період з 2012 по 2014 роки за даними Держстату України, ми визначили, що кількість туристів значно змінилась. Для докладнішої інформації розглянемо таблицю 1.

Таблиця 1. Туристичні потоки в Миколаївській області за 2012-2014 рр.[9]

Туристи	2012	2013	2014
Загальна кількість туристів	*27934*	20375	17003
в тому числі:			
Іноземні туристи	3973	4179	*3108*
Туристи-громадяни України, які виїжджали за кордон	8479	9290	*8362*
Внутрішні туристи	*15482*	6906	4533
Екскурсанти	2238	326	*2263*

З таблиці 1 видно, що у 2012 році було зафіксовано 27934 туристи (з них іноземних туристів – 14,22%; туристів-громадян України, які виїжджали за кордон – 30,35%; внутрішніх туристів – 55,43%) та 2238 екскурсантів. У 2013 році загальна кількість туристів, обслугованих суб'єктами туристичної діяльності в Миколаївській області зменшилась на 27,06% порівняно з 2012 роком, і склала 20375 осіб (з них іноземних туристів – 20,51%; туристів-громадян України, які виїжджали за кордон – 45,60%; внутрішніх туристів – 33,89%). У 2013 році кількість екскурсантів в Миколаївській області знизилась на 85,43% порівняно з 2012 роком. Аналізуючи 2014 рік, можна побачити, що загальна кількість туристів, обслугованих суб'єктами туристичної діяльності в Миколаївській області зменшилась на 26,73% порівняно з 2013 роком. Кількість іноземних туристів зменшилась на 16,36%; туристів-громадян України, які виїжджали за кордон – на 33,67%; кількість внутрішніх туристів знизилась на 10,03%. Проте варто відмітити, що у 2014 році кількість екскурсантів виросла на 1,12% порівняно з 2012 та на 694,17% порівняно з 2013 роком. Частка внутрішніх туристів у 2014 році зменшилась на 10,03% порівняно з 2013 роком та на 31,57% порівняно з 2012 роком. Це пов'язано насамперед зі скороченням чисельності постійного населення. Так, у 2012 році Головним управлінням статистики у Миколаївській області було зареєстровано 1182,6 тис. осіб. У 2013 році – 1177,5 тис. осіб, у 2014 році – 1167,7 тис. осіб. Відповідно до цього, ми бачимо, що з 2012 року чисельність постійного населення в Миколаївській області зменшилась на 0,43% у 2013 році та на 1,26% у 2014 році.

Відомо, що ціни на споживчі товари та послуги безпосередньо впливають на ціну туристичних послуг. Тепер розглянемо таблицю 2, де показано зміну цін на основні споживчі товари та послуги[6], що впливають на ціну туристичних послуг.

Таблиця 2. «Індекс споживчих цін Миколаївської області»

Ціна товару чи послуги	2012	2013	2014
Ціна на продукти харчування та безалкогольні напої	102,3	97,2	119,5
Ціна на алкогольні напої	105,6	106,8	129,5
Ціна на житло, воду, електроенергію, газ та інші види палива	107,2	102,4	130,1
Відпочинок і культура	103,0	100,4	121,3
Ресторани і готелі	108,8	103,9	121,3

З таблиці 2 видно, що ціна на житло, воду, електроенергію, газ та інші види палива у 2012 зросла на 7,2% відповідно до попереднього року, у 2013 – на 2,4%, а у 2014 році – на 21,7% відповідно до попереднього року. Ціна на ресторани та готелі зросла відповідно на 8,8%, 3,9%, 1,3%. Ціна на продукти харчування та безалкогольні напої у 2012 році зросла на 2,3%, у 2013 році зменшилась на 2,8%, у 2014 році – на 10,5%. Вартість послуг «Відпочинок і культура» у 2012 році зросла на 3,0%, у 2013 році – на 0,4%, у 2014 – на 21,3%. Аналізуючи вище вказані дані, можна побачити залежність вартості туристичних послуг від тарифів на житло, воду, електроенергію, газ та інші види палива та цін на продукти харчування та відпочинок. Саме ці чинники знизили вартість туристичних послуг у 2014 році.

Отже, за останній рік загальна кількість туристів в Миколаївській області зменшилась на 31,97%. У цей рік реальний наявний дохід населення [7] був найменшим (104,4% до попереднього року), зменшилась чисельність постійного населення [8] на 1,26%, порівняно з 2012 роком. Саме ці фактори спричинили зменшення частки внутрішніх туристів у числі загальної кількості туристів у Миколаївській області. Що стосується іноземних туристів та туристів – громадян України, які виїжджали за кордон, то їх частка у загальній кількості туристів Миколаївської області стала найбільшою за період з 2012 по

2013 рік. Зважаючи на те, що на сьогоднішній день чисельність населення Миколаївської області не зростає, а його реальний дохід зменшується, необхідно зорієнтувати туризм в регіоні більше на іноземних туристів. Знецінення гривні може привести до величезного притоку їх до України у найближчий час. Це є найкращим моментом для розвитку туризму в Миколаївській області.

Список використаних джерел:

1. Верланов Ю. Фінансово-економічний механізм та інструменти політики розвитку туризму в Україні // Наукові праці ЧДУ імені Петра Могили. - 2005. - Том 38. Випуск 25. - 2005. - С.76-85.
2. Захарчук С. Фінансово-економічні проблеми функціонування туристичної галузі // Економіка. Управління. Інновації. Електронне наукове фахове видання. - 2010. - №1 (3) [Електронний ресурс]. - Режим доступу до ресурсу: http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/eui/2010_1/10zsstgu.pdf.
3. Коленда Н. Фінансовий механізм забезпечення реалізації стратегічного потенціалу рекреаційної системи регіону // Актуальні проблеми розвитку економіки регіону : науковий збірник / за ред. І.Г. Ткачук. - Івано-Франківськ: ВДВ ЦІТ Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, 2008. - Вип. IV. - Т.2. - С.274-282.
4. Кулінська А. Особливості фінансового механізму державного управління суб'єктами невиробничої сфери (на прикладі туристичної галузі України) // Ефективність державного управління: Збірник наукових праць. - 2009. - Вип. 18/19. - С.468-476.
5. Чайковська О., Костенко Г. Фінансові умови розвитку санаторно-курортних закладів // Торгівля і ринок України: Збірник наукових праць. - 2009. - Вип.28, Т.3. - С.320-325.
6. Індекси споживчих цін на товари та послуги у 2008–2014рр. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.mk.ukrstat.gov.ua/
7. Доходи населення Миколаївської області (на 2012, 2013, 2014 рік). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.mk.ukrstat.gov.ua/
8. Населення (на 2012, 2013, 2014 рік). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.mk.ukrstat.gov.ua/
9. Туризм. Туристичні потоки (на 2012, 2013, 2014 рік). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.mk.ukrstat.gov.ua/

Б.А. ОМЕЛЬЧУК
Національний університет
«Львівська політехніка»,
м. Львів

ПАМ'ЯТКИ ДОБИ ГАЛИЦЬКО-ВОЛИНСЬКОГО КНЯЗІВСТВА У ДЕРЖАВНИХ ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНИХ ЗАПОВІДНИКАХ ЗАХОДУ УКРАЇНИ: ТУРИСТИЧНО-РЕКРЕАЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ

Тривалий період культурна спадщина доби Галицько-Волинського князівства не тільки не входила до складу туристично-рекреаційної сфери, але й взагалі нарочито ігнорувалася державними чинниками в Україні. Ставлення комуністичної влади до українського культурного надбання різко контрастувало із подібними діями тогочасних володарів Білорусі. У БРСР археологічні дослідження декількох кварталів житлової забудови давньоукраїнського Берестя 12-14 ст. було показово законсервовано та перетворено на популярну у туристів експозицію ще на початку 1980-х рр.

Вперше в Україні питання музеєфікації археологічних пам'яток Галицько-Волинського князівства постало у середині 1980-х рр., коли одночасно із створенням Луцького державного історико-культурного заповідника «Старе місто» експедиція Ленінградського відділення Інституту археології АН СРСР під керівництвом М.В. Малевської проводила дослідження храму Івана Богослова XII ст. у Верхньому замку Лучеська. До честі адміністраторів обласного центру, хоча й з небувалими зволіканнями це вдалося зробити... аж через 10 років після завершення розкопок, коли архітектурні рештки виявились суттєво поруйнованими.

Навіть приблизного результату не вдалося досягти у тотально корумпованій Львівській області УРСР, де розкопані у 1980-х рр. у с. Звенигород Пустомитівського р-ну рештки житлових кварталів 12 ст. літописного міста Звенигорода не встигли зберегти навіть на початкових стадіях консервування.

Єдиним успіхам – реставрації Олеського замку у 1960-1970-х рр. та П'ятничанської вежі в 1990—1991 рр. можна завдячувати лише організаторським здібностям славетного музейника Бориса Возницького (з 1995 р.в цьому обєкті у с. П'ятничани Жидачівського району діє Музей оборонної архітектури, що входить до складу Львівської галереї мистецтв , а в Олеському замку – експозиційний відділ археології Галицько-Волинського князівства).

Лише з проголошенням незалежності України наступив етап активного залучення вцілілих пам’яток доби Галицько-Волинського князівства до мережі державних історико-культурних заповідників. Першим вузькоспеціалізованим закладом з музеєфікації пам’яток давнього Галицько-Волинського князівства став Національний заповідник „Давній Галич”. Його було створено відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України від 8.02.1994 р. за № 81, з метою збереження та раціонального використання комплексу пам’яток історії та культури давнього Галича. Указом Президента України від 11.10.1994 р. за № 587/94 заповіднику надано статус національного.

Заповідник опікується територією округи літописного міста Галича столиці Галицько-Волинського князівства загальною площею, що складає 76,8 кв. км. Тут розташована єдина повністю вціліла церква св. Пантелеймона (XII ст.) у с. Шевченкове, а також фундаменти 14 літописних церков (XII—XIII ст.), серед яких відповідно законсервовані та музеєфіковані унікальні руїни найбільшого храму Галичини Успенського собору, зведеного у середині 12 ст. Галицьким князем Ярославом Осмомислом.

Експозицію під відкритим небом вдало доповнює музей історії давнього Галича, де зберігається і експонується 9678 предметів основного фонду, серед яких унікальні колекції фрагментів кам’яного декору галицьких храмів XII—XIII ст., матеріали археологічних досліджень Галича за 100 років, пам’ятки долітописної історії Галича тощо.

Заповідник зберігає, комплексно вивчає та відповідає за використання об’єктів матеріальної і духовної культури давнього Галича, як об’єктів історико-культурного надбання українського народу, для формування туристично-рекреаційної сфери Прикарпаття.

Для цього заповідником здійснюється комплекс заходів з вивчення, збереження, упорядкування, благоустрою пам’ятних місць, пов’язаних із зародженням та подальшим розвитком давнього стольного міста — резиденції Галицьких князів, максимального збереження та відтворення історичного і природного краєвиду, створення найсприятливіших умов для відвідувачів заповідника з метою ознайомлення з історією Галича, усвідомлення значення його в історії України.

17-18 травня 2015 р. в Музеї історії Галича проведено перший Всеукраїнський музейно-туристичний фестиваль «Давній Галич збирає друзів: варто побачити, де живе пам'ять», на який з'їхалися представники з різних куточків України. На свято в Галич приїхало також багато майстрів-ремісників, серед них і керамісти зі Спілки гончарів м. Слов’янська Донецької області.

Для порівняння, створений відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України від 17.11.2001 р. за № 1509 Державний історико-культурний заповідник „Стародавній Володимир” бере під свою відповідальність за значно меншу площу - 14,5 га, на якій серед інших знаходяться пам’ятки національного значення: вали Городища (Х ст.), Успенський собор (ХІІ ст.), Василівська церква (ХІІ ст.), а це лише центральна частина колись найбільшого міста Східної Європи, яке було визнаною столицею Волинського удільного князівства, а від 1199 р., коли волинський князь Роман Мстиславович захопив Галич, — столицею об’єднаного, важливим політичним і економічним центром Київської Русі. З 1202 р., в часи князювання Данила Романовича Галицького, і до 1340 р. навіть давня столиця Русі Київ була підпорядкована галицько-волинським князям і саме волинський воєвода Дмитро очолював оборону Києва від татар.

Оскільки розміри міста були дуже значними навіть за європейськими мірками того часу, а його розпланувальна структура визначалася особливостями давньоруського містобудування, з метою збереження давнього ландшафту межі заповідника мали б бути значно розширеними та мали б включати територію багатьох обширних передмість, таких як Федорівка, Завалля, Іллівщина, Острівок та інші.

Натомість Державний історико-культурний заповідник у м. Белз, створений майже одночасно з заповідником «Стародавній Володимир» відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України від 13.12.2001 р. за № 1678 на базі комплексу пам'яток м. Белз на території вже 36,8 га. Він включає в себе не лише урочище "Замочок" – колишній княжий город із підгороддям, але й територію більшості передмість.

Плановане створення туристично-рекреаційного комплексу у Сколівському районі Львівщини на базі видатної пам'ятки історії, археології й містобудування — наскельного оборонного комплексу міста-фортеці Тустань IX—XIII ст., яка була прикордонним пунктом і входила в єдину систему Карпатської лінії оборони південно-західних рубежів Київської Русі, а згодом і Галицько-Волинського князівства, відбувалось поступово. Спочатку було створено відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України від 5.10.1994 р. за № 687 Державний історико-культурний заповідник „Тустань" Розпорядженням голови Львівської обласної держадміністрації "Про Державний історико-культурний заповідник "Тустань" від 26.12.1995 р. за № 1159 функції керування цим заповідником покладено на Львівський історичний музей. Був розроблений і затверджений генеральний план фортеці. Втім, у 2005 році створено окрему дирекцію ДІКЗ "Тустань" підпорядковану Управлінню охорони культурної спадщини Львівської облдержадміністрації. Заповідник "Тустань", загальна площа якого складає 464 га, розташований на території Національного природного парку "Сколівські Бескиди". Тут вже десять років поспіль відбуваються Фестивалі української середньовічної культури "Ту

Стань!”, на якій з’їжджаються реконструктори IX- XIII ст. Русі, Європи та Степу, що відтворюють середньовічний табір, танці, турнір, бугурти, змагання на конях, штурм фортеці. На ярмарку працюють ремісники та майстри із своїми виробами, торгівці з продуктами, що притаманні для нашого регіону. Тематика культурної спадщини Галицько-Волинського князівства та його пам’ятки присутні й в структурі багатьох інших заповідників Заходу України.

Так, цю епоху віддзеркалюють експозиції Державних історико-культурних заповідників в Острозі (створений 1981 р.), Дубному, Кременецько-Почаївського заповідника та заповідника „Меджибіж”, створених після 1991 р. на базі комплексу пізніших пам’яток, побудованих на місці удільних столиць Галицько-Волинського князівства.

Унікальне туристично-рекреаційне значення мають Державні історико-архітектурні заповідники „Кам’янець”, "Хотинська фортеця" та Національний заповідник „Замки Тернопілля”, створені на базі пам’яток архітектури національного значення – комплексів споруд фортець XIII-XVIII ст.

Важливу роботу в туристично-рекреаційній сфері проводить створений лише 2011 р. Культурно-археологічний центр «Пересопниця» на Рівненщині (директор – Микола Федоришин). З метою залучення туристів центр щороку в різні пори проводить низку цікавих культурних заходів: у січні – Слов’янський фольклорний фестиваль “Коляда”, у травні-червні – археологічний Grand-фестиваль “Русь пересопницька”, у липні – фестиваль історичної реконструкції “Русь Пересопницька”, у вересні – духовне свято “Блага вість”, присвячене Хрещення України-Русі, у жовтні – Козацькі зустрічі на Покрову.

Враховуючи історичну, архітектурну і художню цінність пам’яток згаданих головних міст Галицько-Волинського князівства місцеві туристичні агентства включили згадані об’єкти у склад головних туристичних маршрутів.

Проте, за невеликими винятками, туристично-рекреаційний потенціал пам’яток Галицько-Волинського князівства явно недооцінений. Справа навіть не у припиненні тих жалюгідних за масштабами археологічних досліджень, які

у 1980-1990-х рр. проводила, зокрема, Галицько-Волинська археологічна експедиція під керівництвом професора Святослава Терського в головних столицях князівства.

Від незаконної забудови страждають не лише ландшафти колишніх княжих столиць у с. Звенигород на Львівщині чи Пересопниця на Рівненщині. Під загрозою навіть перлина Волині – Луцький замок. За останні десятиліття в його околиці побудовано чимало маєтків знаменитих корупціонерів. Ця забудова завдає непоправної шкоди сприйняттю цих об’єктів історико-культурної спадщини.. Натомість, наприклад у Старому місті Луцька чи Володимира-Волинського майже відсутні чимало важливих елементів туристичної інфраструктури.

Важливим є комплексний розвиток історичних міст від побудови реконструкцій до облаштування всіх елементів туристичної інфраструктури (музеїв, готелів, відпочинкових комплексів тощо). На жаль, у регіоні це, в більшості випадків, завдання на майбутнє.

В.В.ОРЛОВА, *доцент*
С.П.ОРИШКО, *доцент*
Прикарпатський національний університет ім. В.Стефаника", м. Івано-Франківськ

МЕХАНІЗМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ СФЕРИ.

Проблеми власної економічної безпеки виникають перед кожним підприємством не тільки в кризові періоди, але і при роботі в стабільному економічному середовищі, хоча комплекс розв'язуваних при цьому цільових задач має істотні розбіжності .

У режимі стійкого функціонування підприємство при вирішенні завдань своєї економічної безпеки акцентує основну увагу на підтримці нормального ритму виробництва і збуту продукції, на запобіганні матеріального чи фінансового збитку, на недопущенні несанкціонованого доступу до службової інформації і руйнування комп'ютерних баз даних, на протидії несумлінній конкуренції і кримінальним проявам.

У кризові періоди розвитку найбільшою небезпекою для підприємства є руйнування його потенціалу (виробничого, технологічного, науково-технічного і кадрового) як головного фактора життєдіяльності підприємства, його можливостей. При цьому умови господарювання такі, що не забезпечується здатність потенціалу до відтворення. Ресурси для цього підприємство може здобувати тільки виходячи з результатів своєї діяльності, а також за рахунок позичкових засобів.

Таким чином, перед підприємствами постійно виникає завдання внутрішньої самооцінки і прогнозування свого фінансового стану, вживання заходів з його відновлення, тобто забезпечення фінансової безпеки виробництва від різних проявів зовнішніх і внутрішніх збурень.

Проблеми забезпечення безпеки суб'єктів є досить новими, в зв'язку з чим виникає необхідність в науковій і практичній розробці даної проблеми, визначенні сутності безпеки в цілому і фінансової безпеки як однієї з підсистем

економічної безпеки.

Безпека є таким рівнем стійкості фінансового стану підприємства, що [1]:

дозволяє забезпечити фінансову рівновагу, платоспроможність і ліквідність підприємства в довгостроковому періоді;

задовольняє потреби підприємства у фінансових ресурсах для стійкого розширеного відтворення підприємства;

забезпечує достатню фінансову незалежність підприємства;

забезпечує здатність протистояти існуючим і виникаючим небезпекам і загрозам фінансовому стану підприємства, виникненню небажаної структури капіталу чи примусової ліквідації підприємства;

забезпечує достатню гнучкість при прийнятті фінансових рішень;

забезпечує захищеність фінансових інтересів власників підприємства.

Система безпеки підприємства, розглянута як система першого рівня, містить у собі низку підсистем [1, 2]:

економічна безпека – стан найбільш ефективного використання усіх видів ресурсів з метою запобігання (нейтралізації, ліквідації) загроз і забезпечення стабільного функціонування підприємства в умовах ринкової економіки;

техногенна безпека – сукупність дій з забезпечення проектування, будівництва й експлуатації складних технічних пристроїв з дотриманням необхідних вимог безаварійної їхньої роботи;

екологічна безпека – стан захищеності життєво важливих інтересів персоналу підприємства і його майна від потенційних реальних чи загроз, створюваних наслідками антропогенного впливу на навколишнє середовище, а також від стихійних лих і катастроф;

інформаційна безпека – це здатність персоналу підприємства забезпечити захист інформаційних ресурсів і потоків від загроз несанкціонованого доступу до них;

психологічна безпека – стан захищеності від негативних психологічних впливів персоналу підприємства й інших осіб, залучених до його діяльності;

фізична безпека – стан захищеності життя і здоров'я окремих осіб (груп, всіх осіб) підприємства від насильницьких злочинів;

науково-технічна безпека – здатність персоналу підприємства забезпечити захист власної науково-технічної продукції від несумлінних конкурентів.

Слід зазначити, що вищевказані підсистеми другого рівня можуть містити в собі підсистеми третього рівня. Крім цього, самі підсистеми не розділені між собою чіткою межею, оскільки вони настільки взаємозалежні між собою, що в органічній єдності утворюють єдину систему безпеки підприємства. Поділ же єдиної системи безпеки підприємства на підсистеми другого і третього рівня здійснюється з методичних міркувань, оскільки це дозволяє більш детально вивчати її елементи.

Загалом під економічною безпекою розуміється якісна характеристика економічної системи, яка визначає її здатність підтримувати нормальні умови працездатності, розвитку в рамках цілей, поставлених перед системою, а у випадках виникнення різних загроз (зовнішніх і внутрішніх) здатність системи протистояти їм і відновлювати свою працездатність [3].

Економічна безпека має кілька рівнів [1]:

міжнародна безпека (глобальна, регіональна);

національна безпека (державна, галузі, регіону, суспільства);

приватна (підприємства, домашнього господарства чи особистості).

На макроекономічному рівні і рівні підприємства змістовне наповнення поняття «економічна безпека» розрізняється, насамперед, формами і масштабами прояву небезпеки і методами зниження дій загроз.

Одним із найбільш значущих елементів системи економічної безпеки підприємств соціокультурної сфери є механізм її забезпечення, який являє собою сукупність законодавчих актів, правових норм, мотивів, стимулів, методів, заходів, сил і засобів, з допомогою яких забезпечується досягнення цілей безпеки і вирішення завдань які стоять перед підприємством [2].

Системний підхід до формування механізму забезпечення економічної безпеки підприємств соціокультурної сфери передбачає, що необхідно враховувати всі реальні умови його функціонування, а сам механізм повинен мати чітко виділені елементи, схему їх дії і взаємодії. Структура механізму

забезпечення економічної безпеки підприємств соціокультурної сфери складається із декількох блоків, одночасна дія яких покликана забезпечити достатню для розширеного відтворення капіталу підприємства прибуток, який буде отриманий в результаті дотримання інтересів підприємства, тобто в результаті взаємодії підприємства з суб'єктами зовнішнього середовища. Механізм забезпечення економічної безпеки підприємств соціокультурної сфери може мати різну ступінь структуризації і формалізації.

Дія механізму забезпечення економічної безпеки підприємств соціокультурної сфери покликана організаційно оформити взаємодію підприємства з суб'єктами зовнішнього середовища. Результатом функціонування такого механізму є поступлення необхідних для організації процесу діяльності ресурсів і інформації у відповідності з системою пріоритетних інтересів підприємств соціокультурної сфери, мінімізація затрат на придбання ресурсів в необхідній кількості і відповідної якості.

Основне призначення механізму забезпечення економічної безпеки підприємств соціокультурної сфери полягає в створенні і реалізації умов, котрі забезпечили б економічну безпеку підприємства. Ці умови визначаються виходячи із критеріїв економічної безпеки і її рівнів. В якості найважливіших умов, які варто враховувати в структурі механізму забезпечення економічної безпеки підприємств соціокультурної сфери можна запропонувати: мінімізація витрат підприємства, адаптація до нововведень, розширення сфери використання послуг інфраструктури ринку. Вважається, що саме ці умови можуть мати найбільш суттєвий вплив на формування прибутку підприємства, забезпечуючи тим самим економічну безпеку підприємств соціокультурної сфери.

Дія механізму повинна бути направлена на забезпечення економічної безпеки в діяльності підприємств соціокультурної сфери як в теперішній час, так і на перспективу. Якщо в першому випадку домінують такі умови забезпечення економічної безпеки підприємств соціокультурної сфери, як мінімізація затрат і розширення сфери використання послуг підприємств інфраструктури, то у другому випадку – це адаптація до нововведень,

розширення виробництво і його диверсифікація. Кожну із умов, щодо забезпечення економічної безпеки підприємств соціокультурної сфери, не можна розглядати ізольовано, вони тісно взаємозв'язані між собою.

Дія механізму забезпечення економічної безпеки підприємств соціокультурної сфери покликана не просто забезпечити економічну безпеку, а безпеку певного рівня, яка залежить від особливостей діяльності підприємства і взаємодії із ним суб'єктів зовнішнього середовища. У зв'язку з цим в якості одного із елементів механізму є оцінка рівня економічної безпеки, якій повинен передувати вибір критеріїв економічної безпеки та її рівнів.

Керівництву важливо усвідомити, що найважливіша роль у забезпеченні економічної безпеки підприємств соціокультурної сфери роль належить персоналу. Тільки він може забезпечити прибуток, але саме персонал одночасно є джерелом внутрішніх загроз економічної безпеки, в кінцевому підсумку, гарантією успіху будь-яких управлінських інновацій є лояльність та мотивованість по відношенню до працівників.

Список використаних джерел

1. Моделювання економічної безпеки: держава, регіон, підприємство / Геєць В.М., Кизим М.О., Клебанова Т.С., Черняк О.І. та ін.; За ред. Гейця В.М.: Монографія. – Х.: ВД "ІНЖЕК", 2006. – 240 с.

2. Орлова В.В. Концептуальна схема механізму управління фінансовою безпекою підприємства // Моделювання регіональної економіки. – 2005. – № 2 (6). – С. 87-93.

3. Орлова В.В. Вибор стратегии и тактики управления финансовой безопасностью предприятия. / В.В. Орлова // Бизнес Информ. – 2006. – № 11. – С. 102-105.

А.С. ПИНЧУК,
к.э.н., доцент, «Николаевский филиал
Киевского национального университета
культуры и искусств»,
г. Николаев

ТЕНДЕНЦИИ РАЗВИТИЯ КЕЙТЕРИНГА В УКРАИНЕ

На сегодняшний день ресторанный бизнес является одним из перспективных направлений развития экономики, демонстрируя высокий уровень рентабельности и короткие сроки окупаемости вложенных инвестиций. В данной статье рассмотрен российский рынок общественного питания, экспансия международных сетей на российский рынок общепита, проблемы развития и внедрения социального кейтеринга в украинскую систему общественного питания.

Общественное питание является одной из наиболее важных форм перераспределения материальных ценностей между членами общества и занимает достойное место в реализации социально-экономических задач, связанных с укреплением здоровья людей, повышением производительности их труда, экономным использованием ресурсов, продовольственного сырья, сокращением времени на приготовление еды в домашних условиях, созданием возможностей для культурного проведения досуга и отдыха. Производство и реализацию пищевой продукции, а также организацию ее потребления осуществляют предприятия общественного питания.

Ресторанный бизнес, как составляющая общественного питания, является одним из наиболее перспективных направлений развития экономики, демонстрируя высокий уровень рентабельности и короткие сроки окупаемости вложенных инвестиций. Одним из направлений ресторанного бизнеса как сферы обслуживания различных слоев населения выступает кейтеринг. Кейтеринг – это организация выездного ресторанного обслуживания для различных форм

организаций и частных лиц. Почти двадцать лет прошло с тех пор, как в Украине появился кейтеринг. Самыми активно развивающимися направлениями стали событийное выездное обслуживание и корпоративное питание, уверенно растут сегменты индустриального кейтеринга, обслуживания на транспорте и удаленных объектах. Недавно в стране появился и социальный кейтеринг, предусматривающий организацию питания в учебных, медицинских, военных и исправительных учреждениях. Пионером отечественного кейтеринга стала компания «Обед-доставка», образовавшаяся в 1995 г. и позже переименованная в более благозвучный «Украинский смак». Со временем начали появляться другие крупные и не очень кейтеринговые компании. Правда, тогда этот бизнес так и не получил должного развития. Дело в том, что первые кейтеры предлагали свои услуги по достаточно высоким ценам, и в 1996 – 1997 гг. это отпугивало клиентов. Сегодня украинский кейтеринг представлен как частными предпринимателями, доставляющими обеды нескольким клиентам, так и известными ресторанами и представительствами крупных международных компаний. Флагманом отечественного кейтерингового рынка является немецкая компания «Дуссман-Украина», вышедшая на рынок в 1999 г. Среди других заметных фигур такие компании, как «Два гуся», «Закрома», «Гетьман-Фуршет», «Киев-Кейтеринг», Royal Catering Service и другие. Практически все крупные кейтеринговые компании имеют собственные базовые кухни, а также складские и подсобные помещения, в которых трудятся повара и прочий обслуживающий персонал, знакомый со сферой общепита. Как ни странно, широкомасштабных рекламных кампаний кейтеры не проводят, предоставляя своим клиентам искать их самостоятельно – по объявлениям в прессе и интернете, рекомендациям знакомых, по примеру конкурентов или исходя из собственных потребностей. По словам участников рынка, в последнее время количество желающих заказать обеды в офис существенно увеличилось. Соответственно растет и число компаний, желающих удовлетворить этот спрос.

Одним из новых направлений экспансии услуг кейтеринга сегодня стало обслуживание школьных выпускных вечеров. С каждым годом выпускники школ все чаще прибегают к данной услуге. Если в 2007 г. за кейтерингом обращались 15 % школ, то в прошлом году этот показатель вырос до 42 %, а в текущем году (2015 г.) – еще выше – более 65 %. По данным экспертов, это направление уже сегодня приносит кейтеринговым и ивент-компаниям от 2 − 4 млн. грн. Эта цифра, согласно аналитикам, самая консервативная, а в противовес, эксперты озвучивают заоблачные цифры, выходящие за миллиард гривен, учитывая, что «супер выпускные пати» у отпрысков олигархов по случаю окончания школы измеряется 6 и 7-значными цифрами.

С каждым годом услуга кейтеринга все больше пользуется спросом, а спектр предложенных опций дополняется и разширяется новинками. Ничто так не способствует развитию связей и нетворкингу, как совместное дегустирование вкусных угощений.

Хотя украинский кейтеринг существует еще с 1995 г., участники рынка до сих пор считают, что данный вид бизнеса – непаханое поле. Говоря о перспективах украинского кейтеринга, отечественные бизнесмены, как всегда, смотрят в сторону Москвы. Для россиян обеды в офисе уже стали столь же важным фактором мотивации, как и, к примеру, страховка или тренинги. «Если человек устраивается в московскую фирму на работу и его там не кормят обедами, он будет рассматривать такую компанию как не особо перспективную и относиться к работе соответствующим образом, – рассказывает Андрей Иванов. –То есть организация питания для российских работников – это уже само собой разумеющееся, как премиальные или зарплата. Отечественные компании к таким выводам пока еще не пришли, но определенный прогресс уже заметен. В любом случае рынок кейтеринга будет развиваться». Все прогнозы касательно развития сегмента в Украине строятся на общении с его крупными участниками (на сегодня, увы, нет никакой системной аналитики рынка, нет исследований его доходности и объемов). Однако есть мнение, что у него в

Украине – огромный потенциал, потому что спрос растет непрерывно. Многие компании, ранее не имевшие заинтересованности в кейтеринге, начинают привлекать его к организации своих мероприятий. Например, производители декоративной косметики, проводящие тренинги для сотрудников, ВУЗы, организующие тематические мероприятия или конференции, компании аграрного сектора и т.д.

Напоследок хотелось бы отметить, что украинский потребитель уже не хочет просто вкусно покушать, он желает получить интересную концепцию подачи блюд в соответствии с мировой культурой обслуживания. Его давно перестала удивлять традиционная фуршетная линия вдоль стены, что не может не радовать игроков рынка.

Список литературы:

1. Франсин Халворсен. Основы кейтеринга: как организовать выездное обслуживание. – М.: Ресторанные ведомости, 2005. – ISBN 5-98176-025-7.

2. Погодин К. С. Кейтеринг. Практическое руководство для владельцев и управляющих. – М.: Ресторанные ведомости, 2009. – ISBN 978-5-98176-066-2.

3. Кирилл Погодин. Кейтеринг: 20 лет в Украине. Истории успеха. – М.: Альпина Паблишер, 2014. – 153 с. – ISBN 978-5-9614-4665-4

Л.В.ПОЛЬОВА, доцент
ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника», м. Івано-Франківськ

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОЇ ВИЩОЇ ТУРИСТСЬКОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Постановка проблеми. Соціально-економічні умови XXI ст. ставлять нові вимоги до національної системи освіти. В багатьох країнах світу, значну увагу приділяють процесу вдосконалення освіти, яка є рушійною силою, що приводить до успіху. Сучасність вимагає фахівців, що не просто мають вищу освіту, а працівників компетентних, які вміють приймати професійні рішення, здатних розв'язувати проблеми, тим самим забезпечуючи високу якість обслуговування та задоволення потреб споживачів. Особливо це стосується фахівців туристичної сфери.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивченню світового досвіду професійної підготовки фахівців туристичної галузі присвятили свої праці зарубіжні учені (А. Охеров-Урбанец, Л. Збегень-Маціонг (Польща), Н. Александрова, Т. Дікінсон, Т. Люцей, В. Маслова, А. Рубенштейн, Й. Сторнет і Х. Ванкель (США), Т. Кудрявцева, О. Айгістова, Е. Мошняга, І. Томилов (Росія).

Дослідження теоретико-методологічних основ професійної освіти фахівців туристичної галузі представлено у працях українських науковців В. Андрущенка, І. Зязюна, В. Кременя, Н. Ничкало, В. Федорченка, С. Сисоєва та інших. Питання історії становлення та сучасних тенденцій розвитку туристичної галузі і туристичної освіти в Україні висвітлено у наукових дослідженнях В. Квартальновим, Я. Антошкевич, А. Барчак, А. Козінська, В. Белецький. Дослідження досвіду зарубіжних країн у професійній освіті фахівців туристичної галузі представлено у працях багатьох вчених і досліджувались такі проблеми: організація процесу професійної підготовки

фахівців туризму (Я. Бексяк, Б. Вавжиняк, Б. Гарбачик, У. Гжелонська, Х. Гульда, І. Дурлік); обґрунтування обсягу знань, умінь, необхідних майбутньому фахівцю туризму (Я. Антошкевич, Т. Борковський, Б. Гарбачик, К. Голонка, А. Липинська, Т. Лістван); створення програм підготовки фахівців туризму (Я. Антошкевич, Я. Бексяк, В. Білецький, Я. Дієтл, У. Гжелонська). Поява даних робіт обумовлена відмінностями в теорії та практиці системи підготовки фахівців сфери туризму в різних країну світу. Створення системи туристичної освіти в нашій країні вимагає залучення досвіду інших країн, проте аналіз наукової літератури свідчить, що такий досвід не був належним чином вивчений та не знайшов свого втілення в системі підготовки фахівців туристичної сфери.

Метою статті є виявлення проблем сучасної вищої туристської освіти в Україні.

Туристична освіта тісно пов’язана з питаннями глобалізації. При цьому зазначимо, що освіта здатна впливати на формування майбутньої політики держави і регіону. Тому потрібно розглянути проблеми туристської освіти з точки зору нових вимог.

Виклад основного матеріалу досліджень. Процес глобалізації стимулює об’єднання освітніх систем у єдиний простір. Науково-технічний прогрес, поява нових технологій та інформатизація формують новий образ освітнього простору завдяки тому, що глобальне суспільство повинно бути глобально-інформаційним. У цьому аспекті освіта отримує провідну роль. Зокрема, у доповіді ЮНЕСКО «Освіта: прихований скарб» визначені найважливіші вектори розвитку освітньої системи. Вона повинна навчити людину пізнавати і діяти таким чином, щоб робити потрібні зміни у сфері свого існування, а також жити в суспільстві, беручи участь у всіх видах людської діяльності в співробітництві з іншими, щоб повноцінно співвідносити своє «я» з навколишнім світом [6, 139 – 176].

З розвитком процесів глобалізації туристичні освітні послуги перетнули національні кордони, розвиваються міжнародні освітні програми. Відображенням процесу інтеграції є співробітництво туристичних освітніх організацій і національних освітніх систем у розробці єдиних стандартів якості навчального навантаження.

Збільшення кордонів освіти сприяла поява кілька років тому програм міжнародного обміну студентами й викладачами.

Студенти, молоді науковці й викладачі вищих навчальних закладів туристичної сфери України беруть участь у міжнародних програмах обміну й стажування, конкурсах на одержання грантів, які проходять за фінансової підтримки Посольства Сполучених Штатів Америки в Україні, німецької служби DAAD, Посольства Республіки Польща в Україні й представництв польських фондів, представництва Європейської комісії в Україні.

Популярними і поширеними є проект Erasmus Mundus, який надає можливість отримати стипендії студентам, дослідникам та співробітникам для навчання, стажування та проведення досліджень в одному з європейських університетів.

Міжнародні програми обміну UGRAD і MUSKIE, які адмініструє Рада міжнародних наукових досліджень і обмінів IREX – для студентів 1–3, 5 курсів і молодих викладачів, а також програми ім. Фулбрайта. Участь у програмах здійснюється на конкурсній основі, головний приз – навчання протягом академічного року в американському університеті або коледжі; читання лекції або проведення дослідження для викладачів із вченим ступенем.

Більшість програм, що пропонуються канадськими коледжами, приділяють особливу увагу практичній підготовці майбутніх фахівців туристичної сфери. Проблема співвідношення теоретичної та практичної підготовки зараз гостро стоїть і в Україні. В закордонних закладах освіти не менше ніж 50% загальної навчальної підготовки відводиться на підготовку практичну, а в деяких навчальних закладах Європи тривалість практики складає

9 місяців. У навчальних закладах Великобританії є концепція вченого Дональда Шона, спрямована на сприйняття і усвідомлення студентом змісту діяльності у процесі її здійснення. На думку науковця, навички та вміння можна набути лише спостерігаючи за діями досвідчених фахівців, співпрацюючи з ними, аналізуючи свої власні практичні дії, спільно обговорюючи помилки, проблемні ситуації тощо [5, с.175].

Туристичну освіту французьких університетів пропонують дво-, три- та чотирирічні програми. Велика кількість програм з туризму і гостинності у Франції орієнтовані на чотири роки навчання з отриманням ступеню бакалавра по завершенню навчання, що зазвичай готує студентів до керівних посад у галузі.

Головною турботою навчальних польських закладів, які працюють зі стипендіальними програмами є формування конкурентноздатних фахівців, які мають підприємницькі навички, здатні працювати ініціативно.

Популярні такі молодіжні програми: Молодіжна програма Work and Travel USA – тримісячне стажування у США.

Таким чином виявляється закономірність щодо підвищення освітнього рівня населення і значущості освіти. Головним завданням національних освітніх систем, зокрема вищої освіти в туристичній сфері, є більший доступ громадян до освіти, підвищення її якості з метою кращої підготовки студентів до сучасних вимог і створення конкурентоздатних фахівців.

Глобалізація в освіті, як і в інших галузях є об’єктивним, але далеко не однозначним процесом. Його головну небезпеку дослідники вбачають у тому, що «замість єдності в багатоманітності і розширенні освітніх можливостей можна одержати сумну уніфікацію, одноманітність і втрату самобутнього творчого потенціалу національних (регіональних) освітніх систем» [5, 31].

Тому глобалізація має свої негативні сторони як: втрати не лише культурної, релігійної та економічної особливості, а й вітчизняних досягнень в освітньо-виховній сфері, нівеляцію культурно-освітніх традицій, відмову від

національної спрямованості змісту освіти. Отже, не лише збереження, а й посилення національного характеру освіти є одним із найзначущих стратегічних завдань реформування української туристичної системи освіти.

Україна на сучасному етапі, приєднавшись до Болонського процесу, прагне привести вітчизняну туристичну систему вищої освіти у відповідність до європейської. І це незважаючи на те, що, по-перше, матеріально-технічна база вищих навчальних закладів України туристичного спрямування далека від європейських стандартів, а по-друге, ця система відрізняється від звичних нам системи вищої освіти й манери навчання.

При вдосконаленні сучасної туристичної освіти в Україні необхідно враховувати наступні характеристики глобальних процесів у світовому співтоваристві:

– сучасний світ є цілісною соціально-політичною системою, тому проблеми, що виникають в одній країні, неминуче призводять до змін у інших країнах;

– потрібно використовувати сучасні інформаційні технології і засоби масової інформації, що дає можливість людям різних країн та національностей приєднатись до одних і тих же культурних цінностей;

– змінюється уявлення людини про простір: він ніби зменшується. Сучасні засоби комунікації дозволяють спілкуватись і працювати на відстані. Тому у всіх галузях життєдіяльності суспільства зростає питома вага міжнародного співробітництва. Створюються реальні передумови для формування єдиного економічного, інформаційного, освітнього простору;

– знижується роль держави у житті суспільства. Політична і економічна влада все частіше переходить до транснаціональних корпорацій, які починають впливати на траєкторію і характер соціальних, культурних та освітніх процесів у різних країнах та регіонах [3, 186].

Отже освіта в сучасному світі є найважливішою сферою соціального життя. Саме від неї залежить інтелектуальний потенціал нації, її самостійність, міць та життєздатність. Освіта стає одним із найважливіших факторів

глобалізації, що є не лише похідною глобалізаційних процесів, а й одним із найпотужніших факторів світової інтеграції. Швидкі темпи процесів глобалізації в економіці і політиці висуває нові вимоги до системи туристичної освіти в Україні.

Література

1. Євтушевський В. Становлення і розвиток інновацій у вищій школі / В. Євтушевський, О. Шаповалова // Вища освіта України. – 2006. – № 2. – С. 62 – 66.

2. Кадієвська І. Філософія освіти в умовах глобалізації суспільства / І. Кадієвська // Вопросы духовной культуры: Философские науки. – 2002. – С. 146 – 148.

3. Красовська О. Роль освіти в сучасних глобальних умовах / О. Красовська // Бюлетень Міжнародного Нобелівського економічного форуму. – 2011. – № 1 (4). – С. 182 – 188.

4. Кремень В. Майбутнє України неможливе без освіти / В. Кремень // Проблеми та перспективи формування національної гуманітарно-технічної еліти: Збірник наукових праць / За редакцією Л.Л. Товажнянського та О. Г. Романовського. – Вип. 3. – Харків: НТУ “ХПІ”, 2002. – С. 3 – 7.

5. Семенов С. Российская высшая школа в условиях глобализации / С. Семенов, А. Семенова // Философия образования. – 2005. – № 4. – С. 29 – 37.

6. Скотний В. Раціональне та ірраціональне в науці й освіті / В. Скотний. – Київ – Дрогобич, 2003. – С. 139 – 176.

7. Durlik I. Propozycje rozwiązań w edukacji menedżerskiej w uczelniach technicznych, [w:] Restrukturyzacja wyższych studiów menedżerskich w Polsce w aspekcie wymagań Wspólnoty Europejskiej, red. B. Garbacik, Wydawca : Wydział Zarządzania i Ekonomii Politechniki Gdańskiej, Gdańsk 1998. – S. 162–179.

О.М. ПОТИШНЯК,
к. е. н., доцент,
НУК ім. адм. Макарова,
м. Миколаїв

ВІДНОСНО ОСНОВНИХ ПРИНЦИПІВ ПОКЛАДЕНИХ В ОСНОВУ СИСТЕМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ

Кризові явища, що відбулися в економіці України та Росії у пострадянський період, слід шукати у невірно обраній стратегії розвитку та відповідній політиці. Головною помилкою було безумовне та нерегульоване відкриття економіки, яке створило нерівну конкуренцію між вітчизняними та іноземними товарами у більшості галузей. Цей захід був передчасним, оскільки вітчизняна продукція була неконкурентоспроможною як на зовнішньому, так і на внутрішньому ринках.

Аналогічний негативний досвід мають і деякі країни, що розвиваються, зокрема Бразилія, яка протягом 40 років, за допомогою політики протекціонізму, створювала «закриту» економіку. З 1989 року уряд Ф. Коллора проводив реформи, схожі за змістом з вітчизняними. Зміст цих реформ полягав у подоланні інфляції методами «шокової терапії», приватизації державних підприємств з метою модернізації для підвищення їх рентабельності та конкурентоспроможності, у структурних перетвореннях економіки та створенні вільного ринку шляхом лібералізації імпорту.

Але ані заходи «шокової терапії», ані структурні реформи не призвели до поліпшення економічного стану країни. Відмова від жорсткого протекціонізму та створення відкритого ринку, з одного боку, створили сприятливі умови для технологічної модернізації, але з іншого боку сприяли різкому зростанню конкуренції іноземних виробників на внутрішньому ринку, що ускладнило життя багатьом бразильським підприємствам, які до цього діяли в умовах штучно створеної обстановки закритого ринку [1]. Як бачимо, аналогічні процеси відбулися і у нашій країні.

Сьогодні гостро постають питання формування подальшої стратегії розвитку української економіки та відповідної економічної політики. Насамперед мають бути правильно визначені і сформульовані цілі економічної політики, що безпосередньо випливають з національних економічних інтересів і тісно корелюють з ними.

Головною метою економічної політики України, на думку А. С. Філіпенка, є закріплення, примноження, диверсифікація порівняльних і конкурентних переваг у різних галузях і сферах економіки, що в умовах її відкритості становить головний ресурс вирішення і поточних, і стратегічних соціально-економічних проблем. А. С. Філіпенко вказує що необхідно вжити «сукупність заходів економічного, політичного, фінансового, організаційного сприяння галузям і виробництвам, які за своїми статичними, а часто і динамічними характеристиками, такими, як ціна, якість, продуктивність, довговічність, відновлюваність та інші, є тепер і залишатимуться в перспективі конкурентоспроможними на внутрішньому і світовому ринках» [2, с. 21].

Ми не можемо погодитись з думкою А. С. Філіпенка, бо вітчизняна продукція більшості галузей національної економічної системи ніколи не була і у найближчі часи навряд чи буде конкурентоспроможною на зовнішніх ринках. Головною причиною низької конкурентоспроможності вітчизняних товарів ми вважаємо високий рівень витрат на виробництво готової продукції.

Виробництво у нашій країні потребує додаткових витрат у зв’язку з несприятливими природничо-кліматичними умовами, застарілими технологіями та технікою, відсутністю у належній кількості власних джерел сировини, палива та енергії. У таких умовах можливо говорити про конкуренцію лише на внутрішньому ринку і тільки за умов обмеження імпорту. Здорова конкуренція вітчизняних виробників, що знаходяться у рівних умовах, тільки сприятиме розвитку галузі. Імпорт товарів виправдовується лише за умов відсутності власного виробництва.

У той час, коли у світовій економіці відбувалися процеси спеціалізації між країнами у всіх галузях господарства, промислові підприємства та науково-

виробничі об'єднання України були поза цим процесом через закритість економіки Радянського Союзу. Спеціалізація, що виступає джерелом зменшення витрат, відбувалася лише на рівні країни, тобто в межах Союзу. З руйнуванням цих зв'язків потужності українських спеціалізованих підприємств залишилися незадіяними. Отже, треба і сьогодні підтримувати процеси спеціалізації в окремих галузях всередині країни, що дозволить зменшувати витрати виробництва та відкриє ще один резерв для подальшого розвитку.

Таким чином, ми виступаємо за розумний протекціонізм, який треба застосовувати до галузей, продукція яких не здатна конкурувати з іноземною на внутрішньому ринку. Це створить умови для розвитку цих галузей в Україні. В основу системи національної економічної політики держави повинні бути покладені наступні основні принципи:

1. Захист внутрішнього ринку товарів, виробництво яких має можливості для розвитку всередині країни;
2. Обмеження або припинення імпорту готової продукції та припинення експорту капіталу з країни;
3. Стимулювання конкуренції на внутрішньому ринку;
4. Поглиблення спеціалізації між підприємствами (об'єднаннями) та регіонами всередині країни.

Закінчуючи розгляд поглядів вчених-економістів та науковців-дослідників сучасності на проблематику економічного розвитку, слід визначити, що порушена проблема була, виступає і залишиться актуальною для наукових досліджень, як суто теоретичних, так і прикладного характеру.

Список використаних джерел:

1. Капитализм по-датски [Текст] / О. Ю. Абашкина. Бразилия: формирование «открытой» экономики / И. А. Бунегина; О. Ю. Абашкина. – Москва: Знание, 1992. – 80 с. – (Новое в жизни, науке, технике ... 3 серия. Экономика; 2-3).

2. Філіпенко А. С. Економічний розвиток. Європейський контекст / А. С. Філіпенко. – Київ: Знання України, 2001. – 120 с.

І.Г.РОЩІН, к.ф.і.с., доцент,
ВП «МФ КНУКіМ»,
С.М. РОЩІНА, к.п.н., доцент, Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова, м. Миколаїв

ХАРАКТЕРИСТИКА ПРИНЦИПІВ МЕНЕДЖМЕНТУ В ТУРИСТСЬКІЙ ІНДУСТРІЇ

Актуальність. Принципи управління туристським підприємством визначають вимоги до системи, структури та організації управління. Менеджмент в туріндустрії здійснюють за допомогою основних вихідних положень та правил, якими керують управлінці всіх рівнів. Саме ці правила визначають «лінію» поведінки менеджера і трактують як принципи управління [1.3].

Мета дослідження – теоретично узагальнити систему основних принципів у галузі туріндустрії.

Принципи управління – основоположні ідеї, закономірності та правила поведінки керівників при здійсненні ними управлінських функцій.

Принципи як категорія менеджменту мають давню історію. У роботах Ксенофонта (близько 430 – 354 рр. до н.е.) були зроблені перші спроби сформулювати принципи управління. Вперше термін «принципи управління» ввів інженер-технолог Фредерік Тейлор, який у 1911 р. опублікував роботу під назвою «Принципи наукового управління». Подальше наукове обґрунтування використання принципів менеджменту отримало в роботі Г. Емерсона (1912р.) під назвою «Дванадцять принципів продуктивності». У 1916 р. Анрі Файоль у книзі «Загальне і промислове управління» сформулював чотирнадцять принципів адміністративної науки.

Класифікація принципів менеджменту

Розглядаючи принципи як основоположну категорію науки управління, необхідно провести їх класифікацію. У відповідності до критерію класифікації – сфери впливу принципу на діяльність організації – всі принципи менеджменту можна розділити на загальні, які закладають основу, без якої неможливо розглядати загальну теорію управління та особливі (часткові), що визначають правила, за якими розвивається той чи інший напрямок (елемент) науки управління.

Загальні принципи управління:

1. Принцип застосовності – менеджмент розробляє свого роду керівництво до дії для всіх працівників підприємств.

2. Принцип системності – менеджмент охоплює всю систему, враховуючи зовнішні та внутрішні зв'язки, взаємозалежності і відкритість власної структури або системи в цілому.

3. Принцип багатофункціональності – менеджмент охоплює різні аспекти діяльності: матеріальні (ресурси, послуги), функціональні (організація роботи), змістовні (досягнення кінцевої мети).

4. Принцип інтеграції – вимагає об'єднання в межах системи різних

способів взаємин і поглядів працівників, тоді як поза підприємством може відбуватися їх диференціювання.

5. Принцип орієнтації на організаційні цінності – менеджмент входить в зовнішнє середовище з певними уявленнями про такі цінності, як гостинність, чесні послуги, вигідне співвідношення цін та послуг.

Особливі (часткові) принципи менеджменту:

1. Принцип оптимального співвідношення централізації і децентралізації в управлінні – оптимальний розподіл (делегування) повноважень при прийнятті управлінських рішень, що передбачає необхідність оптимального поєднання єдиноначальності і колегіальності в управлінні. Суть єдиноначальності – керівник певного рівня управління має право самостійного вирішувати питання,

що пов'язані з його компетенцією. Колегіальність – колективне прийняття рішень на основі думок керівників різного рівня і виконавців конкретних рішень.

2. Принцип наукової обґрунтованості управління – наявність у керівника наукового передбачення, уміння планувати соціально-економічні перетворення на підприємстві на основі наукових методів і підходів.

3. Принцип плановості – визначення основних напрямків і пропорцій розвитку підприємства в перспективі. План – певний комплекс економічних і соціальних завдань, які необхідно вирішити в майбутньому.

4. Принцип узгодженості прав, обов'язків і відповідальності – підлеглий має виконувати покладені на нього завдання і періодично звітувати щодо їх виконання.

5. Принцип приватної автономії і свободи – усі ініціативи виходять від вільно діючих економічних суб'єктів, що виконують управлінські функції за своїм бажанням у рамках чинного законодавства.

6. Принцип ієрархічності та зворотного зв'язку – створення багатоступінчастої структури управління, за якою первинний (нижній) рівень ланки управляє своїми ж органами, що знаходяться під контролем органів керівництва наступного рівня.

7. Принцип мотивації – чим ретельніше менеджери здійснюють систему заохочень і покарань, розглядають її з урахуванням непередбачених обставин, інтегрують її за елементами організації, тим ефективніше буде програма мотивацій.

8. Принцип державної законності системи менеджменту – припускає відповідність обраної організаційно-правової форми вимогам законодавства.

9. Принцип органічної цілісності об'єкта і суб'єкта управління – вплив суб'єкта на об'єкт управління розуміється як єдина комплексна система, що має вихід, зворотний зв'язок і зв'язок із зовнішнім середовищем.

10. Принцип стійкості та мобільності системи управління – наявність якісних стратегічних планів, що розроблені відповідно до змін і вимог споживачів туристських послуг.

Висновки. Для ефективної та результативної діяльності в галузі туристичної роботи є вкрай необхідними дотримання основних, усталених ідей – принципів, які дають змогу оптимізувати професійні взаємини в сфері туріндустрії.

Список використаних джерел:

1.Бабарицька В. К. Менеджмент туризму. Туроперейтинг. Понятійно-термінологічні основи, сервісне забезпечення турпродукту: Навч. Посібник / В. К. Бабарицька, О. Ю. Малиновська – К.: АЛЬТЕРПРЕС, 2004. – 288 с.

2. Биржаков М. Б. Введение в туризм / М. Б. Биржаков. – СПб.: Герда, 2004. – 448 с.

3. Волков Ю. Ф. Введение в гостиничный и туристский бизнес / Ю. Ф. Волков. – Ростов н/Д: Феникс, 2003. – 352 с. – (Серия «Учебники, учебные пособия»).

4. Уокер Дж. Р. Управление гостеприимством. / Джон Р. Уокер; пер. с англ. [В.Н. Егорова]. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2006. – 880 с. – (Серия «Зарубежный учебник»).

І.О.СИДОРЕНКО,
к.е.н., доцент, Академія праці,
соціальних відносин і туризму,
м. Київ

МОТИВАЦІЯ В ТУРИЗМІ

В умовах сьогодення низький рівень оплати праці у будь-якій сфері, і туризмі зокрема, є чи не найважливішою проблемою української економіки, оскільки рівень оплати праці визначає такі макроекономічні параметри, як стандарти соціального захисту та сукупний платоспроможний попит. Стандарти оплати праці в Україні досі є надто низькими, низькою є й питома вага і витрат на робочу силу у собівартості виробництва, і оплати праці у ВВП. За дослідженнями автора за останні два роки частка оплати праці у ВВП в Україні складає 52%, тоді як у країнах Європейського союзу – в середньому 65%. Згідно із стандартами ЄС мінімальна заробітна плата має бути вищою за прожитковий мінімум приблизно утричі. В Україні погодинна оплата праці є не порівняною з оплатою у країнах Євросоюзу.

На відміну від ЄС, що приділяють значну увагу питанням зайнятості, безробіття, соціальної підтримки та ринку праці, в Україні через невідповідність структури професійної підготовки кадрів потребам ринку, виникає значний дисбаланс між попитом і пропозицією робочої сили. У соціальній сфері основні кошти спрямовуються на підтримання виплат за структурою, в якій переважають пасивні елементи соціального захисту. Активні елементи, які підвищують трудовий потенціал людини в ринковій системі (освіта, медицина, туризм, професійне навчання) залишаються об’єктом залишкового фінансування. Такий підхід гальмує системні ринкові перетворення, суттєво знижують їхню результативність.

У ринкових умовах господарювання жодна система управління не може ефективно існувати за відсутності мотивації та стимулювання праці, оскільки саме мотивація спонукає працівника і колектив загалом до досягнення особистих і колективних цілей. Мотивація є вирішальним причинним наслідком результативності діяльності людей. Мотивування це процес спрямований на працівника з метою спонукання його до певних дій шляхом пробудження у нього певних мотивів. Процес мотивування має стратегічне значення, оскільки людський капітал – передумова розвитку підприємств будь-якої галузі. У загальному розумінні мотивація – це сукупність рушійних сил, які спрямовані на спонукання людини до виконання певних дій. В управлінні підприємством це одна з функцій керівництва, яка полягає в формуванні у працівників стимулів до праці з найвищою ефективністю.

На даний час науковцями і практиками досліджено чимало теорій, що пояснюють потреби працівників і їхні мотиви. Попри це, незначна увага у теорії і практиці зосереджується на використанні цінностей та місії як чинників мотивування підлеглих.

Мотив до праці формується, якщо в розпорядку суб'єкта управління є потрібний набір цінностей, що відповідає соціально обумовленим потребам людини. Для одержання цих цінностей потрібні трудові зусилля працівника. Трудова діяльність дозволяє працівнику одержати набір цінностей з меншими матеріальними і моральними витратами, ніж інші види діяльності.

Для успішного керівництва людьми кожен менеджер повинен хоч би в загальних рисах уявляти, чого бажають і чого не бажають його підлеглі, які внутрішні та зовнішні мотиви їх поведінки, у якому співвідношенні вони знаходяться, як можна впливати на них і яких результатів при цьому очікувати.

Ефективність праці – співвідношення між результативністю праці та величиною витрат (у тому числі ступенем раціонального використання ресурсів), що виражається у досягненні максимального ефекту за мінімальних витрат. Ефективність праці є багатоаспектною економічною категорією, кожен з

аспектів якої розкриває окремі її сутнісні сторони і виражається у менш місткій категорії. Такими категоріями є продуктивність, якість, результативність праці тощо [1].

Слід зазначити, що сьогодні заслуговують на увагу сучасні системи мотивації персоналу, що застосовуються в західних фірмах, а саме матеріальні винагороди [3]: ставка заробітної плати; додаткові виплати; участь в акціонерному капіталі; медичне обслуговування; страхування; відпочинок за містом.

Існує безліч форм мотивування та стимулювання персоналу. Але, для досягнення ефективності, необхідно враховувати й уподобання самих працівників. Система мотивації на рівні підприємства має базуватися на певних вимогах, а саме:

- надання рівних можливостей щодо зайнятості та посадового просування за критерієм результативності праці;

- узгодження рівня оплати праці з її результатами і визнання особистого внеску в загальний успіх. Це передбачає справедливий розподіл доходів залежно від ступеня підвищення продуктивності праці;

- створення належних умов для захисту здоров’я, безпеки праці та добробуту всіх працівників;

- забезпечення можливостей для зростання професійної майстерності. реалізації здібностей працівників, тобто створення програм навчання, підвищення кваліфікації та перекваліфікації;

- підтримування в колективі атмосфери довіри, заінтересованості в реалізації загальної мети, можливості двосторонньої комунікації між керівниками та робітниками [2].

Вивчення внутрішніх механізмів мотивації є основою для створення ефективної праці для тих, хто дійсно прагне реалізувати свої здібності та можливості, хто щиро зацікавлений своєю працею і результатами діяльності підприємства.

Ступінь бажання, привабливості, пріоритетності для людини конкретного результату в межах цієї концепції отримала назву валентності. Якщо результат мав цінність, то валентність позитивна, якщо відношення до нього негативне – валентність негативна, якщо ж байдуже – нульова.

Дуже цікавими для дослідження на сучасному етапі є теорії особистості: В. Райха, Дж.Келлі, Г. Стек Саллівана, К. Левіна, Р. Мей, А. Бандури, Дж. Роттера, Е.Дюркгейма, В. Франта, В. Джемса. Навчання через програвання відбувається, коли ми стикаємося з наслідками своєї діяльності. Ці наслідки можуть повідомляти нам інформацію, мотивувати майбутню поведінку або підкріплювати сьогодення.

Розвиток наукових досліджень щодо мотивації трудової діяльності, спонукання працівника до ефективної праці це довгий історичний період, який має еволюційний характер. На мотивацію працівника впливають: його індивідуальні якості і зусилля щодо само мотивації; задачі, що ставить керівництво; характер керівництва (здатності, стилі управління і т.п.); група, у якій працює людина; організаційна структура управління і культура; суспільство, яке визначає загальну трудову атмосферу, культуру, цінності, норми.

На сучасному етапі актуальною вважається теорія парсипативного (спільного) управління, яка передбачає активну участь працівників у житті організації. Це підвищує задоволення працівників від роботи, спілкування з колегами, внаслідок чого вони працюють якісніше та продуктивніше. Теорія орієнтується на досягнення вторинних потреб працівників [4].

Сучасні наукові дослідження з психології та управління дають можливість менеджерам сфери туризму більш творчо підходити до вирішення питання найбільш ефективного впливу та спонукання співробітників до ефективної роботи, направленої на досягнення цілей і місії організації. Найновіші досягнення соціоніки, наприклад, можуть допомогти менеджерам підприємств (компаній) знайти для кожного працівника тільки йому властивий мотиваційний

підхід. Це звичайно можливо зробити і в туристичних підприємствах з невеликою чисельністю працівників. Що стосується великих компаній, складних за структурою, то втілення у практику мотиваційних моделей достатньо для того, щоб ефективно використовувати здібності людини у досягненні чітко сформульованої місії та мети.

Результати досліджень свідчать, що кожна з теорій має певні особливості, позитивні і негативні моменти їх застосування. Разом з тим, застосування мотиваційних механізмів у діяльності підприємств сфери туризму сприятиме підвищенню продуктивності праці і має спиратися на визначній ролі моделі корпоративних компетенцій HR-стратегії компанії (підприємства) яка у свою чергу є внутрішнім механізмом мотивації.

Вивчення сучасних тенденцій і проблем на ринку праці і туристичному зокрема, а також внутрішніх механізмів мотивації є основою для створення ефективної праці для тих, хто дійсно прагне реалізувати свої здібності та можливості.

Основними проблемами у сфері пропозиції робочої сили на ринку праці України в умовах кризи є:

- невідповідність потребам економіки та професійно-кваліфікованими ознаками;
- високий рівень старіння, насамперед у сільській місцевості;
- вимивання «через трудову міграцію прошарку населення із середнім рівнем кваліфікації, але високою економічною активністю».

Крім того, продовжується перерозподіл зайнятих між різними формами власності, чисельність працівників підприємств та установ державної власності зменшується, а приватних структур – зростає. Більш інтенсивно відбувається перерозподіл у містах, регіонах, країнах. Наприклад у Франції і Швеції, у структурах зайнятості домінує сфера обслуговування, чого не скажеш про Україну, у якій пріоритетом залишаються добувні галузі і низька зайнятість у будівництві.

І наприкінці слід зазначити, що основними тенденціями розвитку компаній з іноземними інвестиціями в сучасних умовах ринкових перетворень у сфері туризму, є : *розвиток напрямів, що приносять прибуток* – продажі та стратегічні напрямки компаній; *розробка комплексних програм підготовки молодих* спеціалістів; *оптимізація* – перегляд бізнес-процесів та точкове заміщення кадрів; *індексація зарплат* у більшості компаній не проводиться, а зарплати підвищуються «точково» – найбільш цінним спеціалістам; *розвиток програм нематеріальної мотивації* (можливість працювати за гнучким графіком або частково на дому) і *розширення соціальної інфраструктури виробництва.* Середня заробітна плата у таких компаніях становить 5-6 тис. грн.

Отже ефективний мотиваційний механізм в управлінні підприємством сфери туризму має спиратися насамперед на діючу систему матеріального і нематеріального стимулювання, а також бути узгодженим зі стратегією розвитку підприємства. Ефективним можна назвати такий мотиваційний механізм, який враховує всю специфіку діяльності окремого підприємства і має у своєму арсеналі ті методи мотивації, що є найбільш доречними для даного підприємства (компанії) та забезпечують здійснення мотивації персоналу.

Список використаних джерел:

1. Верещагина Л. А. Психология потребностей и мотивация персонала; Гуманитарный центр / Л. А. Верещагина, И. М. Карелина – Москва, 2015 р. – 156 с.

2. Ильин Е. П. Мотивация и мотивы / Е. П. Ильин. – СПб.: Изд-во «Питер», 2000. – 515 с.

3. Кваша Н. Некоторые вопросы мотивации труда в сельскохозяйственном производстве / Н. Кваша // Экономика Украины. – 2004. – №1. – 23 – 32 с.

4. Лівошко Т. В. Складові системи мотивації праці персоналу на підприємстві / Т. В. Лівошко, Н. Ю. Ткачук // [Електронний ресурс]. – Режим доступу – http://www.zgia.zp.ua/gazeta/evzdia_4_059.pdf.

І. Г. СМИРНОВ,
д. геогр. н., професор,
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка,
м. Київ

КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ КРАЇН У ТУРИЗМІ ТА ЇЇ ВИЗНАЧЕННЯ

Конкурентоспроможність у туризмі розглядається як один із важливих напрямків географічних та економічних досліджень у працях Т.Сорокіної [2], Н. Морозової [1], Крауча та Рітчі [3], Дваєра та Кіма [4]; цінова конкурентоспроможність – в працях Форсайта і Дваєра [5]. Є різні підходи до визначення конкурентоспроможності національного туристичного господарства на світовому ринку. Один із них – це методика розрахунку коефіцієнту виявлених порівняльних переваг (RCA, англ. Registered Competitive Advantages), який визначається як відношення частки країни на світовому ринку даного товару до частки країни у світовому експорті [6, 181]. Дана методика по відношенню до туристичного господарства дозволяє визначити, наскільки привабливим для іноземних споживачів є турпродукт певної країни в порівнянні з іншими статтями її експорту. Застосування коефіцієнту RCA туристичного господарства в якості показника конкурентоспроможності країни на світовому туристичному ринку ґрунтується на прямій залежності іноземних туристичних прибуттів від стану експорту вихідної держави. Розрахунки рекомендується здійснювати за наступною таблицею (табл.1).

Таблиця 1. Показники конкурентоспроможності туристичного виробництва країн світу [6, 181]

Країна	Експорт товарів та послуг, млрд.дол.	Частка країни у світовому експорті товарів та послуг, %	Прибуття іноз. туристів, млн.осіб	Частка країни у світовому прибутті іноз. туристів, %	Показник конкурентоспроможності туристичного виробництва країни

Перевагою цього підходу є можливість самостійного визначення рівня конкурентоспроможності країн світу у сфері туризму на потрібний рік, оскільки показники величини експорту товарів та послуг країн світу та показники прибуття іноземних туристів є у вільному доступі в довідниках (у т.ч. в Інтернеті). За Д. С. Ушаковим, що рекомендує цю методику [6, 199–200], показник конкурентоспроможності туристичного виробництва змінюється від 57,73 (найвищий показник, Багамські о-ви) до 0,09 (найнижчий показник, Японія) при середньосвітовому рівні 1,0. Відповідно, країни діляться одразу на 2 групи: 1) у яких показник конкурентоспроможності вище середньосвітового; 2) у яких показник нижче середньосвітового. У першій групі виділяються підгрупи: 1) країни з дуже високим показником конкурентоспроможності туристичного продукту та його виробництва (коефіцієнт RCA > 10); 2) країни з високим показником коефіцієнта RCA (3-10). Агрегуючі показники експорту та туристичних прибуттів різних країн, можна скласти таблицю показників конкурентоспроможності туристичного виробництва в регіонах планети (табл.2).

Таблиця 2. Конкурентоспроможність туристичного виробництва в регіонах світу [6, 204]

Регіон світу	Експорт, млрд.дол.	Частка на світовому туристичному ринку, %	Показник конкурентоспроможності туристичного виробництва
Європа	2214,8	52,1	1,25
Америка	845,9	27,3	1,72
АТР	1188	15,6	0,70
Решта світу	1096	5	0,24

З таблиці 2 видно, що незважаючи на безумовне лідерство Європи як туристичного напрямку, конкурентоспроможність її туристичного господарства дещо поступається подібному показнику Нового Світу через значну частку регіону у світовому експорті. При цьому слід мати на увазі, що показники конкурентоспроможності туристичного виробництва різних країн та регіонів світу, отримані за методикою коефіцієнтів RCA є досить умовними, характеризують відношення середньостатистичного туриста до можливості здійснення подорожі у той чи інший регіон світу, не враховують реальних географічних відстаней, різниць у доходах туристів та місцевих жителів, інші екзогенні чинники (політичний, економічний, екологічний тощо).

Інший спосіб оцінювання ефективності функціонування туристичних систем на мегарівні – це оцінювання конкурентоспроможності туріндустрії країн світу за індексом конкурентоспроможності. Звіт “Travel and Tourism Competitiveness Report” (Конкурентоспроможність у сфері подорожей та туризму) від Світового економічного форуму (WEF) підготовлено у співпраці зі Стратегічним партнером із розробки Booz&Co, з партнерами – Світовою організацією туризму (ЮНВТО), Світовою Радою з подорожей та туризму (WTTC), Міжнародною асоціацією повітряного транспорту (IATA), Міжнародним Союзом із збереження природи (IUCN), аудиторською фірмою Deloitte та було вперше опубліковано у 2007 р. з поданням даних про 124 країни світу, у 2009 вже були дані по 133, у 2011 р. – по 139 і в 2015р. – по 141 країні світу. Індекс (показник) конкурентоспроможності країн з подорожей та туризму (індустрії туризму) відображає загальну оцінку чинників, що сприяють розвитку туристичного бізнесу в окремих країнах, а не привабливість країн як туристичних дестинацій. Індекс TTCI оцінює та вимірює «набір чинників та політик» , що забезпечують сталий розвиток сектору подорожей і туризму, що, своєю чергою, забезпечує успішний розвиток та конкурентоспроможність країни» [7]. Згідно гасла «Зростання, незважаючи на перешкоди» («Growing

Through Shocks», англ.) у доповіді 2015 пояснюється, чому на сектор подорожей та туризму ґрунтовно не вплинули дестабілізуючі щодо туризму чинники і чому світовий туризм розвивався динамічніше, ніж уся світова економіка. Доповідь ранжує країни за величиною індексу конкурентоспроможності у сфері подорожей та туризму (англ. TTCI) з градацією від 1 до 7 на підставі оцінювання країн за трьома головними субіндексами (субпоказниками): 1) регулятивні основи; 2) середовище турбізнесу та інфраструктура; 3) людські, культурні та природні ресурси для розвитку туризму та подорожей. У свою чергу субіндекси включають 14 складників (pillars,англ.) (рис.1).

Рис. 1. Структура Індексу конкурентоспроможності у сфері туризму та подорожей (TTCI)[1]

[1] Складено авторами за [7]

Список використаних джерел:

1. Морозова Н.С. Концепция формирования и развития конкуренции в туризме: монография / Н.С.Морозова.– М.:Рос НОУ, 2011.– 283 с.

2. Сорокина Т. В. Управление конкурентоспособностью объектов индустрии гостеприимства : теория и методология: автореферат дис. д-ра экономических наук/ Т. В. Сорокина. – М.:, 2011.- 30 с.

3. Crouch G.I. Tourism, competitiveness and social prosperity/ G.I. crouch, J.R. Ritchi // Journal of Business Research.- 1999.- №44.-PP.137-152.

4. Dwayer L. Destination competitiveness: a model and indicators/L. Dwayer, C.W.Kim // Current issues of Tourism.-2003.- Vol.6, 35.- PP.369-413.

5. Forsyth P. Exchange rate changes and the cost competitiveness of international airlines: the aviation trade weighted index/ P. Forsyth, L. Dwayer// Research in Transport Economics.-2010.- Vol.24.- PP.2117.

6. Ушаков Д.С. Экономика туристской отрасли: уч. пос. /Д. С. Ушаков.- Ростов н/Д:НЦ «Март», Феникс, 2010.– 446с.

7. Travel and Tourism Competitiveness Report 2015 [Електронний ресурс] – Режим доступу: www.wforum.org.docs/WEF_TTCReport_2015.pdf.

О.В. СТИЦЕНКО,
асистент кафедри туризму та
готельно-ресторанної справи,
Миколаївський міжрегіональний інститут
розвитку людини ВНЗ «Університет
"Україна"», м. Миколаїв

ВИКОРИСТАННЯ МУЛЬТИМЕДІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ПІД ЧАС ВИКЛАДАННЯ ДИСЦИПЛІНИ «ЕТНІЧНІ КУХНІ»

Мультимедійні технології на сьогоднішній день є найбільш «модним» напрямом впровадження сучасних інформаційних, комп'ютерно-орієнтовних технологій у освітній процес вищої школи.

У широкому розумінні «мультимедія» означає спектр інформаційних технологій, що використовують різноманітні програмні та технічні засоби з метою більш ефективного впливу на студентів (який тимчасово є читачем, слухачем та глядачем).

Завдяки застосуванню в мультимедійних продуктах і послугах одночасної дії графічної, аудіо (звукової) і візуальної інформації, ці засоби володіють великим емоційним зарядом, створюють атмосферу реального спілкування, за якої студенти прагнуть висловити власні думки, тобто активно включають увагу.

Методи активного навчання особливо необхідні при вивченні фахових дисциплін, які дають необхідний об’єм інформації для майбутньої професії. Широке застосування мультимедійних технологій набуває під час викладання профільної дисципліни «Етнічні кухні» для підготовки фахівців готельно-ресторанної справи, в основу вивчення якої покладено творчий процес. Перехід до нових умов господарювання вимагає від майбутніх працівників технологічної грамотності, вміння самостійно мислити, вирішувати конкретні виробничі ситуації, а також володіти прогресивною технологією і новою технікою.

За допомогою використання мультимедійних технологій можуть представлятися майстер-класи з приготування креативних страв та кулінарних виробів, презентації сучасних форм компонування та оформлення готової продукції, демонстрація різноманітного асортименту харчових продуктів, пооопераційне приготування страв та напоїв, сучасні способи сервірування столів та подавання страв, нове устаткування підприємств, вирішення ситуаційних завдань тощо.

Підвищується якість наочності, її змістовне наповнення, з'являється можливість для концентрації великих обсягів навчального матеріалу з різних джерел, представлених у різних формах, оптимально обраних і скомпонованих викладачем залежно від потреб студентів та особливостей програми.

Безумовно, використання такої наочності робить процес пізнання більш живим і цікавим, підвищує мотивацію навчання, сприяє активізації розумової діяльності студентів. Тобто, активне навчання потребує залучення студентів у навчальний процес, воно здатне збільшити ефективність методів навчання для всіх форм освітнього процесу: на етапі самостійної підготовки студентів та підготовці до лабораторних та практичних занять.

При усному викладі матеріалу за хвилину слухач сприймає і здатний обробити до однієї тисячі умовних одиниць інформації, а при «підключенні» органів зору до 100 тисяч таких одиниць. Тому абсолютно очевидна висока ефективність використання в навчанні мультимедійних засобів, основа яких – зорове і слухове сприйняття матеріалу.

Мультимедійні засоби навчання повинні відповідати системі психологічних, дидактичних і методичних вимог. До специфічних дидактичних умов відносять: адаптивність до індивідуальних можливостей студента; інтерактивність навчання; реалізація можливостей комп'ютерної візуалізації навчальної інформації; розвиток інтелектуального потенціалу студента; системність і структурно-функціональний взаємозв'язок подання навчального матеріалу.

З дидактичними вимогами тісно пов'язані і методичні вимоги. Методичні вимоги до мультимедійних засобів навчання враховують здібності конкретного освітнього предмету, специфіку науки, її понятійного апарату, особливості методів дослідження її закономірностей, можливості реалізації сучасних методів обробки інформації.

Мультимедійні засоби навчання повинні задовольняти наступним методичним вимогам: представляти освітній матеріал з опорою на взаємозв'язок і взаємодію понятійних, образних і дієвих компонентів мислення; відображати систему термінів навчальної дисципліни у вигляді ієрархічної структури високого порядку; давати студенту можливість виконання різноманітних контролюючих тренувальних дій.

Поруч із дидактичними та методичними вимогами також виділяють і психологічні вимоги, що впливають на успішність та якість створення мультимедійних засобів навчання. Подання навчального матеріалу має відповідати не тільки вербально-логічному, але і сенсорно-представницькому рівнях когнітивного процесу.

В якості основного технічного засобу мультимедійних технологій, безумовно, виступає комп'ютер, оснащений необхідним програмним забезпеченням і мультимедійним проектором. Комп’ютер на сьогоднішній день став незамінним помічником викладача та студента в опануванні інформаційними потоками, допомагає моделювати та ілюструвати процеси, явища, об’єкти та події.

Наявність мультимедійного забезпечення дозволяє компенсувати недостатню лабораторну базу, завдяки можливості моделювати процеси та явища. Використання комп’ютера на цьому етапі має, окрім плюсів (індивідуальний темп роботи з програмою, великий обсяг інформації з теми, мультимедіа), і недоліки (відсутність контакту з викладачем, сприйняття текстової інформації з екрана монітора). Зрозуміло, що комп'ютер не замінить собою викладача, а є лише засобом здійснення педагогічної діяльності.

У цілому, мультимедіа є виключно корисною і плідною освітньою технологією, завдяки притаманній їй якості інтерактивності, гнучкості і інтеграції різноманітних типів мультимедійної навчальної інформації, а також завдяки можливості враховувати індивідуальні особливості студентів та сприяти підвищенню їх мотивації. Мультимедійні засоби навчання є перспективним і високоефективним інструментом, що дозволяє надати масиви інформації у більшому об’ємі, ніж традиційні джерела інформації і в тій послідовності, яка відповідає логіці пізнання і рівню сприйняття студентів.

Резюмуючи все вище сказане, слід констатувати, що використання мультимедійного супроводу в освітньому процесі, створює послідовність модульної системи занять, що забезпечують формування та закріплення основ професійно-практичної підготовки майбутніх фахівців готельно-ресторанної галузі.

С.А. ТКАЧЕНКО,
к.е.н., доцент, в. о. ректора,
ВНЗ «Міжнародний
технологічний університет
«Миколаївська політехніка»,
м. Миколаїв

ЩОДО ПІДВИЩЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ ОРГАНІЗАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФУНКЦІЇ МОНІТОРИНГУ В СИСТЕМІ РЕГУЛЮВАННЯ РЕГІОНАЛЬНОЇ СТРУКТУРИ ТА ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ АГРОПРОДОВОЛЬЧОЇ СФЕРИ

Сучасний розвиток економіки України характеризується незначними темпами науково-технічного (інноваційного) розвитку, невеликими масштабами виробництва і збуту, застійними процесами у зміні їх структури та нескладними міжгосподарськими зв'язками. У цих умовах підвищення економічної ефективності діяльності регіональної структури та територіальної організації вимагає покращення системи управління економікою країни у всіх без виключення її ланках.

Один із шляхів удосконалення управління – створення ефективних функціонально розвинутих систем стратегічного регулювання регіональної структури та територіальної організації агропродовольчої сфери. За останні роки промисловістю країни накопичено значний досвід із подальшого удосконалення функцій управління, а саме, таких, як планування, облік і регулювання. Однак, підвищення ефективності функціонування створюваних функціонально розвинутих систем стратегічного регулювання регіональної структури та територіальної організації агропродовольчої сфери потребує забезпечення повного замкнення функціонального контуру управління та розвиток не окремих, а усіх без виключення управлінських функцій.

Важливою підсистемою в функціонально розвинутих системах стратегічного регулювання регіональної структури та територіальної організації агропродовольчої сфери, на яку потрібно звернути особливу увагу розробникам систем управління і працівникам промисловості, виступає

підсистема економіко-аналітичної обробки інформації. Завдання економічного моніторингу у порівнянні із плановими і обліковими мають більш високу економічну ефективність. Так, дослідження, проведені у агропромисловому секторі, показали, що впровадження в межах функціонально розвинутої системи стратегічного регулювання регіональної структури та територіальної організації агропродовольчої сфери першочергових завдань моніторингу надає підсумковий річний економічний ефект, який приблизно дорівнює 1,8 млн. грн. Цей факт можливо пояснити тим, що по-перше, моніторинг у повсякденній роботі регіональної структури та територіальної організації виступає як основний засіб забезпечення господарського розвитку та виявлення виробничих резервів і, по-друге, займаючи в системі управління проміжне положення між планово-обліковою інформацією та прийняттям управлінських рішень, моніторинг виступає базою для прийняття рішень, їх логічною основою. Від комплексності, якості і своєчасності моніторингу залежить і оптимальність рішень, які приймаються, та ефективність системи управління.

Тим не менш в агропромисловому комплексі у функціонально розвинутих системах стратегічного регулювання регіональної структури та територіальної організації агропродовольчої сфери моніторинг ще не зайняв відповідного місця: у більшості функціонально розвинутих систем стратегічного регулювання регіональної структури та територіальної організації агропродовольчої сфери питома вага локально впроваджуваних завдань економічного моніторингу досить незначна, як правило, приблизно 3–8 % від загальної кількості функціональних завдань. Таке положення склалося внаслідок декількох причин:

- доволі широко розповсюдженої думки серед деяких розробників систем управління про те, що моніторинг в функціонально розвинутої системі стратегічного регулювання регіональної структури та територіальної організації агропродовольчої сфери не відіграє самостійної ролі і може розглядатися виключно як компонент інших функціональних підсистем (цей факт, зокрема, знайшов вираження у ряді методичних рекомендацій та

матеріалів, де функція моніторингу розглянута досить поверхнево);

- повної відсутності вивчення питань організації економічного моніторингу із застосуванням машин електронних цифрових в міжгалузевих та галузевих інструктивно-методичних і теоретико-методологічних матеріалах із моніторингу;
- слабкого розроблення і недостатнього висвітлення у спеціальної літературі теоретичних та методологічних аспектів проблеми організації економічного моніторингу в функціонально розвинутих системах стратегічного регулювання регіональної структури та територіальної організації агропродовольчої сфери та сучасного провідного практичного досвіду.

Попередня практика розвитку функціонально розвинутих систем стратегічного регулювання регіональної структури та територіальної організації агропродовольчої сфери переконливо довела неефективність локального підходу до формування і впровадження функції економічного моніторингу – вирішення часткових економіко-аналітичних завдань, які розосереджені за багатьма функціональними підсистемами. Докорінне покращення організації моніторингу можливе лише тільки за умов створення і розвитку у складі кожної функціонально розвинутої системи стратегічного регулювання регіональної структури та територіальної організації агропродовольчої сфери самостійної функціональної підсистеми економіко-аналітичної обробки інформації. Саме розгляду означеної проблематики і повинні присвятити свої подальші наукові дослідження провідні вчені-економісти. В основу її розроблення повинні були покладені матеріали багаторічного практичного досвіду і досліджень в області формування та впровадження моніторингу на ряді регіональних структур та територіальних організацій агропромислового комплексу. Необхідно також використовувати і сучасний передовий досвід інших галузей промисловості в цієї області.

В розробках потрібно розглянути сутність моніторингу як однієї із основних функцій системи управління та визначити принципові особливості економіко-аналітичної обробки інформації. Виходячи із методології системного

підходу обґрунтувати концепцію створення у складі функціонально розвинутої системи стратегічного регулювання регіональної структури та територіальної організації агропродовольчої сфери самостійної функціональної підсистеми економіко-аналітичної обробки інформації, навести модель такої підсистеми, надати характеристику окремих блоків та комплексів економіко-аналітичних задач. У взаємозв'язку із функціональною підсистемою економічного моніторингу розглянути елементи, що її забезпечують (методологічний, інформаційний, математичний, технічний та організаційний). Серед них виділити провідний – методологічне забезпечення, створення якого повинне здійснюватися випереджаючими темпами по відношенню із розробленням інших видів забезпечення підсистеми управління. При визначенні основних принципів проектування і впровадження підсистеми управління початковою передумовою повинен бути розгляд її як органічної складової частини функціонально розвинутої системи стратегічного регулювання регіональної структури та територіальної організації агропродовольчої сфери в цілому.

У науковому дослідженні необхідно враховувати сучасні умови діяльності, що дозволить озброїти розробників функціонально розвинутих систем стратегічного регулювання регіональної структури та територіальної організації агропродовольчої сфери та безпосередньо робітників промисловості знаннями, необхідними для забезпечення формування і впровадження функції моніторингу.

Реалізація наведених пропозицій на практиці допоможе керівникам усіх рівнів регіональної структури та територіальної організації отримувати системним порядком економіко-аналітичну інформацію, необхідну для комплексної і об'єктивної оцінки стану діяльності, визначати періоди «невтручання» в режими роботи, виявляти наявні внутрішньовиробничі резерви та забезпечувати процес прогнозування на досить тривалу перспективу. Усе це буде значною мірою сприяти підвищенню ефективності діяльності регіональної структури та територіальної організації і покращенню якості роботи тощо.

С.І. УЛІГАНЕЦЬ,
к. г. н., доцент,
Л.В. МЕЛЬНИК,
к.г.н., молодший науковий співробітник,
Київський національний
університет імені Тараса Шевченка,
м.Київ

ЕКОТУРИЗМ ЯК ДИДАКТИЧНА ОСНОВА ЕКОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ

Зміни природного середовища та його знищення з кожним роком набувають загрозливіших масштабів. Водночас людина все більше уникає контактів з природою, закривається в бетонних стінах, сидячи перед "вікнами" телевізора, віддає перевагу картинам жорстокості і насильства, закриває вуха плеєром, спілкується з комп'ютером, «пронизує» природу з шаленою швидкістю по асфальтованих магістралях у металевих автомобілях і все більше віддаляється від природи, стає чужою для неї. Людина перестає "бачити" природу, захоплюватися і дивуватися її красою, починає боятися її та знищувати. Обмеження спілкування з природою розширює можливості розвитку цілої низки хвороб і врешті-решт скорочує тривалість життя. Особливо небезпечно це для молодого покоління, яке, програмуючи своє життя, обмежує спілкування з природою до мінімуму.

Рекреаційна діяльність виступає важливою складовою організації оптимального відпочинку, використовуючи, власне, природну красу ландшафтів в якості суттєвого фактору позитивного впливу на людину. Але, разом з тим, внаслідок цієї діяльності зростає навантаження на природне середовище, руйнування якого рано чи пізно може призвести до зникнення в регіоні туризму як галузі економіки. Такий перебіг подій вимагає докорінної зміни в ментальності як учасників туристської індустрії, так і самих відпочиваючих. Отже, основну суперечність розвитку туризму можна сформулювати таким

чином: з одного боку, ми не можемо відмовитися від туризму як фактора економічного розвитку регіону, а з іншого боку – не можна допустити, щоб інтенсифікація туристської діяльності руйнувала існуючий життєвий простір. Вихід може бути знайдений лише у формуванні високого рівня екологічної свідомості яких туристів так і організаторів відпочинку.

Отже, пріоритети під час вибору місця подорожі змінюються від просто місць, де можна комфортабельно і затишно провести час, користуючись різноманітними розвагами, вигодами цивілізації, до вибору місць, де час проведений у подорожі, буде не просто використано для відпочинку, а й пізнання, корисної, необтяжливої діяльності, заняття фізичною культурою, і особливо, діяльністю, яка спрямована на захист і охорону навколишньому природному середовищі. Але головною метою подорожі виступає науково-пізнавальний інтерес до навколишнього природного середовища, спостереження за ним та охорона його; саме це ставить на меті екотуризм як одна з найвпливовіших і дійових форм позашкільної природоохоронної освіти та навчання.

Для того, щоб екологічний туризм міг реально позитивно впливати на господарство і соціальну сферу регіонів, стати пріоритетним напрямком туризму він повинен не тільки орієнтувати туристів на споживання екологічних ресурсів та збереження природного середовища, а й сприяти підтриманню традиційного укладу життя, розвиткові традиційної культури, ремесел тощо.

Отже, найбільш точним може бути таке визначення. Екологічний туризм –- це туризм сумісний з екологічними і соціальними вимогами, відповідальний перед природою, такий, що сприяє її захисту, підвищує культуру подорожуючих, виконує просвітню функцію та бережно відноситься до традиційних культур та місцевих спільнот [1; 2].

Екотуризм включає тури для вивчення і спостереження за живою природою, археологічні та етнографічні тури. Також до сфери екологічного туризму належать сільський, альтернативний, культурологічний туризм.

Сільський туризм – це відвідування ферм і сіл з метою заглиблення в сільську атмосферу життя (Rural tourism). Альтернативний туризм – подорожі до місць з напруженою або критичною екологічною ситуацією, що мають на меті реалізацію заходів з підвищення якості середовища, відтворення ландшафтного розмаїття, підвищення рівня екологічної освіти. Культурологічний туризм передбачає здійснення подорожей, основною метою яких постає вивчення та максимальне збереження місцевих спільнот, їхньої традиційної культурної спадщини. Така розноманітність свідчить про значний розвиток та перспективи екотуризму. Розглядаючи питання про роль екотуризму в процесі екологізації громадського життя, необхідно розмежувати поняття *екологічності туризму* і власне *екологічного туризму*. Екологічність або не екологічність туризму визначається ступенем і характером впливу індустрії туризму на навколишнє природне середовище, а також містить у собі заходи щодо його збереження та відновлення. Метою екологізації туристської діяльності є інтегрування екологічних знань у сферу туризму. Під екологічністю туризму варто розуміти весь спектр взаємодії даної індустрії і навколишнього середовища. У контексті зіставлення обох понять екологічний туризм слід розглядати як один із багатьох різновидів туристської діяльності, який характеризується найвищим ступенем екологічності, тобто найменшим впливом на ресурси, які використовуються під час його здійснення.

Отже, виходячи з концепції екологічного туризму, основні принципи організації екотеренкурів наступні: 1) стимулювати серед відпочиваючих розвиток ідеї єдності і взаємозалежності всіх компонентів екосистем і ставити головною метою подорожі збереження цих екосистем; 2) формувати у відпочиваючих думку про те, що послуги, які надані організаторами (транспортування, розміщення, лікувальні заклади, інструктори, гіди) використовуються в основному з метою економічного стимулювання місцевого населення в справі збереження природних ресурсів; 3) мінімізувати негативний вплив екотеренкуру на будь-який із компонентів навколишнього природного

середовища, формуючи розуміння того, що ушкодження хоча б одного з них тягне за собою ряд незворотних змін, які можуть сягати значних масштабів; 4) під час екотеренкуру прагнути зберегти культурну спадщину регіонів, завжди ставитися з повагою й інтересом до національних традицій і звичаїв; 5) засвідчення поваги та інтересу до природної і культурної краси відвідуваного регіону, приїзд відпочиваючих надихає місцевих жителів охороняти свої унікальні ресурси.; 6) заохочувати взаємодію між відпочиваючими і місцевими жителями для взаємного збагачення.

Список використаних джерел:

1. Дмитрук О. Ю. Урбанізація та екологічний туризм: Теорія і практика конструктивно-географічного дослідження / О.Ю. Дмитрук. – К. Видавничо-поліграфічний центр “Київський університет”, 2002. – 76 с.

2. Уліганець Сергій Іванович. Конструктивно-географічний аналіз ландшафтно-рекреаційних систем (на прикладі Закарпатської області): Автореф. дис... канд. геогр. наук: 11.00.11 / С. І. Уліганець; Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. – К., 2007. – 20с

Е.Ю. УШАКОВ,
Секретарь Ротари Клуба в Николаеве

КИНБУРН, БУДУЩАЯ МЕККА ЭКОТУРИЗМА

Сотнями тысячелетий происходило формирование этой островной территории, которая вытянулась с востока на запад, благодаря намыванию

песочного грунта громадной толщей воды из Днепра. Место впадения реки в Чёрное море называют Днепро-Бугским лиманом. Дно лимана, как бы выдавлено днепровской водой и представляет собой чашу в которой смешались реки Ингул, Южный Буг и Днепр, не считая большого количества ручьёв, родников и озёр.

Попадая на полуостров, сразу чувствуешь, а потом и видишь многие подтверждения необычности данной территории.

Климат здесь, скорее резко континентальный, чем курортный. В весенне-осенне-летний сезон температура достигает 40 градусов по Цельсию, а то и выше. Зимой же крепкие морозы удерживают температуру до - 20 градусов по Цельсию. Это всё признаки самообновления и самоочищения КИНБУРНА. Ночью при безоблачной погоде звёзды кажутся ярче и ближе. Причиной этому является громадное естественное увеличительное "стекло", раскинувшееся от берегов лимана до лагун Чёрного моря. Молекулы воды соединяясь, образуют как бы арку над полуостровом, что обеспечивает этот визуальный эффект.

Очень важно тут же сказать о благотворном влиянии на человеческий организм Кинбурской природы. Ещё при Горбачёве было принято решение о создании на территории полуострова рекреацийного центра для космонавтов.

Удивительные свойства воздуха и воды Кинбурна стали предметом многих и многих научных исследований.

Кинбурн, как живое существо предлагает человеку свои богатства, указывая ему на место в его эко системе.

Большим разнообразием видов представлен животный мир Кинбурна. Хорошим подспорьем этому является лесное хозяйство на полуострове, появившееся с приходом человека. Сбалансированная экосистема животного мира представлена лесными и степными хищниками. Большие популяции грызунов буквально содержат за счёт своего поголовья лисиц, волков, енотов.

Всему миру известен биосферный заповедник на Кинбурне. Белобережье Станислава названо так благодаря белокрылым чайкам, устроившим свои колонии на западной оконечности полуострова.

Ярко выражено иерархическое построение колоний. При появлении человека в местах гнездования, целые воздушные эскадрильи крупных особей из бакланов, чаек просто пикируют на непрошенных гостей, защищая кладку яиц и высиживающих самочек.

Особенной ценностью полуострова являются травы. Это рай для травников. Здесь собраны самые редчайшие из целебных трав. Непреходящей ценностью обладает Солончак, растущий на высохших озёрах полуострова. Настойки из этой чудо-травы спасают от большого списка людских заболеваний. В связи с изменившимся международным положением, Крым выпал из туристических маршрутов Украины. Поэтому хочу обратить внимание Менеджеров по туризму именно на возможности, которыми обладает полуостров КИНБУРН. При отсутствии должной инфраструктуры для отдыха полуоостров, представленный населёнными пунктами Васильевка, Покровка и Покровские Хутора, достаточно успешно реализует пропускную способность отдыхающих с материковой части Украины. Уже расписаны туристические маршруты, предоставляются услуги по дайвингу для подводной рыбной ловли. Из бывшей школы на Покровских Хуторах сделан хороший бюджетный отель.

Кинбурн раскрывает свои объятия людям, надеясь что человек бережно и трепетно будет сохранять природу на этой удивительной земле.

І.В. ФОРМАНЮК,
провідний фахівець з екоосвіти,
Регіональний ландшафтний парк
«Кінбурська коса»,
м. Очаків

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ОРНІТОЛОГІЧНОГО ТУРИЗМУ НА КІНБУРНСЬКІЙ КОСІ

Кінбурнська коса з прилеглими акваторіями та островами у межах Миколаївської області знаходиться під охороною регіонального ландшафтного парку «Кінбурнська коса» (з 1992 р.), Чорноморського біосферного заповіднику (1927 р.) та національного природного парку «Білобережжя Святослава» (з 2009 р.). Це не заважає їй бути місцем щорічного відпочинку та оздоровлення тисяч людей, що дозволено і схвалюється природоохоронним законодавством України. Поряд з пляжним відпочинком, усе більше людей приваблює екологічний туризм, різновидом якого є орнітологічний туризм.

Орнітологічний туризм – це коли людина чи група людей має на меті побачити якомога більше видів птахів чи нові для себе види. Зауважимо, що орнітологічний туризм, який широко поширений у Світі, в Україні практично не розвинений.

Серед живих об’єктів природи Кінбурнської коси найбільш доступними для спостережень, під час прогулянок та екскурсій, є птахи. За даними орнітолога парку К. О. Редінова на Кінбурнській косі та прилеглих акваторіях Дніпро-Бузького лиману, Ягорлицької затоки, Чорного моря у різні пори року зустрічається до 300 видів птахів. Птахами – візитівками коси є рожевий пелікан та орлан-білохвіст. Обидва види занесено до Червоної книги України. Численних

куликів, мартинів, крячків, бакланів, пухівок, галагазів, крижнів можна спостерігати прямо на пляжі та озерах.

У селі Покровка на оз. Лопушне парком побудовано штучний острів-платформу на якому вже багато років поспіль гніздяться чоботарі, кулики-довгоніги, річкові крячки та інші птахи.

Природний гайок «Ковалівська сага» розташований на краю с. Покровка – є місцем де можна почути солов'їв, дроздів, синиць, дятлів та інших лісових мешканців.

У 2015 р. Товариством охорони птахів України (ТОП України) створено ще один об'єкт для екологічного туризму. Біля оз. Церковне, котре розташоване в центрі с. Покровка, встановлено два вітряки, завдяки яким озеро буде наповнюватись водою, що створить комфортні умови для мешкання водно-болотяних птахів. Як відомо, влітку більшість озер на Кінбурнській косі висихають до критичного рівня. На цьому озері, до речі, гніздиться пара лебедів-шипунів. Також передбачається створення біля озера пункту спостережень за птахами (бесідки).

Також ТОП України за підтримки фундації «Coca cola» в 2015 р. відновлено водообмін між Дніпро-Бузьким лиманом та нерестовими озерами урочища «Бієнкові плавні» з метою відновлення їх пташиного різноманіття. Поряд з цим урочищем встановлено вишку для спостережень за птахами. З неї можна спостерігати за озерами та колонією сірої чаплі у сосновому лісі.

В останні роки все більшої популярності набуває таке хобі, як фотополювання на птахів. Інколи такі туристи – «мисливці» заїжджають і на Кінбурнську косу. Свої фото та розповіді вони розміщають в мережі Інтернет чим створюють рекламу коси.

Під час екскурсій, котрі проводяться парком на еко-туристичному маршруті «Покровський», птахи є лише одним з елементів спостережень. Це стосується і всіх інших екскурсій, незалежно від того, хто їх проводить.

Поки що попиту на проведення лише орнітологічних екскурсій серед широких верств населення немає, але парк має досвід проведення їх для школярів та студентів.

Найбільшою проблемою природно-заповідних об’єктів у проведенні туристичної діяльності є відсутність власного транспорту та обладнання, сувенірної продукції. Адже саме транспорті послуги становлять левову частку розходів у вартості екскурсій і, відповідно, їх доступності для широких верств населення. Бажано також створити сучасні інформаційні пункти та візит-центри.

Перспективи розвитку орнітологічного туризму на Кінбурнській косі ми бачимо в зростанні екологічної свідомості та підвищенні зацікавленості до природи рідного краю у молоді та розвитку міжнародного туризму. Цьому має сприяти активна еколого-освітня та інформаційна робота, яка проводиться заповідними парками Кінбурнської коси.

Т.О. ЧИЧКАЛЮК
к.е.н., доцент,
Почесний працівник туризму України
Чорноморський державний університет
імені Петра Могили, м. Миколаїв

МЕТОДИКА УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ РЕКРЕАЦІЙНО-ТУРИСТИЧНИХ ТЕРИТОРІЙ

Розвиток рекреаційно-туристичних територій – це найактуальніше питання сучасної державної політики України. Необхідність і достатність виділення регіону як об'єкту, в рамках якого можлива розробка програми розвитку рекреації та туризму, обумовлюється двома моментами. По-перше, програмні документи, що розробляються для загальнодержавного рівня передбачають лише планування і виконання рамкових умов для розвитку рекреації та туризму, незалежно від специфіки конкретної території. По-друге, на рівні регіональних та муніципальних утворень, планування розвитку рекреації та туризму і формування відповідних програм обмежені потенціалом даної території – організаційним, кадровим, фінансовим та ін. [1].

Методична і практична важливість врахування регіонального аспекту полягає в тому, що програма реалізовуватиметься на конкретних територіях, де природні, економічні і соціальні компоненти утворюють цілісну систему. І за цих умов принциповим залишається положення про необхідність дотримання пріоритетів загальнодержавного значення розвитку територій.

Під методами розуміється сукупність прийомів і засобів дії на господарюючі суб'єкти сфери рекреації та туризму. Виділяються методи прямого (безпосереднього) і опосередкованого впливу. Безпосередня ціль цієї підсистеми при реалізації регіонального рекреаційно-туристичного продукту полягає в

отриманні якомога більших великих доходів від представлення рекреаційно-туристичного продукту в рамках відношення ціна –якість.

Визначення цілей розвитку рекреаційно-туристичної сфери в регіоні. Система «рекреаційно-туристична територія» складається із взаємозв'язаних підсистем і елементів, які споживають ресурси і виробляють в результаті рекреаційно-туристський продукт, що розглядається як сукупність речових (предмети споживання) і нематеріальних (послуги) споживчих вартостей, необхідних для повного задоволення потреб рекреанта чи туриста, що виникли в період його подорожі і викликаних саме цією подорожжю.

Ефективність функціонування рекреаційно-туристичної території оцінюється рівнем конкурентоспроможності регіонального рекреаційно-туристичного продукту в рамках національного і світового ринків. Під конкурентоспроможністю рекреаційно-туристичного продукту розуміється його здатність забезпечувати відносно високу прибутковість на вкладений капітал при стійкому використанні ресурсів, постійній орієнтації на попит, що змінюється, збереженні і поліпшенні позиції на ринку щодо конкурентів. [4]

Підсистема «природно-рекреаційний потенціал» розглядається як первинна основа розвитку рекреації та туризму в регіоні. Природними рекреаційними ресурсами можуть бути рекреаційні ландшафти, біокліматичні умови, гідромінеральні ресурси, проте слід пам'ятати, що вони придатні для розвитку рекреації та туризму лише за умови екологічно сприятливого стану природного середовища.

Підсистема «культурно-історична спадщина» представлена об'єктами матеріальної і духовної культури, які є важливою частиною рекреаційно-туристичних ресурсів, формують історико-культурний потенціал регіону і виступають основою пізнавального туризму.

Підсистема «об'єкти рекреаційно-туристичної інфраструктури» включає систему транспортного забезпечення, комунікаційні системи, системи торгівлі і

побутового обслуговування, телекомунікаційних зв'язків, а також місця розміщення та харчування рекреантів та туристів. Без відповідної рекреаційно-туристичної інфраструктури неможливе ефективне освоєння рекреаційно-туристичних територій.

Підсистема «рекреаційно-туристичні організації» включає організації, пов'язані з формуванням рекреаційно-туристичного продукту, які представлені підприємствами і фірмами різних форм власності і різної організаційної структури управління. Рекреаційно-туристичні організації формують певні характеристики рекреаційно-туристичного продукту, що обумовлено необхідністю формування таких видів рекреаційно-туристичної діяльності, для яких склалися сприятливі передумови і умови, тобто можлива реалізація принципу «витрати – вигоди».

Підсистема «нормативно-правова база» є сукупністю різних нормативних актів, положень і тому подібне, що визначають рамки формування рекреаційно-туристичного продукту і якість їх характеристик. [2]

Всі об'єкти рекреаційно-туристичної індустрії, а також діяльність всіх рекреаційно-туристичних організацій підлягає певної стандартизації, тому якість даного процесу зумовлює рівень конкурентоспроможності регіонального рекреаційно-туристичного продукту в аспекті різних сегментів споживачів рекреаційно-туристичних послуг.

Підсистема «фінанси» передбачає взаємодію різних агентів сфери рекреації та туризму, взаємини між якими опосередкують рухом фінансових ресурсів. При цьому виділяються власні кошти агентів, позикові і залучені.

Підсистема «статистика і моніторинг» дозволяє кількісно оцінити стан різних елементів сфери рекреації та туризму відповідно до сформованих критеріїв і отримати інформацію для прогнозування життєвого циклу регіонального рекреаційно-туристичного продукту. Об'єктами обліку і контролю

виступають споживачі туристичних послуг, організації різного роду, муніципальні утворення і регіон в цілому.

Підсистема «безпека» є сукупністю різноманітних елементів, пов'язаних з механізмом нівеляції різних ризиків (природних, антропогенних, криміногенних та ін.) перебування на рекреаційно-туристичних об'єктах.

Підсистема кадрового потенціалу є сукупністю груп і підгруп рекреаційно-туристичних кадрів, зайнятих в різноманітних організаціях, пов'язаних з рекреаційно-туристичною діяльністю. Крім того, в цю підсистему входять учбові заклади, що займаються підготовкою і перепідготовкою кадрів для рекреаційно-туристичної сфери.

Підсистема «взаємовідношення і зайнятість» займає особливе місце, оскільки з нею пов'язана реалізація регіонального рекреаційно-туристичного продукту в аспекті гостинності. Специфічним елементом даної підсистеми є гостинність з боку місцевого населення, що дозволяє створювати атмосферу доброзичливості і формувати позитивні враження, які можна розглядати як неформальний елемент специфічної «рекламної діяльності» рекреантів та туристів.

Підсистема «управлінські дії» є сукупністю принципів, методів, форм і засобів дії на суб'єктів, пов'язаних з формуванням конкурентоспроможного регіонального рекреаційно-туристичного продукту. До основних принципів цієї підсистеми можна віднести принцип партнерства, субсидіарності, мобільності і адаптивності, а також виділеної компетентності.

В Україні виникає необхідність багаторівневої системи розробки цільових комплексних програм розвитку регіонів, оскільки вони є потужним інструментом активізації резервів економічного та соціального росту регіонів. Їх впровадження дозволить розв'язати регіональні проблеми, обумовлені станом фінансових труднощів. Розробка програми розвитку регіонів надасть необхідні орієнтири, які дозволять визначити домінуючі тенденції, орієнтовні кількісні

параметри соціально-економічного і екологічного розвитку, своє місце в міжрегіональному розподілі праці, намітити і скорегувати в прогнозованій динаміці загальнодержавного і регіональних ринків власні регулюючі впливи на економічні та соціальні процеси. А реалізація програм розвитку регіону допоможе забезпечувати підвищення ефективності функціонування регіональної економіки, використання природних, рекреаційно-туристичних, трудових ресурсів та науково-виробничого потенціалу, геополітичного становища, поліпшення якості життя населення регіонів, досягнення стабільного соціально-економічного зростання. [3]

Список використаних джерел:

1. Дишловий І.М. «Програмно-цільовий метод як інструмент управління розвитком рекреаційно-туристичних регіонів». – Економічні інновації – 2010, Випуск № 41. – с. 77-89.

2. Науменко В., Панасюк Б. Впровадження методів прогнозування і планування в умовах ринкової економіки. К: Глобус, 2003. – 198 с.

3. Закон України «Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України» № 1602-III в редакції від 23.03.2000 р. // Офіційний сайт Верховної Ради України: http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1602-14

4. Воробйова О.А., Дишловий І.М., Харічков С.К. Проблеми природокористування та сталого розвитку в рекреаційно-туристичній сфері: Монографія. –Одеса: ІПРЕЕД НАН України, 2009. –374 с.

СЕКЦІЯ № 2.

КУЛЬТУРНІ ПРОЕКТИ ЯК ТУРИСТИЧНИЙ РЕСУРС

К. О. БОГАТИРЬОВ,
д. е. н., професор
Національний університет
кораблебудування імені адмірала Макарова,
м. Миколаїв

РОЗВИТОК СОЦІАЛЬНО-КУЛЬТУРНОЇ СФЕРИ УКРАЇНИ В УМОВАХ РИНКОВИХ ВІДНОСИН

Тільки останнім часом в Україні почало формуватися уявлення про культуру як особливу сферу суспільного життя – активну систему, що саморозвивається в результаті взаємодії багатьох процесів і сил.

Важливою проблемою регіональної культурної політики є різке відчуження суб'єкта управління від керованого об'єкта, що підвищує елемент невизначеності в управлінні.

Разом з кризою управління спостерігається ряд інших негативних тенденцій, які в умовах фінансової дестабілізації набуватимуть більш виражених форм. Серед них – масове наростання втоми, байдужості, пасивності працівників. Як результат цього відбувається деградація не тільки елітарних культурних цінностей, але й зниження якості професіональної діяльності у всіх сферах культури.

Криза проявляється і буде наростати особливо стосовно найсуттєвішої проблеми – державного фінансування культурної діяльності. Згідно з даними зарубіжних досліджень, індекс квоти державних витрат на культуру не повинен опускатися нижче 6%, щоб не викликати негативних наслідків для суспільства. У

нашій країні передбачені законом норми не виконуються вже на стадії формування бюджету. Неважко спрогнозувати, які сценарії розвитку подій будуть характерні в умовах фінансової кризи, що сьогодні переживає Україна.

В умовах переходу до ринку в соціально-культурній сфері все більшу активність почали виявляти нові соціальні агенти – громадські і релігійні організації, незалежні творчі спілки, асоціації діячів культури, громадські та приватні фонди, рухи. Однак у нашій країні процес утворення "альтернативного" сектору культури йде повільно. Головна причина – недоліки вітчизняного законодавства з одного боку, а з іншого – низька споживацька спроможність населення.

Не можна не відзначити і ряд позитивних чинників. Поступово йде процес усвідомлення працівниками культури того, що виживання в нових умовах вимагає підвищення активності, розширення поля діяльності, врахування реальних потреб населення.

Список використаних джерел:

1. Ключко Ю. Розвиток соціально-культурної сфери України в умовах ринкових відносин: пошук нових моделей //Диференційне забезпечення керівництва. - 2006. - № 4409. - С. 1-27

2 Культурна політика в Україні: аналітичний огляд: Підготовлений в рамках участі України в програмі оглядів національних культурних політик Ради Європи / Український центр культурних досліджень ; ред.-упор. : О. Гриценко. - К. : [б.в.], 2007. - 160 с.

3. Скокова Л. Соціологія культури як комплексний аналіз соціокультурної сфери/ Л. Скокова //Соціологія: теорія, методи, маркетинг. - 2007. - № 1. - С. 183-185

О.В. ГАВРИЛОВА,
кандидат педагогічних наук, доцент
ВП «МФ КНУКІМ», м. Миколаїв

КВЕСТ «ГРИВНЯ-ТУР» ЯК ЗАСІБ АКТИВІЗАЦІЇ ТУРИСТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МОЛОДІ МИКОЛАЇВЩИНИ

У активізації туристичної діяльності ініціативну участь беруть молодіжні громадські організації – гідні партнери розвитку молодого покоління. Закон України «Про туризм» (ст. 28) сприяє подібному об’єднанню з метою активізації туристичної діяльності: «Громадяни України, іноземці, особи без громадянства з метою реалізації та захисту прав і законних інтересів можуть об'єднуватись в громадські організації туристичної спрямованості [1].

Сучасні дитячі об’єднання та організації є важливими чинниками виховання та соціалізації особистості. Вони утверджують ідею особистісної цінності дитини, її право на участь у суспільному житті.

Значне місце серед дитячих та молодіжних громадських об’єднань посідають скаутські, які більш ніж за 100 років існування довели свою ефективність як виховний рух. Це дає змогу розглядати їх як гідного партнера у всебічному розвитку учнівської молоді. Членство у скаутському русі сприяє розвитку в дітей та підлітків активної життєвої позиції, високоморальної громадянської поведінки, набуттю життєво необхідних знань, практичних умінь та навичок, що позитивно впливає на засвоєнню соціального досвіду.

Скаутинг – це велика гра з розвивальним компонентом, яку не можна ототожнювати з індустрією розваг. Перебуваючи у середовищі великої скаутської гри, підліток приймає на себе основні її правила, навчається працювати у команді, планувати власну та групову діяльність, досягати

визначеної мети. Це спосіб самовиховання, самодослідження, саморозвитку, самовираження, моделювання та налагодження стосунків з іншими.

Цікаві форми роботи у скаутингу – запорука успіху в активізації туристичної діяльності молоді. У скаутських об'єднаннях туристична активність втілюється через такі форми роботи:

Участь у походах. Життя на природі. Більшість із традиційних скаутських програм відбувається на природі. Це спонукає молодь самостійно приймати рішення, брати на себе відповідальність за себе та інших, творчо використовувати набуті знання, уміння та навички для доведення розпочатої справи до кінця, діючи в екстремальних для звичайного міського мешканця умовах, виконати заплановані завдання.

Табір – основна, найбільш ефективна частина скаутської роботи. Саме у скаутському таборі підлітки мають можливість застосувати на практиці набуті вже знання, уміння, навички.

Скаутський табір має значні виховні можливості та є фактично основою скаутингу.

Джемборі (англ. jamboree) – виховний захід, зустріч скаутів. Джемборі відбувається з метою обміну інформацією, планування діяльності, відпочинку на природі з іграми та розвагами. Джемборі – це автентична програма, що допомагає скаутам відчути приналежність до скаутського руху та може класифікуватись за територіальним принципом, як регіональне, національне та Всесвітнє.

Міжнародні подорожі. Скаутинг – всесвітній рух, члени якого відкриті до спілкування та налагодження співпраці. Участь у міжнародних програмах сприяє туристичній активності, створює потребу у пізнанні себе та світу.

Серед звичних вже у скаутському середовищі форм роботи, що сприяють активізації туристичної діяльності квест займає вагоме місце.

Квест сприяє практичному застосуванню теоретичних знань, вмінь та навичок. У формі квесту можливе дослідження краєзнавчої інформації через

практичні форми вдало підібраних питань та завдань на місцевості. Ця ігрова форма роботи допомагає зміцненню команди, сприяє прояву кмітливості, ерудиції, наполегливості.

Квест сприяє розвитку інтелектуальних та творчих здібностей, прояву особистості в різноманітних образах, розвитку організаційних здібностей і командного духу учасників тощо.

Учасники спільно вирішують логічні завдання, здійснюють пошук на місцевості, будують оптимальні маршрути переміщення, шукають оригінальні рішення і підказки. Після завершення чергового завдання команди переходять до виконання наступного. Переможцем стає команда, яка швидко і правильно виконала всі завдання.

Така форма роботи зараз набуває популярності серед студентської та учнівської молоді. Молодь має змогу самотужки провести собі екскурсію, за визначеним організаторами маршрутом, який може бути у формі творчих завдань.

Види квестів, що пропонуються: екологічний, етнографічний, краєзнавчий тощо.

Серед квестів, що сприяють національно-патріотичному вихованню, «Гривня-тур» починає знаходити своїх прихильників у різних містах України.

Основа квесту «Гривня-тур» – етнокультурне дослідження свого краю, території України.

Метою квесту «Гривня-тур» є патріотичне виховання, залучення учнівської та студентської молоді до активної туристичної діяльності з вивчення історії України, етнографічних, історичних об’єктів, традицій, звичаїв культури українського народу, змістовного дозвілля. Саме тому розробляються маршрути з урахуванням місцевих пам’яток культури та природно-заповідного фонду.

Під час роботи налагоджується тісна співпраця з діючими об’єктами туристичної діяльності. Набирає обертів пошукова робота в музеях історично-краєзнавчого профілю.

Організатори квесту враховують вікові особливості і захоплення учасників, тому для їх активізації враховують застосування ІКТ-технологій, сучасних засобів комунікації та електронних пристроїв.

Одним із варіантів завдань є врахування зображень на Національній валюті України – гривні, підбір для учасників відповідних питань і завдань:

1 гривня – Володимир Великий;

2 гривні – Ярослав Мудрий, собор Святої Софії, меч;

5 гривень – Богдан Хмельницький, Іллінська церква в Суботові;

10 гривень – Іван Мазепа, Успенський собор Києво-Печерської лаври, бандура;

20 гривень – Іван Франко, Львівський оперний театр;

50 гривень – Михайло Грушевський, будинок Української Центральної Ради;

100 гривень – Тарас Шевченко, кобзар та хлопчик на фоні краєвиду Чернечої гори біля м. Канева та р. Дніпро;

200 гривень – Леся Українка, Луцький замок;

500 гривень – Григорій Сковорода, Києво-Могилянська академія.

Таким чином, квест «Гривня-тур» є формою роботи, що сприяє активізації туристичної діяльності учнівської та студентської молоді.

Список використаних джерел:

1. Закон України “Про туризм” [Електронний ресурс] // Відомості верховної Ради України. – 1995. – № 31. – Режим доступу до джерела : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/324/95-вр (дата звернення до ресурсу: 20 жовтня 2015 року)

Т.О. ГОРБОВА,
директор Миколаївського обласного Центру туризму, краєзнавства та екскурсій учнівської молоді, Заслужений працівник народної освіти України, Почесний працівник туризму України,
м. Миколаїв

РОЗВИТОК ДИТЯЧО-ЮНАЦЬКОГО ТУРИЗМУ В ПОЗАШКІЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

Одним з ефективних напрямів позашкільної освіти, що дозволяє поєднувати навчання і виховання дітей та підлітків, є дитячо-юнацький туризм і краєзнавство. Саме туризм та краєзнавство дають виняткову можливість на власні очі побачити красу рідної землі, познайомитись з історією, культурою, традиціями свого народу, загартуватись як фізично, так і морально.

Миколаївський обласний Центр туризму, краєзнавства та екскурсій учнівської молоді є профільним позашкільним навчальним закладом, головним завданням якого є реалізація державної політики в галузі освіти засобами туризму, краєзнавства, спорту та екскурсій, створення умов для задоволення потреб учнів в організації їх оздоровлення, змістовного дозвілля і відпочинку, надання методичної і практичної допомоги районним (міським) закладам з питань впровадження форм і методів туристсько-краєзнавчої роботи з учнями в практику навчально-виховної роботи. Основним напрямом діяльності закладу є залучення вихованців, учнів, слухачів до активної діяльності з вивчення історії рідного краю та довкілля, географічних, етнографічних, історичних об'єктів і явищ соціального життя, організацію змістовного дозвілля, оволодіння практичними уміннями та навичками зі спортивного туризму та краєзнавства.

Центр туризму працює за напрямками:

-краєзнавча та екскурсійна робота

-туристсько-спортивна

У рамках цих напрямків працюють проекти:

- обласне відділення Всеукраїнського дитячого громадського руху «Школа Безпеки»;

- «Школа скаутів»;

- три відділи Миколаївського обласного територіального відділення МАН історико-географічного спрямування (15 секцій);

- музейна справа.

У закладі працює 86 працівників, у т. ч. педагогічних – 61, із закладом співпрацює 5 докторів наук, 7 кандидатів наук. На постійній основі працює 26 педагогів.

У Центрі туризму працює 98 гуртків, серед яких 19 з пішохідного, спортивного, гірського, водного, вело-, спелеотуризму, туристського багатоборства та орієнтування. Молодші школярі мали змогу оволодівати навичками туризму в гуртках «Юні туристи». Всього творчими об'єднаннями туристського профілю було охоплено понад 200 учнів та студентів.

Роботу туристських гуртків спрямовано на підготовку до проведення спортивних походів та участі у змаганнях.

За минулий навчальний рік керівниками туристських гуртків проведено 13 походів (пішохідних, водних та вело) в яких взяли участь 112 юних туристів. Географія походів – Миколаївська, Херсонська області та Карпати. Переважна кількість походів (8 з 13) категорійні.

Підсумком проведених походів є перемога у Всеукраїнському заочному етапі Чемпіонату України на кращий спортивний туристсько-краєзнавчий похід учнівської та студентської молоді на якому Миколаївська область була представлена 10 звітами про проведені походи.

Туристським відділом МОЦТКЕ УМ протягом навчального року проведено значну кількість масових заходів (змагань, навчально-тренувальних зборів та таборів). Масовими та підготовленими на достатньому організаційно-методичному рівні є традиційна Першість Центру зі спортивного туризму

(протягом року в ній взяли участь понад 800 вихованців Центру, навчальних закладі м. Миколаєва, Миколаївського, Жовтневого районів, м. Вознесенська та Херсонської та Кіровоградської областей), Чемпіонат Миколаївської області серед юніорів з пішохідного туризму, Чемпіонат області серед працівників закладів освіти. Положення та умови проведення заходів удосконалюються, в якості начальників дистанцій та суддів все частіше виступають старші вихованці та випускники туристських гуртків.

Окремо слід відзначити традиційні змагання для нас, що вже 5 років мають статус Всеукраїнських – Відкриті змагання Миколаївської області «Кубок Бугу». Не зважаючи на складний суспільно-політичний та економічний час, у заході взяли участь 12 команд старшої вікової групи та 9 команд молодшої вікової групи з 10 областей України: Миколаївської, Херсонської, Одеської, Кіровоградської, Дніпропетровської, Запорізької, Полтавської, Черкаської, Вінницької та Волинської. Широке представництво команд на змаганнях дає змогу говорити про них як про наймасовіші серед Всеукраїнських змагань подібного рівня.

Одним з найважливіших напрямків роботи туристського відділу є підготовка та проведення змагань. Педагоги відділу враховують при цьому особливість туризму як виду спорту. Використовують на змаганнях нові, не схожі одна на одну дистанції. А це вдосконалює тактичну підготовку, що в свою чергу розвиває мислення вихованців. Окрім цього, змагання сприяють перевірці і підвищенню технічної підготовки туристів.

У відділі багато дбають про організацію тренувальних змагань, над відпрацюванням їх видів і частотою проведення. Традиційні обласні змагання, які проводилися один раз на рік не задовольняли туристів через те, що не всі гуртківці мали змогу потрапити на них. Область на Всеукраїнських змаганнях не отримувала високих результатів, через недостатність практичного досвіду.

Усі ці аргументи привели до прийняття рішення – проводити змагання протягом усього навчального року, і, щоб змагання були цікавими, – робити

загальний підсумок. Так стартувала Першість гуртківців обласної станції юних туристів з туристського багатоборства. Оскільки одним із завдань Першості було визначено підготовку команди області до всеукраїнських змагань, тому її програма майже повністю відповідала програмі всеукраїнських змагань. Змагання складалися зі “Смуги перешкод” та по одному туру “Крос-походу” і “Топографічної зйомки”. З метою урізноманітнення змагань почали проводити змагання естафети – зв’язок з техніки туризму та спортивного орієнтування. Методика проведення трьох останніх видів (Крос-похід за вибором, “Смуга перешкод за вибором”, “Естафета зв’язок”).

У стандартних видах начальники дистанцій намагалися придумати певні родзинки. Так на одному з крос-походів учасник за допомогою товаришів ішов окремі етапи з зав’язаними очима (нібито вражений сліпотою від яскравого снігу), на іншому – з “травмованою рукою”. На дистанціях смуги перешкод вводився поділ команди на дві групи, які йшли самостійно два-три етапи, а потім знову збирались всі разом і продовжували працювати в повному складі. З метою популяризації різних видів туризму до програми Першості включалися періодично змагання з гірського, водного туризму та велоуризму.

Обласні змагання школярів з туризму проводяться у двох вікових групах, ставляться дистанції чотирьох різних класів, щоб команда могла підібрати посильну для себе.

Туристським відділом багато уваги приділяється роботі зі здібними і обдарованими дітьми, яка має на меті добір кандидатів до збірної області для виступу на змаганнях всеукраїнського рівня та розвиток їхніх здібностей.

Виконання цих завдань неможливе без проведення моніторингу. По-перше, такі спостереження забезпечують масові заходи, які щомісячно проводяться нашим Центром туризму. У базі даних фіксуються не тільки результати виступів на змаганнях різного рівня кандидатів до збірної, а й дітей, які здатні забезпечити успішний виступ команди через 2-5 років.

Тренери збірної знаходять час відслідковувати результативність кандидатів до збірної під час виступу їх на командних видах дистанціях у виступах за команди своїх гуртків, простежують активність і самостійність дій учасників та наявність лідерських якостей. Проводять бесіди з керівниками гуртків, з'ясовують інформацію про ставлення дитини до тренувань. Обов'язково аналізується зростання результативності виступів спортсменів та їхнє бажання виступати у збірній. Цьому сприяє анкетування, яке проводиться регулярно разом з соціометрією.

Наступним етапом роботи тренерів після моніторингу є безпосередня робота з дітьми з розвитку їхньої фізичної та розумової обдарованості, яка ведеться на двох рівнях: перший – керівниками гуртків під час навчальних занять і другий – проведення заходів зі збірним контингентом дітей. Влітку вже двічі організовується робота пересувного табору туристського активу області. Під керівництвом досвідчених тренерів В. О. Трощенко, Д. Б. Мартинової, О.В. Гладкої, А. Л. Брагіна та С. В.Мартинова 50 дітей зі всієї області освоювали прийоми скелелазіння, техніки пішохідного туризму, спортивного орієнтування і навички туриста-водника.

Завдяки цілеспрямованій роботі Центру туризму Миколаївська область серед лідерів України з дитячо-юнацького спортивного туризму. Кожного року вихованці туристських гуртків беруть участь у Всеукраїнських та регіональних змаганнях з туризму: у відкритому Чемпіонаті Дніпропетровської області з техніки гірського туризму (призери змагань), у відкритих особисто-командних змаганнях спортклубу "Суворовець" з техніки пішохідного туризму (Херсонська область), чемпіонаті Херсонської області з пішохідного туризму, у відкритих обласних змаганнях з гірського туризму "Пам'яті товариша", у Кубку Вінницької області з техніки пішохідного туризму серед юніорів, у відкритому обласному змаганні з гірського туризму "Кубок Хортиці". Останні роки команда області призер найпрестижніших змагань, е тому числі в Чемпіонаті України з пішохідного туризму.

Подальшому розвитку дитячо-юнацького туризму в області, на нашу думку сприяло б прийняття обласної цільової програми в цьому напрямку. Залучення до цього проекту державних та громадських організацій, налагодження підготовка професійних кадрів для роботи з учнівською та студентською молоддю з питань туристської роботи, а також вдосконалення системи перепідготовки педагогічних кадрів при Миколаївському обласному інституті післядипломної педагогічної освіти, забезпечивши розширення практичної частини навчальних програм курсів. Також сподіваємося на тісну співпрацю в цьому питанні з Миколаївською філією Київського національного університету культури і мистецтв.

Т.А. ЖАЙВОРОНОК,
директор Миколаївської обласної бібліотеки для дітей ім.В.О.Лягіна,
м.Миколаїв

«ТУРИСТИЧНА МИКОЛАЇВЩИНА ЗАПРОШУЄ!» - КРАЄЗНАВСТВО ЯК ДЖЕРЕЛО ОСВІТИ ЧИТАЧІВ В ДИТЯЧІЙ БІБЛІОТЕЦІ

Краєзнавство є одним з провідних напрямків діяльності дитячих бібліотек, і це характерна риса нашого часу, коли українське суспільство приділяє значну увагу вихованню патріотизму, знанням вітчизняної історії та літератури. Взагалі, варто підкреслити, що система краєзнавчої роботи з дітьми повинна бути надзвичайно мобільною, гнучкою, здатною до модифікації – йти за зміною читацьких потреб, прогнозуючи й випереджаючи їх.

Миколаївська область має величезний потенціал для туризму: історико-культурна спадщина, музеї, пам'ятки архітектури, природні та ландшафтні парки. Тому краєзнавча робота Обласної бібліотеки для дітей ім. В.О. Лягіна є органічною частиною всіх бібліотечних процесів – формування фонду, бібліографічної діяльності, індивідуальної і масової роботи з читачами, методичної роботи. Здійснюється вона на основі фонду бібліотеки і інформаційно–пошукового апарату, а також бібліотечно–бібліографічних ресурсів.

У бібліотеках області останнім часом існує новий підхід до виховної роботи, зокрема пріоритети надаються цільовим комплексним програмам, в т.ч. краєзнавчо - туристичної спрямованості.

Миколаївська обласна бібліотека для дітей ім. В.О. Лягіна є центром серед дітей та підлітків із зосередження знань про регіон. Так, в нашій бібліотеці працює інформаційно-ресурсний центр “Туристична Миколаївщина запрошує!”.

2005 року було розроблено цільову комплексну програму «Туристична Миколаївщина запрошує!», яку Обласна бібліотека для дітей ім. В.О. Лягіна втілює в життя й на даному етапі нашої роботи.

Бібліотекою проводяться знакові заходи, направлені на популяризацію краєзнавчого туризму серед дітей та підлітків. У рамках роботи центру проводиться ознайомлення читачів з природними ресурсами нашого краю та туристично-екскурсійними маршрутами.

Туристичні маршрути було розроблено для того, щоб діти могли більше дізнатися про рідний край, його природу, заповідні місця та літературні надбання.

Тож наш перший маршрут – «Природно-заповідний». Тут читачів чекають зустрічі, книжкові виставки, конкурси, бібліографічна продукція та інтернет-видання, які присвячені різноманітним та досить цікавим природним пам'яткам Миколаївської області.

ВИСТАВКИ

Виставка – портрет «Жива легенда Півдня - Скаржинський»;

Виставка-фоторепортаж «Наш зоопарк – гордість України»;

Виставка-репортаж «Окраса півдня України – Чорноморський заповідник»;

Виставка-етюд «Закохані у рідні краєвиди».

Інформаційно-бібліографічна продукція

Інформаційно-бібліографічний список **«Веселий зоопарк»;**

Бібліографічно-фактографічний путівник **«Прогулянки Кінбурнською косою».**

Серед власних електронних ресурсів для дітей і організаторів читання є такі, як:

Віртуальні подорожі - «Подорожуємо стежками Миколаївщини», «Край, зачарований Бугом»;

Краєзнавча медіа-гра «Зоологічна мозаїка Миколаївського зоопарку»;

Web – мандрівка «Заповідними стежинами рідного краю».

Бібліотека веде методичну роботу в краєзнавчому напрямку - організовує конкурси. Зараз триває підведення підсумків обласного конкурсу серед дітей – учнів «Відкриваємо Миколаївщину» (створення дітьми проспекту туристичних маршрутів свого краю). Конкурси проводяться з метою виховання почуття любові до рідного краю та бережливого ставлення до його природних багатств.

Наша наступна зупинка - «Культурне надбання Миколаївщини».

Приділяється значна увага популяризації творів літератури, театрального, музичного, образотворчого мистецтва краю за допомогою таких форм роботи, як мистецькі години, літературно-мистецькі вернісажі, мистецькі портрети.

Відділ мистецтв розробив п’ять маршрутів Архітектурних розвідок «Знайомими вулицями - до рідної школи». Віртуальну екскурсію вулицями до рідної школи бібліотекарі відділу влаштували для учнів шкіл міста. Крокуючи певним маршрутом, розробленим бібліотекарями заздалегідь, діти познайомилися з найкрасивішими будівлями нашого міста. У ході «розвідки» школярі мали можливість побачити не тільки сучасні будівлі, а й познайомитись з архітектурою минулого.

Мистецький портрет «Натхненний музою віків» - захід присвячений миколаївському художнику і скульптору Юрію Макушину. Цікаві сторінки біографії сім’ї, знайомство зі скульптурними композиціями митців, відеовікторина «Чиїх рук справа?» - все це зробило зустріч цікавою та пізнавальною.

Краєзнавчий квест «Я – миколаївець, і цим я пишаюсь!». В ігровій формі діти пригадали історію нашого рідного міста, його вулиці, знаменитих людей, визначні місця Миколаєва. Учні не тільки грали та відповідали на запитання, а й створювали електронні презентації.

ВИСТАВКИ

Виставка-дослідження «Вулиці міста розповідають»;

Виставка-запрошення «Миколаїв театральний»;

Виставка-знайомство «Мистецька палітра Миколаївщини».

Серед власних електронних ресурсів для дітей і організаторів читання є такі, як:

Інформаційно-бібліографічні покажчики

«Театральна Миколаївщина» Вип.2;

«Поезія у бронзі, камені і граніті»;

«Мандрівка музеями Миколаївщини».

Біобібліографічні покажчики:

«Вони прославили та прославляють Миколаївщину»;

«Честь і слава спортивної Миколаївщини».

Продовжуючи нашу мандрівку, неможливо оминути маршрут, який присвячений письменникам та поетам Миколаївщини, а саме - «Література Південного Прибужжя».

Популяризація творчості миколаївських письменників є невід'ємною частиною краєзнавчої роботи бібліотеки.

Серед розмаїття форм – такі заходи: скайп-зустрічі з письменниками-земляками, літературні асорті, літературні портрети, презентації книжок місцевих авторів, літературні подіуми, поетично-краєзнавчі калейдоскопи та багато інших.

Популярною серед читачів бібліотеки була літературна мандрівка спільно з авторами і видавцями краєзнавчих книг для дітей **«Хай книги друзями заходять у ваш дім»** (2014р.), свято Нової книги **«Казкові подарунки від миколаївських письменників»** (2013р.), літературна панорама **«Література рідного краю»** (2012р.).

Під час заходів діти стають першими читачами нових книг, спілкуються з письменниками, інсценують уривки з казок, декламують вірші, малюють, пишуть відгуки та поринають у світи, які для них створюють автори книг.

У січні 2015 року відбулася зустріч читачів бібліотеки з миколаївським поетом **Олексієм Дмитровичем Квашою**. Поет презентував маленьким читачам свою єдину книгу віршів «Прекрасні тварини нашої країни». На жаль, письменник загинув у серпні цього року в зоні АТО.

Зустрічі з письменниками проходять не тільки «в живу», а й за допомогою скайп-технологій. Останнім часом такі зустрічі відбулися між миколаївською поетесою Людмилою Чижовою та читачами Веселинівської та Первомайської районних бібліотек для дітей.

Великим успіхом у читачів бібліотеки і вчителів української літератури шкіл міста користувалась літературна панорама «Література рідного краю».

Стали доброю традицією презентації нових книг письменників та краєзнавців нашого краю. Серед них - збірки віршів Тетяни Свірської «Сонячний зайчик», Лариси Ратич «Солнечная улыбка», Надії Щедрової «Я расту», «Страна детства», «Про Кольку - хватстунишку», Анатолія Качана «Хвиля хвилю доганяє», казки Степана Чигінцева «Метафизические сказки», твори Геннадія Борисова «Очень малое собрание сочинений», Тетяни Ковальової «Кумедний Тупотунчик»,

Ірини Грунської «Сказки летнего сада». Щороку в нашій бібліотеці презентує свої твори письменниця Людмила Чижова.

Всі презентації в бібліотеці завжди проходять цікаво, весело та пізнавально.

ВИСТАВКИ

Виставка – асорті «Сузір'я митців Миколаївщини»;

Серед власних електронних ресурсів для дітей і організаторів читання є такі, як:

Біобібліографічні покажчики

«Доля поета висока і світла» (до 70-річчя від Дня народження Л.Я.Чижової);

«Сузір'я митців Миколаївщини»;

«Миколаївські письменники - дітям»;

Відео & презентації з краєзнавства :

«Літературна прогулянка Південним Бугом» (за творчістю Миколи Вінграновського, Вікторії Чорнобрової, Анатолія Качана);

«Вячеслав Тимофеевич Качурин (поэт)»;

«Чуткие струны поэзии» (В.Т. Качурін);

«Миколаївські письменники»;

«Письменники Миколаївщини – ювіляри 2013 року»;

«Вінграновський Микола Степанович»;

«Захоплююча подорож-знайомство з дитячою письменницею Людмилою Яківною Чижовою»;

«Віра Іванівна Марущак»;

«Павло Глазовий»;

Віртуальні виставки

«Доля поета висока і світла»;

«Сузір'я митців Миколаївщини»

Читачі бібліотеки активно користуються краєзнавчою бібліографічною продукцією, яка підготовлена та представлена на сайті бібліотеки в розділі «Моя Миколаївщина».

Протягом декількох років бібліотекою видаються рекомендаційні посібники з серії «Література рідного краю», які сприяють розширенню знань учнів за шкільною програмою. Серед них є такі, як:

«Легенди Прибузького краю»,

рекомендаційні списки, присвячені письменникам Миколаївщини:

«Дніпрова Чайка»,

«Спиридон Черкасенко»,

«Ясны мои осенние леса…» (Катерина Голубкова),

«Уроки поэзии Вячеслава Качурина»,

«Світ веселого й смішного» (Павлу Глазовому – 80),

«Поезія мудрості і доброти» (Марк Лисянський. 1913 – 1993рр.), -

Дмитро Кремінь: «Я іду по планеті людей…»,

«Божаткін Михайло Іванович»,

«Поезія життя і проза творчості» (Еміль Январьов),

«Історик, письменник, композитор, громадський діяч» (До 155-річчя від дня народження М. М. Аркаса),

анотовані біобібліографічні покажчики:

«Людмила Яківна Чижова»,

Анатолій Леонтійович Качан: «Усі ми родом із дитинства».

2008 року розпочав роботу ***WEB-сайт*** Обласної бібліотеки для дітей ім. В.О. Лягіна (laginlib.org.ua) у краєзнавчому напрямку роботи.

Досить великий обсяг роботи складає розробка і видання електронних рекомендаційних бібліографічних посібників з краєзнавства.

Великі можливості в роботі з читачами являє собою створення власних електронних краєзнавчих ресурсів.

На блозі бібліотеки «Библиотечная гавань» у розділі **«Краезнайка»** теж висвітлюються матеріали літературно-краєзнавчого характеру. Підрубрика «А ты знаешь, что…» містить розповіді про цікаві літературні події та факти, про життя та творчість письменників Миколаївщини. Також на блозі нашої бібліотеки є підрубрика, яку ми ведемо спільно з Музеєм підпільно-партизанського руху в роки Великої Вітчизняної війни 1941-1944 рр.

Надання доступу до краєзнавчих електронних ресурсів дозволяє підвищити привабливість як самого сайту бібліотеки, так і свого регіону, відобразити все його історичне, економічне, природне, культурне і людське багатство, а також представити його у світовому інформаційному просторі, де кожен зможе отримати вільний і оперативний доступ до наших регіональних цінностей.

Змістовною і насиченою є культурно-пізнавальна робота з питань туристичного краєзнавства. Вона координується з навчальними закладами, краєзнавчими музеями, громадськими організаціями, місцевими краєзнавцями, краєзнавчими гуртками тощо.

У перспективах нашої бібліотеки - і надалі працювати у цьому напрямку. Є багато задумок та планів. Найближчим часом ми плануємо:

- бути включеними до тематичних маршрутів різних туристичних організацій;

- створити електронний продукт по Туристичній Миколаївщині за підсумками конкурсу «Відкриваємо Миколаївщину».

Туристично-краєзнавча робота нашої бібліотеки - це безперервний процес, що має коріння в минулому і що веде в майбутнє. Мета - забезпечення зв’язку поколінь, збереження і передача історичної спадщини, знань і традицій, створення умов для цілісного духовного, інтелектуального, культурного і фізичного розвитку дітей та підлітків.

С.А. ЗАЙКО,
провідний бібліограф
Центральна бібліотека
ім. М.Л. Кропивницького, член Молодіжної
секції Української бібліотечної асоціації,
м. Миколаїв

БІБЛІОТЕЧНИЙ ТУРИЗМ, ЯК НОВИЙ НАПРЯМ У СФЕРІ ТУРИЗМУ

На сьогоднішній день публічні бібліотеки України стоять на межі трансформації, вдосконалення та розширення своєї діяльності. Завдяки інноваційним технологіям бібліотеки представляють собою нові простори для втілення різноманітних ідей та проектів, вони надають нові послуги, виходячи за класичні рамки роботи. Одним із перспективних напрямів, який зараз активно розвивають бібліотеки в партнерстві з громадськими організаціями є бібліотечний туризм.

На підтвердження актуальності та необхідності розвитку цього напряму по всій Україні, в якості успішного прикладу можна привести проект у м. Київ: «Прогулянки улюбленим містом». Проект організовано Українською бібліотечною асоціацією в партнерстві з Державною бібліотекою України для юнацтва, Управлінням туризму Київської міської державної адміністрації та Фундацією Дарини Жолдак. Проектом було створено контент прогулянок українською та англійською мовами як для українців, так і для іноземних гостей столиці та підготовлені професійні гіди-екскурсоводи. В ході проекту сучасна бібліотека використовується як «третій простір», де працює ініціативна група фахівців та впроваджує проект у життя, застосовуючи наявні бібліотечні ресурси.

З метою популяризації сучасних бібліотек та включення їх в туристичні маршрути міст в 2014 році за ініціативи молодих бібліотекарів України запрацював Проект Молодіжної секції Української бібліотечної асоціації (МС

УБА) «Бібліотечний туризм: пізнай Україну та її бібліотеки» http://bibliotourism.blogspot.com/. Керівник проекту – адміністративний координатор УБА, член Молодіжної секції УБА Вікторія Польова.

Проект корисний не лише бібліотечним фахівцям, яким буде цікаво ознайомитись з тим, як працюють колеги в інших бібліотеках, побачити архітектурні особливості приміщень бібліотек, підходи до надання послуг та залучення користувачів, обмінятись досвідом, але й для мандрівників, які опинилися в місті та бажають цікаво провести час.

Проект Молодіжної секції УБА «Бібліотечний туризм: пізнай Україну та її бібліотеки» на сьогодні об'єднує 7 міст України, а саме: Вінницю, Київ, Миколаїв, Одесу, Полтаву, Херсон та Чернігів. В кожному цьому місті є координатори – відповідальні працівники бібліотек, які допомагають охочим мандрівникам організувати цікаву екскурсію бібліотеками та містом взагалі.

Миколаїв в цьому проекті представлено такими бібліотеками: Миколаївська обласна універсальна наукова бібліотека ім. О. Гмирьова, Миколаївська обласна бібліотека для дітей імені В.Лягіна, Центральна міська бібліотека ім. М.Л. Кропивницького ЦБС для дорослих, Центральна міська бібліотека для дітей імені Ш. Кобера та В. Хоменка ЦБС для дітей, бібліотека Чорноморського державного університету імені Петра Могили.

В рамках проекту члени Молодіжної секції УБА, провідний бібліограф Центральної міської бібліотеки ім. М.Л. Кропивницького Зайко С.А. та провідний бібліотекар бібліотеки Чорноморського державного університету імені Петра Могили Чепурко Ю. організували та провели дві екскурсії в м. Миколаєві. В серпні 2014 року Миколаїв відвідав провідний спеціаліст Херсонської обласної наукової бібліотеки ім. О.Гончара П. Крупіца, а в березні 2015 року – адміністративний координатор УБА, член Молодіжної секції УБА В. Польова.

Бібліотечний туризм носить міжнародний характер, бібліотеки України роблять перші кроки в цьому перспективному напрямку роботи. В подальшому планується залучення до проекту більшої кількості міст України та розширенні мережі бібліотек.

Г.М. ЗАПОРОЖЧЕНКО,
методист, керівник краєзнавчих гуртків Миколаївського обласного Центру туризму,краєзнавства та екскурсій учнівської молоді, м.Миколаїв

МИСТЕЦЬКИМИ СТЕЖКАМИ МИКОЛАЇВЩИНИ

„Лиш храм збудуй - а люди в нього прийдуть,
Не бий на сполох в невідлитий дзвін”....
(Ліна Костенко)

Цими словами великої нашої сучасниці, відомої поетеси і щирого патріота України Ліни Костенко хочу розпочати свій виступ

Бо що є ближчим і дорожчим людині за рідний край, той самий куточок землі, де ми народжуємося, живемо, де наповнюємося батьківським теплом і материнською любов’ю, де природа насичує цілющою силою, а душі твоїй любо і затишно.

Наша Миколаївська земля є свідком становлення і розвитку могутньої скіфської держави і багатьох менших древніх держав, які залишили нам велику і неповторну культурну спадщину, про яку ми дізнаємося із спогадів античних літописців, істориків, письменників.

Досі не вивчений і не розкритий у повному обсязі величезний пласт із історії козаччини у нашому краї.

Ми пишаємося своїми земляками – діячами культури і мистецтва.

Бо хто не чув про Миколу Аркаса і Спиридона Черкасенка, Дніпрову Чайку і талановитих акторів із родини Тобілевичів, Степана Крижанівського і Павла Глазового, Миколу Вінграновського і Дмитра Кременя, Людмилу Чижову і Валерія Бойченка, археолога в поезії і поета в археології Бориса

Мозолевського, подружжя художників Бахтових та родинне творче кредо скульпторів Макушиних?

Ми занотовуємо їх спів і розповіді, навчаємося на майстер-класах вишивати, плести мереживо на коклюшках, робити цікаві вироби з лози, вчимося декорувати своє житло природним матеріалом, виготовляємо обереги, навіть вчимося ковальської справи.

Зокрема, про останню декілька слів. Михайло Качмар, коваль із Парутиного, що на Очаківщині.

Вироби майстра – окраса села: пам'ятний знак Парутиного, що недалеко від Ольвії, огорожа та ворота у церковному дворі, хрест біля церкви, люстра в церкві, величезні люстри у Будинку культури, декоративні решітки в його урочистих залах, сільській бібліотеці, мереживні перила на сходах у дитячому садку, ворота біля свого власного будинку, символ Парутиного, підставка для свічок, декоративна вішалка, підставка, «Королівське крісло».

Роботи коваля відомі не лише на батьківщині – Миколаївщині, а й у Києві, де він працював три роки, у Підмосков'ї, навіть за океаном. Столичні гості у захваті від робіт сільського коваля.

Для **Валентини Іванівни Єрошкіної,** жительки села Нечаяного, медсестри за фахом (нині вже пенсіонерки) таким першим поштовхом стала її вірність родинним традиціям, її любов до тієї рукотворної краси, якою її мама і бабуся прикрашали свою оселю. Вишиті рушники, серветки, подушки і скатерті прикрашають затишне житло. А у "залі" – справжня виставка її вишиванок.

Марія Федорівна Заблоцька – майстриня народної вишивки з села Парутине, людина, дорога життя якої вишита квітами. Вражені життєвою мудрістю, душевною щирістю та інтелігентністю цієї 84 – річної жінки. Маки, волошки, троянди, тюльпани – скрізь в її оселі «цвітуть» вишиті квіти, виграючи яскравими кольорами. Марія Федорівна – дуже цікава співрозмовниця, читає безліч книг. Навіть її поради нам, молодому поколінню, здалися доречними і слушними.

Марія Іванівна Гришак – павлівська вишивальниця, що на Снігурівщині. На панно – різні квіти цвітуть, різні пори року милують око, півні співають, казкові сюжети манять своєю красою і загадковістю. Дивлячись на цю роботу, побачили споконвічні українські символи – калину, барвінок, солов'я.

Незабутньою стала зустріч із Шапошниковим Іваном Івановичем, художником-професіоналом із села Парутине, що на Очаківщині, який пише масляними фарбами копії картин найвідоміших художників світу. Та ще й як пише! Копію від оригіналу важко відрізнити. Я не сподівалася побачити у хаті цього дідуся справжню картинну галерею. На чистих стінах висять картини знаменитих художників світу: Леонардо да Вінчі, Іллі Рєпіна, Карла Брюллова, Віктора Васнєцова, Тараса Шевченка та ін. Виявляється, це не їхні полотна, а Івана Івановича. Унікальна людина!

Полюбляв дідусь античну літературу. Сказав нам при зустрічі: «Щоби довідатися істину – читайте Плутарха,Сократа, Геродота, Арістотеля». На той час перечитував Плутарха...

Іван Шапошніков не тільки копіював картини, а й писав їх за власними сюжетами. Авторською є робота Івана Івановича «Місячна ніч». На ній ми бачимо дівчину, яка мрійливо сидить в саду; місяць освітлює темну галявину. Романтична картина навіває приємні спогади і почуття, пов`язані з першим коханням. Це одне з небагатьох полотен, написаних художником у «старовинному» стилі.

Віктор Євменович Москаленко... Легенда нинішньої Христофорівки, що на Баштанщині. За неабиякий хист у малярстві йому пророкували блискуче майбутнє. Але Віктор Євменович обрав професію хлібороба. Для своїх односельців він, будучи головою їхнього колгоспу, зробив багато добрих справ. Насамперед, відбудував на базі маєтку відомого просвітителя, історика, композитора, етнографа Миколи Аркаса його школу; за кошти господарства збудував соціально-культурний комплекс. І, найголовніше – прославив милу Христофорівку своїм малярським хистом.

У виставковій залі ми побачили 25 чудових картин, вісім з яких присвячені Аркасівській тематиці.

Хлібороб за фахом, художник і поет за покликанням, він створив цілу серію замальовок аркасівських місць у Христофорівці, портрети Миколи Аркаса. Тут – і аркасівський осінній ліс із криницею, і сам Микола Миколайович із селянськими дітьми на відпочинку, і в колі друзів, і на березі річки.

Христофорівці кажуть: “Була ціла епоха Москаленка – голови мудрого, доброго, для якого кожна людина мала цінність”.

Володимир Бахтов. Заслужений художник України… Це ім`я викликає хвилювання і трепет, адже про нього знають в усьому світі, його творчість феноменальна для України.

Художник працює в техніці офорта, художній графіці . Серед його картин ми побачили серію робіт «античної тематики», які бували на Міжнародних виставках – «Ольвія – реконструкція простору» і «Ойкумена». Сюди ввійшли графічні серії «Ольвійські легенди», «Гілея – країна лісів і туманів», «Таємниці Таврії», «Вітри Кіммерії». Цікаво, що для створення художньої реальності Бахтову досить і того, що залишилося від древньої цивілізації. Використовуючи ландшафт заповідника, Бахтов створює новий напрям у мистецтві – геліографіті.

Є у місті Вознесенську на батьківщині художника **Євгена Адольфовича Кібрика** музей його творчості. На першому поверсі розташований виставковий зал, при необхідності виконує функції лекційного, бібліотека.

У восьми залах другого поверху розгорнута постійна експозиція, що включає твори Є.А.Кібрика, меморіальну частину і твори живопису, графіки та скульптури вітчизняних і зарубіжних художників, подаровані майстру.

Експозиція музею знайомить глядача з живописними роботами художника та його колекцією подарунків. Етюди з натури олією виконані майстром, який тонко відчуває, розуміє та любить природу. З захопленням писав Є.А.Кібрик і портрети, роблячи їх в один-два сеанси. Він вважав, що швидкість дозволяє відчути головне в людині, в його характері.

У нас є поети-політики, поети-художники...Поет-археолог наразі один -

Борис Мозолевський. Родом із Веселинівщини. Його вірші пахнуть космічно-степовим вітром. Його поезія глибока, як небо України.

Із словом Ліни Костенко перегукуються поетичні рядки і нашої Миколаївської поетеси Людмили Чижової:

Пам'ять людська - то глибока криниця,

Спливають століття, а пам'ять жива.

І кожен із неї може напиться,

І складена часом легенда нова...

Бо кожен життям своїм творить легенду,

І кожен криницю копає свою.

Дай, Боже, новим зберегти поколінням

Легенди, народжені в ріднім краю.

Микола Аркас: Видатний український історик, композитор, літератор, педагог, фольклорист, Громадський діяч, автор "Історії України-Русі", автор першої опери за сюжетом поеми Тараса Шевченка "Катерина", засновник миколаївського товариства "Просвіта"

Бажалось жити і навчать

І діток ваших, і своїх,

На світі жити і любить

Наш тихий край, країну нашу.

Людмила Олексіївна Василевська-Березіна – талановита поетеса, письменниця, фольклорист і етнограф, педагог, просвітитель, яка писала під літературним псевдонімом Дніпрова Чайка (народилася в середині 19 ст. у с. Зелений Яр, що на Доманівщині).

Я вірую в красу,

Красі я поклоняюсь:

Одвіку в мирові вона керує всім,

Бо щастя є краса, краса є також щастя,

Немає розділу, немає краю їм.

В історії української поетичної сатири та гумору особливе місце належить **Павлу Глазовому**, який взяв на озброєння співомовку, справедливо вбачаючи в ній не так стильову форму Степана Руданського, як результат столітніх шукань "веселої мудрості народу".

Народився Павло Глазовий у серпні 1920 року в селі Новоскелюватці Казанківського р-ну на Миколаївщині. Співомовкам, байкам, гуморескам П. Глазового властива висока напруга комізму, чуття мови, вимог сьогодення.

Я так люблю здоровий сміх,
Веселий сміх, що гріє всіх!
Переливаю в слово радість,
Яку в душі своїй зберіг.
І я щасливий, що пишу
Хорошим людям на потіху.
Ловлю в очах іскринки сміху
І довго в серці їх ношу.

Олесь Бердник: Народився письменник у листопаді 1926 року у с. Вавилове Снігурівського р-ну на Миколаївщині. Олесь Бердник входить до першої десятки східноєвропейських авторів, чиї твори перекладаються англійською та французькою мовами. За даними мережі Інтернет роман "Зоряний Корсар" опублікований у перекладах на 26 мов світу.

Отже, нашій молоді є на чому вчитися. У виступі запропоновано далеко не повний перелік визначних особистостей Миколаївщини, пов'язаних з розвитком мистецтва . Подорож по рідному краю та знайомство з творчістю земляків-патріотів робить вагомий внесок у виховання підростаючого покоління, тому проект «Мистецькими стежками Миколаївщини» є перспективним. Краєзнавці Миколаївського обласного Центру туризму, краєзнавства та екскурсій учнівської молоді запрошують залучатися до цієї цікавої справи всіх бажаючих .

Л.А. КАЛІНІНА,
к. п. н., доцент, ВП «МФ КНУКІМ»,
м. Миколаїв

ІНДУСТРІЯ ДОЗВІЛЛЯ ЯК СКЛАДОВА СФЕРИ ТУРИЗМУ

Останні два десятиріччя спостерігається інтерес до проблем туризму, що обумовлює активізацію прикладних досліджень туристичної сфери та її складових. Однією з таких складових є індустрія дозвілля, різні аспекти якої розглядаються географією туризму та рекреаційною географією, а от чіткого визначення даного напрямку немає. Пояснюється це як відсутністю критерію виділення сегментів цієї індустрії, так і низьким рівнем її вивченості. Існує надзвичайно велика різноманітність підприємств, покликаних створювати і організовувати умови для проведення дозвілля, єдина класифікація яких відсутня, що, в свою чергу, ускладнює процес збору, систематизації та узагальнення інформації, що стосується даної проблеми.

Індустрія туризму розглядається як міжгалузевий господарський комплекс, який спеціалізується на створенні тур продукту, здатного задовольняти специфічні потреби населення в проведенні дозвілля в подорожі шляхом виробництва та реалізації товарів і послуг туристичного призначення [2, с.60].

Загалом для позначення даного сектору туристичної сфери, поряд із дефініцією «індустрія дозвілля», часто використовуються аналогічні їй поняття «індустрія відпочинку», «індустрія розваг». Проте поняття «відпочинок» має дещо ширше значення, ніж «дозвілля» і включає відновлення сил через зміну або припинення діяльності з короткою перервою [3, с.8].

Причинами, які зумовлюють необхідність стимулювання розвитку індустрії дозвілля є: рівень її розвитку безпосередньо впливає на туристичний вибір певного регіону; вона сприяє відновленню психофізіологічних сил місцевого населення, задіяного в господарській діяльності; збільшує надходження до місцевого бюджету.

Види діяльності, здійснюваної під час дозвілля, можуть бути найрізноманітнішими: фізичні навантаження (прогулянки, спорт), аматорські заняття (збирання ягід, грибів, мисливство, риболовля), зацікавлення світом мистецтв (відвідування театрів, кіно, музеїв, участь у художній самодіяльності), інтелектуальна діяльність, спілкування за інтересами на основі вільного вибору, розваги (активні, пасивні), подорожі заради задоволення тощо [3, с.8].

Проведення дозвілля класифікується за наступними ознаками:

за кількістю учасників - індивідуальне (самостійне відвідання певних закладів, таких як театри, музеї, парки, бібліотеки, характерне, як правило, для самодостатніх людей або для осіб, що вирішили усамітнитись), сімейне (відпочинок у колі родини: виїзд на природу, відвідування концертних програм), групове (колективне проведення дозвілля разом з друзями: відпочинок в казино, дискотеках, барах).

за віковою ознакою - молодіжне (характерний активний відпочинок з відвідуванням розважальних закладів, дискотек, спортивних змагань), доросле (переважає відвідування закладів ресторанного типу, кінотеатрів, концертних залів), «третього віку» (відвідування театрів, музеїв, садово-паркових зон).

за характером організації - активне (проведення відпочинку характеризується значними витратами фізичних сил - відвідування дискотек, спортивних установ тощо), пасивне (відрізняється розміреним проведенням часу - відвідування бібліотек, театрів, парків тощо).

за сезонністю - можливість цілорічного відпочинку (у закладах під дахом), сезонне (відпочинок у природних умовах).

за територіальною ознакою - міське (безпосередньо в межах міста), приміське (проводиться в приміських зонах та сільській місцевості, як правило, відвідування баз відпочинку).

за тривалістю - короткочасне (кілька годин), середньої тривалості (1-3 дні), довготривале (понад 3 дні).

за метою (за головним мотивом) - розважальне (відпочинок на дискотеках, в розважальних комплексах), культурно-пізнавальне (театри, музеї), спортивне (зайняття спортом та відвідування різноманітних змагань),

рекреаційне (відвідування парків, пляжів, баз відпочинку), змішане (поєднуються декілька типів).

за доступністю - загальнодоступне (не потребує значних прибутків - відвідування парків, музеїв, театрів), доступне для середнього класу (заклади ресторанного типу, бази відпочинку), елітне (відвідування закритих еліт-клубів.

за умовами організації - природні (парки, пляжі), штучностворені (казино, спортивні клуби, театри тощо).

за гостротою отримуваних відчуттів - спокійне (не викликає значних переживань), екстремальне (підвищує рівень адреналіну: стрибки з парашутом, дайвінг, маунтинбайкинг тощо).

за орієнтацією інтересів - професійно орієнтоване, конфесійно-орієнтоване, вільно орієнтоване.

Хоча до індустрії дозвілля відносять підприємства різної направленості, проте діяльність більшості з них пов'язана із задоволенням потреб людини у розвагах. В той же час, до основних характеристик процесу розважання відносять: добровільний вибір виду розваг людиною; необмежений перелік видів розваг; попередню підготовку особистості до споживання розваг; постійну зміну розваг; комбінування розваг з іншими заняттями (наприклад, відпочинок та розваги, спорт та розваги, розваги та навчання); періодичність споживання розваг [1, с.84].

Соціальний ефект розвитку індустрії дозвілля проявляється в тому, що вона впливає на формування нових особистих та суспільних потреб та їх подальше задоволення; сприяє отриманню моральної насолоди та пізнанню духовних цінностей; слугує відновленню людини як трудової одиниці, а це опосередковано впливає на підвищення ефективності праці, внесення робітниками креативних ідей в трудовий процес.

В той же час, сучасна ситуація в Україні характеризується за період становлення незалежності розпадом індустрії дозвілля, сформованої ще в радянські часи, і виникненням нових тенденцій, пов'язаних зі зростанням в умовах ринкової економіки тих чи інших потреб (наприклад, казино, еліт-клуби тощо). Водночас, переважна більшість закладів спрямована на задоволення

потреб платоспроможного населення, ті ж установи, що є доступними для широких верств населення перебувають в умовах морального виснаження.

Ще однією тенденцією, що має не зовсім позитивний зміст, є переорієнтація населення на проведення дозвілля, пов'язане з розвагами (відвідування дискоклубів, казино, залів гральних автоматів) та заняття престижними видами спорту (шейпінг, боулінг, більярд, великий теніс), тоді як інтерес до проведення дозвілля, направленого на культурне збагачення, постійно знижується (відвідування музеїв, театрів, виставкових залів).

Все вище сказане дозволило зробити наступні висновки. Враховуючи постійно зростаючі потреби населення в оздоровленні, відпочинку та позитивних враженнях, необхідно активізувати зусилля по оптимізації розвитку індустрії дозвілля. Перш за все необхідно вирішити наступні завдання:

- заохочувати та стимулювати прибуткові інвестиції в індустрію дозвілля з метою удосконалення та розширення її інфраструктури;
- забезпечити внутрішню конвертованість послуг шляхом підвищення їх якості та розширення асортименту, поліпшення умов обслуговування відпочиваючих;
- сприяти впровадженню нових технологій та інновацій;
- урізноманітнювати структуру та розширювати мережу закладів відпочинкового типу;
- зробити доступними установи відпочинку та розваг для всіх категорій населення;
- диверсифікувати пропозицію із врахуванням інтересів та можливостей всіх вікових, професійних та соціальних прошарків населення.

Список використаних джерел:

1. Квартальный В. А. Туризм: Учебник. - М., 2003.

2. Любіцева О. О. Ринок туристичних послуг (геопросторові аспекти) - К., 2005. 3. Стафійчук В. І. Рекреалогія: Навчальний посібник. - К., 2006.

Р.В. КРАЄВА,
методист позашкільної освіти
ОЦДЮТ «Самоцвіт»,
м. Одеса

КРАЄЗНАВЧІ КВЕСТИ ТА СОЦІАЛІЗАЦІЯ ШКОЛЯРІВ

Соціалізація. Поняття, що, з одного боку, добре знайоме всім педагогам, психологам, соціологам, етнографам, батькам і навіть самим підліткам. З іншого ж, воно є нестабільним та неоднозначним.

Структурно-функціональний напрям американської соціології (Т. Парсонс, Р. Мертон) розуміє його як інтеграцію в соціальну систему шляхом пристосування, як адаптацію до культурних, психологічних та соціальних факторів.

Представники гуманістичної психології (Г. Олпорт, К. Роджерс та інші) під соціалізацією розуміють процес самоактуалізації "Я - концепції", самореалізації особистістю своїх потенцій і творчих здібностей, як процес подолання негативних впливів середовища, що заважають її саморозвитку і самоствердженню.

Ці підходи не суперечать один одному, а визначають двосторонній характер соціалізації. З одного боку – це засвоєння досвіду попередніх поколінь, з іншого – ствердження себе.

Таким чином, соціалізація – це єдність процесів адаптації, інтеграції та самореалізації, що в перетині і є суттю соціалізації.

Коли починається соціалізація дитини? Тут також немає однозначного розуміння, тож зазначимо «коридор». Сім’я є носієм культури та досвіду поколінь, тож фактично дитина починає адаптуватись та самореалізовуватись змалечку – всім відома «криза 3-х років».

Але лише після входження в більший колектив – дошкільний навчальний заклад , а особливо школу, маємо, так би мовити, «велику» соціалізацію. Але,

так само, як школа відносно дошкільного навчального закладу, а дошкільний навчальний заклад відносно сім'ї, є ще так званий «соціальний простір», до якого дитина, а особливо підліток, потрапляє, як правило, не дуже підготовленим.

І проблема умовної «вулиці» існує і для тих, хто, нібито, і вчиться добре, і секції відвідує, і з однокласниками дружить. Бо школа, у свою чергу, відрізняється від «справжнього життя». А соціалізація – це встановлення соціальних зв'язків – самостійно і «у космосі», тож, як вважають деякі автори (Г. Костюк), вона ніколи не закінчується, поки людина веде активне життя.

Соціалізація може бути регульованою і спонтанною. Вона здійснюється як у навчальних закладах, так і поза ними. Учень збагачує свій соціальний досвід і за рахунок того, що з точки зору педагога може здаватися «випадковим». Наприклад, стиль взаємин учителя й учнів, який може збігатися із завданнями виховання, а може й не збігатися.

Обставини, умови, які спонукають людину до активності, дії називають факторами соціалізації. У вітчизняній і західній науці є різні класифікації факторів соціалізації. Найбільш логічною і продуктивною для педагогіки, на наш погляд, є класифікація, яку запропонував А. Мудрик. Основні фактори соціалізації він об'єднав у три групи: макрофактори, мезофактори, мікрофактори.

Макрофактори (гр. makros – великий, великих розмірів) – космос, планета, світ, країна, суспільство, держава – впливають на соціалізацію всіх жителів планети або дуже великих груп людей, які проживають у певних країнах.

Мезофактори (гр. mesos – середній, проміжний) – умови соціалізації великих груп людей, які виділяються за національною ознакою (етнос як фактор соціалізації); за місцем і типом поселення, у якому вони живуть (регіон, село, місто,селище); за належністю до аудиторії тих чи інших засобів масової комунікації (радіо, телебачення, кіно та інші).

Мікрофактори (гр. mikros – малий) соціальні групи, що безпосередньо впливають на конкретних людей (сім'я, група ровесників, мікросоціум,

організації, у яких здійснюється соціальне виховання, – навчальні, професійні, громадські та інші). Мікрофактори, як зазначають соціологи, впливають на розвиток людини через так званих агентів соціалізації – осіб, у безпосередній взаємодії з якими проходить її життя.

Головними трансляторами соціальних і культурних цінностей були і залишаються батьки дитини. Далі йдуть вчителі та інші дорослі. І, нарешті, ровесники, роль відносин з якими у підлітковому віці виходить на перший план. Після 18-20 років людина вже сама «вирівнює» свої соціальні відносини та ранжує їх.

Не можна не враховувати сьогодні і такий вид впливу як віртуальні відносини та інформаційне поле. Для багатьох у процентному відношенні підлітків віртуальний світ міняється місцями з реальним – і це є новим викликом як для педагогів, так і для батьків.

Подивимось на наші краєзнавчі квести з точки зору факторів соціалізації.

Макрофактори.

Квест – є жанром міжнародним, у квести грають у багатьох країнах світу, люди різних вікових категорій. Ці люди мають певну субкультуру, тож їм легко зрозуміти «своїх». Як правило, це жителі великих міст (квести відносять до так званих «ігор асфальту» або міських ігор).

Мезофактори.

Для квесту дуже важливо розуміння питань та завдань (мова, культура, та навіть субкультура в широкому розумінні). Це використання місцевості та її «легенд», як відомих широкому загалу та відображених в Інтернеті, так і маловідомих, які треба «добувати» різними шляхами під час проходження квесту.

Мікрофактори. Квест – змагання групове, командне, і знання та навички, з одного боку, мають велике значення, але важливіше те, як команда «спрацює», самоорганізується під час квесту.

Важливо, що навчальні квести є інтеграційною формою також і для вчителів, що пропонує їм змінити звичні ієрархічні відносини з учнями, або взагалі дати їм самостійність (забезпечивши лише питання безпеки).

Таким чином, ми стверджуємо, що саме краєзнавчі квести можуть бути дієвим інструментом для соціалізації, у тому числі «під замовлення». Адже автор питань і завдань може їх сформулювати таким чином, що, в одному випадку, це буде командоутворення, в іншому – вирівнювання учнів з різним рівнем підготовленості та знань, в третьому – виклик та проблемна ситуація, тощо.

І при цьому квест – це завжди пригода, гра, емоції, нові знання та навички, фізична активність та новий соціальний досвід.

Приклади питань квестів різної тематики, різного рівня попередніх знань та з різними педагогічними завданнями.

1. Дана карта парку. Знайти певний пам’ятник. Порахувати певні деталі або дати суму дат, що є на об’єкті.
2. Знайти вказаний об’єкт за координатами (GPS), вказати його форму, виміряти площу.
3. Знайти об’єкт за «легендою» (наприклад, спортивна споруда).
4. Знайти аналогічний об’єкт даному.
5. Знайти об’єкт за допомогою місцевих жителів та «легенди».
6. Знайти об’єкт та зробити фото з певного ракурсу.
7. Знайти об’єкт та зробити фото з місцевим жителем або перехожим.
8. Знайти книгу в книжковому магазині та виконати певне завдання.
9. Взяти інтерв’ю у місцевого жителя на фоні об’єкту.
10. Знайти інформацію в готелі, кафе, музеї (коли треба встановити швидкі тимчасові відносини зі співробітниками).
11. Дізнатись певну інформацію у певної людини або групи людей (представників професії, віку, місцевих, тощо).
12. Знайти та принести дещо (наприклад, на квесті, присвяченому темі «Європа», це були пакетики цукру з різних закладів, назви яких можна віднести до теми).

Д.Б. МАРТИНОВА,
методист туристського відділу
Миколаївського обласного Центру туризму,
краєзнавства та екскурсій учнівської молоді

ФОРМИ ТА МЕТОДИ ПРОВЕДЕННЯ ДНЯ ТУРИЗМУ В НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ ОБЛАСТІ

Популярність туризму зростає з кожним роком. Особлива увага у Миколаївському обласному Центрі туризму, краєзнавства та екскурсій учнівської молоді приділяється розвитку дитячої туристсько-краєзнавчої діяльності, яка є не тільки формою активного відпочинку, але й ефективним засобом пізнання, підвищення освітнього та культурного рівня вихованців гуртків. Туризм створює у підлітків середовище, в якому є необхідність дотримуватись здорового способу життя, що допомагає збереженню фізичної працездатності. На основі ознайомлення з історичним минулим і сьогоденням рідного краю туризм сприяє патріотичному вихованню учнів, дозволяє долучитися до культурних цінностей, традицій народу. Туристсько-краєзнавча робота, переважна більшість якої проводиться в колективі, допомагає виховати в учнів тактовність, толерантність, поважне ставлення один до одного, формує такі риси характеру як воля, витримка, самостійність, рішучість і готовність прийти на допомогу. Для педагога заняття туризмом – дуже гарна можливість налагодити спілкування з дітьми, створити справжній колектив.

З метою активізації туристсько-краєзнавчої роботи Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України рекомендує запровадити в загальноосвітніх, позашкільних, професійно-технічних навчальних закладах проведення Дня туризму та включати його щорічно до планів роботи.

День туризму приурочується до Всесвітнього Дню туризму 27 вересня. За 3-5 днів до початку заходу робиться оголошення про його проведення в закладі. форма оголошення – яскраво оформлений плакат, оголошення на

загальношкільних зборах, по шкільному радіо, на Інтернет-сторінці школи тощо. У ньому вказується програма заходу та умови її проведення.

Починається захід з урочистого відкриття. Програма заходу залежить від можливостей закладу та рівня туристсько-краєзнавчої роботи в ньому, а також особливостей його розташування. Захід може бути як одноденним, так і багатоденним. Наприклад, туристичний зліт або тиждень туризму у школі. При можливості заходи, присвячені Дню туризму, проходять за межами навчального закладу, а ще краще – за межами населеного пункту. Свіже повітря, сонце, ліс, простір для руху створюють справжню атмосферу туристського свята, сприяють зміцненню здоров'я, емоційному вихованню.

Якщо у закладі навчаються діти різного віку, то захід може бути комплексним, включати конкурси та завдання, цікаві для всіх учнів закладу.

Відсутність необхідного туристського досвіду та спорядження не є причиною для відмови від проведення заходу. По-перше, до Дня туризму обираються конкурси, які не потребують ні спеціального спорядження, ні туристських навичок. По-друге, якщо в закладі працюють гуртки туристсько-краєзнавчого напрямку, залучаються керівники гуртків та гуртківці.

При плануванні заходів, присвячених Дню туризму, обов'язково звертається увага на:

відповідність мети туристсько-краєзнавчої діяльності загальним цілям виховання;

відповідність змісту, форм і методів вихованню і розвитку дітей;

задоволення потреб дітей під час проведення заходів;

науковість змісту використаного краєзнавчого матеріалу.

Учасників заходу в урочистій обстановці нагороджують грамотами, а при можливості – призами.

Кожен освітній заклад визначає свою програму проведення свята відповідно до напряму діяльності та рівня туристсько-краєзнавчої роботи. Форми проведення Дня туризму на місцях за останні роки є методично

різноманітними. Наведу конкретні приклади проведення таких заходів у районах, містах області:

тижневик, присвячений Дню туризму (Миколаївський район);

тижневик, присвячений Дню туризму, що включає до себе туристсько-краєзнавчі змагання одно-, дводенні походи, екскурсії, експедиції. квест «Туристськими стежками Трикрат» (Вознесенський район);

тижневик, присвячений Дню туризму, що включає в себе: туристські змагання «15 кроків до скарбниці»; краєзнавчі експедиції, подорожі та екологічні походи «Екологічний десант»; польовий форум вихованців гуртків юних екологів та краєзнавців; екскурсії «Лісовими стежками»; екскурсії визначними місцями Миколаївщини; одноденні, двохденні походи по Миколаївській області; вікторини, інтелектуальні ігри: «Сто запитань для допитливих краєзнавців», «Найрозумніший турист»; віртуальна подорож «Україна туристська», «Мандрівка обласними центрами України»; конкурсно-розважальна програма «Географічний майданчик» для учнів старших класів (Жовтневий район);

районний зліт-змагання юних туристів-краєзнавців; одноденний туристський похід «Турист завжди стежину віднайде»; туристсько-спортивна естафета; краєзнавча вікторина «Моя земля – земля моїх батьків»; День відкритих дверей шкільного музею «Мій край, моя історія жива»; конкурс малюнку «Моя країна – Україна» (Березнегуватський район);

районні змагання-похід зі спортивного орієнтування «Весела естафета»; КВК; особистий контрольно-туристичний маршрут; інтелектуально-краєзнавча гра із керівниками гуртків «Стежками рідної Батьківщини»; конкурс дитячого малюнка «Юні туристи»; конкурс туристичної пісні та віршу; тематичні виставки в шкільних бібліотеках «Історія розвитку шкільного туризму» (Врадіївський район);

фотовиставка робіт вихованців туристичних гуртків «Я, моя сім'я і друзі – туристи»; туристсько-спортивні естафети; туристсько-краєзнавча вікторина «Стежками рідного краю»; одноденний похід (Баштанський район);

спортивне орієнтування та командні змагання з туристичної техніки (Братський район);

спортивні змагання, естафети та конкурси з туристичної майстерності; туристичні походи, загальний обід з класичними стравами туристів; спортивна естафета «Спритні, сильні, завзяті», виховні години «Романтика подорожей»; краєзнавча вікторина «Люби і знай свій рідний край», конкурс стіннівок «Стежинки в дивосвіт», книжкова виставка «Чарівними стежинками Миколаївщини», туристичний похід «Чарівними стежками Казанківщини» (Казанківський район);

проведення тижня туризму, що включав до себе екскурсії по долині річки Південний Буг, в Актовський каньйон, урочище «Лабіринт», Софіївський парк, Трикратський ліс; туристко-спортивні змагання «Веселі старти юних туристів»; майстер-класи з туризму для учнів ЗОШ; виставки літератури в шкільних бібліотеках «Шляхами України»; класні години «Краса України»; конкурс стіннівок, виставку фотографій «Мій рідний край» (м. Вознесенськ);

свято «Посвячення в туристи», туристсько-краєзнавчий квести (Баштанський райони, м. Южноукраїнськ);

свято «Посвячення в туристи», туристсько-краєзнавчий квести; туристські змагання; спортивно-туристську естафету «Сильні, сміливі, спритні!»; одноденні та дводенні туристичні походи «По стежкам рідного краю» (Новобузький район);

Одноденні туристські походи «Стежками рідного краю»; Велопробіг по долині р. Чичиклея; дводенний похід-змагання з краєзнавчо-спортивного орієнтування; туристсько-спортивні естафети; посвята в туристи (Веселинівський район);

міжшкільні туристсько-краєзнавчі змагання; змагання з техніки туризму; туристські спортивні походи; краєзнавчі вікторини «Історичне краєзнавство», «Археологія», «Географічне краєзнавство», «Екологія», «Ерудит»; конкурс «В’язання вузлів»; Конкурс стіннівок та малюнків «Стежинка в дивосвіт»;

Книжкові виставки «Чарівними стежками України»; конкурс туристської пісні (Первомайський район);

туристські змагання (Новоодеський район);

проведення екскурсійних поїздок (м. Южноукраїнськ, м. Очаків);

туристичні свята та шкільні змагання; лінійки,присвячені тижню туризму «Салют, туризм!»; конкурси та бібліотечні виставки (Доманівський район);

туристські спортивні змагання, походи (м. Первомайськ);

спортивно-розважальний захід «Дорогу подолає той, хто йде»; свято «Печеної картоплі» (Кривоозерський район);

краєзнавчо-природничий конкурс «Краю мій рідний!»; подорож екологічними стежками Кінбурнської коси (Очаківський район);

тематичні виховні години, фотовиставки, випуски стіннівок (Баштанський район, м. Южноукраїнськ).

Щодо Миколаївського обласного Центру туризму, краєзнавства та екскурсій учнівської молоді, то останні два роки спільно з Парком активного відпочинку "Драйв"проводиться свято-презентація з нагоди Дня туризму. До участі запрошуються студенти та учні навчальних закладів м. Миколаєва, області. Під час свята проходять різноманітні майстер-класи (з художнього кування металу, з виготовлення народної іграшки та об'ємної вишивки, з декорування предметів, з техніки в'язання морських та туристських вузлів, з техніки проведення археологічних розкопок, з виготовлення прикрас з патріотичною символікою). Насиченою та різноплановою є змагальна програма, яка складається з декількох видів: туристської смуги перешкод, змагань на скеледромі (скелелазіння), стрільби з лука, велотріалу, веслування на байдарці, інтелект-орієнтування, змагання на мотузковій смузі перешкод парку "Драйв".

Однак творча думка не стоїть на місці і ніщо не буває до кінця досконалим. Тому ми завжди знаходимося у пошуку нових форм проведення свята з нагоди Всесвітнього Дня Туризму, які дозволять зробити ці заходи ще цікавішими, більш пізнавальними і залучить більше молоді до лав мандруючих країною.

О.В. ОРЛОВА,
кандидат культурології,
доцент, ВП «МФ КНУКіМ»,
м. Миколаїв

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ КУЛЬТУРНОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ

В умовах сьогодення туризм є одним з небагатьох секторів економіки у світі, який активно розвивається, стимулює економічний прогрес, створює нові робочі місця. Завдяки цьому туризм перетворюється на одну з пріоритетних сфер в світовій економіці, що спричиняє як розвиток окремих галузей, так і соціально-економічний розвиток цілих країн.

До основних тенденцій розвитку світового туризму в XXI столітті належать інтенсивний розвиток політичного, культурно-пізнавального, ділового, тематичного та пригодницького туризму; посилення конкуренції, що вимагає від туристичної галузі підвищення якості надання послуг; концентрації інвестицій і кооперації учасників ринку туристичних послуг; збільшення частки витрат на подорожі в сімейних бюджетах, зростання популярності індивідуального туризму тощо.

В Україні існують всі передумови для розвитку туристичної сфери. Туристичний потенціал нашої країни на сьогодні розкрито не повною мірою, про що свідчить 1,5 – 2,5 % частка туристичної галузі в структурі ВВП країни. Основними перепонами, що перешкоджають розвитку туристичного сектору в Україні виступають переважно чинники управлінського, економічного, екологічного, соціального та культурного характеру.

Проте, незважаючи на ряд несприятливих факторів, туристична галузь динамічно розвивається. Аналіз туристичних потоків в Україні показує динамічний розвиток в’їзного туризму на протязі останніх 10 років (середньорічний приріст становив 12,6 %), відносно стабільний розвиток

виїзного туризму (середньорічний приріст – 3,8 %), та стабільну динаміку внутрішніх потоків (2,7 %), що може свідчити про підвищення рівня конкурентоздатності України на міжнародній арені.

Розглянемо основні тенденції розвитку культурного туризму в межах внутрішнього туризму, який дозволяє актуалізувати потенціал української культури та привернути увагу до національних цінностей. Туризм в контексті глобалізації поставив дуже багато проблем. „Сама глобалізація спонукає до зниження можливості культурно-історичного потенціалу і національного елітного простору, до того, що відбувається комерціоналізація, а інколи падає контроль над національною економікою, деформується політика і стратегія відношення до культури. Все це є негативні наслідки, які потребують свого автентичного визначення в програмних документах, потрібно їх зазначити також як державний рівень національної політики і стратегії щодо культурного туризму в Україні” [4, с.110].

Слід зауважити, що для збереження національної ідентичності, культурно-історичного потенціалу країни, який, як ми бачимо, на Україні достатньо могутній, необхідно розробити систему регулятивних механізмів, організаційно-управлінських, фінансово-економічних, правових, юридичних, естетичних, мистецьких, культурологічних, які б допомагали реалізувати систему різних засобів тур проекту. Таким чином, туристичні проекти можуть розглядатися як цивілізоване культурне здійснення туристичної діяльності, формування як власне культури, так і збереження і актуалізацію культурно-історичного потенціалу України як держави і як країни, певної культурної зони, яка має свою особливість і свою ментальність.

Варто зазначити, що культурний туризм, певною мірою, стає ностальгійною реальністю для самих українців. Він може бути як аматорським, так і інституалізованим, адже, виникає як повернення до своїх фундаментальних цінностей. Тому проблема збереження, регенерації культурного потенціалу в рамках культурного туризму свідчить більше не про споживацькі стратегії, а про стратегії національної політики, про стратегії формування ментальності

української культури сьогодення в рамках спокуси постмодерних та інших просторових комунікацій.

І це є свідченням того, що розвиток туризму в Україні набуває регіонального характеру, де культурний туризм стає одним з засобів культуротворчості або національної культурної моделі туризму. Засвоєння регіональних рекреаційних форм туризму може відбуватися шляхом розвитку і таких привабливих форм, як молодіжні подорожі, екологічний, ностальгійний, культурно-пізнавальний, етнічний, пригодницький і, зрештою, екстремальний туризм.

В цьому контексті районування туристичної діяльності, тобто визначення культурно-історичного регіону набуває великого значення. Дослідники визначають «регіон» як певну просторову територіальну цілість, яка визначається певними природно-кліматичними, географічними, адміністративними, державними або міждержавними територіальними принципами зонування території [3]. Принцип культурного туризму України має бути не локально зосереджений в регіональній політиці, а бути плановим, системним і генеративним. Так, Г. Аванесова і О. Астафьєва визначають, що „найважливішими показниками критеріїв регіонального членування території виступають, передусім демографічні, ознаки – численність, ступень народжуваності, смертності, а також співвідношення міського, сільського населення в формі зайнятості, кваліфікації і професійної стратифікації робітників, їх орієнтація на традиційні або інноваційні форми діяльності. Визначається також рівень економічного достатку, а рівень і спосіб життя, орієнтація політичного плану і т.п.” [1, с.99].

Регіональний розподіл України формується на підставі природних господарчих етнокультурних адміністративно-політичних і інших ознак, які відносяться до поняття «рекреація» як все узагальнюючого простору, що приваблює саме в туристичному вимірі. Туристичний регіон – територіальне угруповання, яке поєднує в собі декілька районів або туристичних зон, що дають можливість максимально задовольнити рекреаційні потреби туристів. Доречно

зазначити, що саме Україна має надзвичайно величезний як природний, так і культурно-історичний потенціал. Всі туристичні ресурси, які об'єднують природні, культурні і етнологічні ознаки можна визначити за певними означуваними. Наприклад, кліматичні рекреаційні ресурси пов'язані з використанням водних ресурсів сприяють розвитку пляжного туризму; природно-рекреаційні ресурси бальнеологічного характеру (мінеральні води, лікувальні грязі) пов'язані з санаторно-лікувальним режимом проведення часу; наявність лісів і лісостепових зон сприяє специфічним елітарним туристичним турам (полювання, навчально-пізнавальні практики, семінари), але все це належить до простру культурного туризму.

Таким чином, відбувається процес формування власне культурного туризму, завдяки величезному рекреативному потенціалу України засобами не лише оздоровчих і сезонних туристичних турів, а й за допомогою інших форм, зокрема, адаптації, культурації, діалогу туристів і місцевого населення.

Дослідники проблем культурного туризму розглядають його в рамках туристичної теорії в краєзнавчому контексті. Доречно зазначають С.І.Попович, Є В. Панкова, що сама проблема краєзнавства вже зараз починає продукувати проблему культурного туризму як поліструктурні, поліфункціональні цілісності [2]. Так, в одному турі поєднуються різні мотиви його здійснення: суто культурний, суто рекреалогічний, змішаного типу, оздоровчий, спортивний. Вся ця реальність так чи інакше існує в контексті культурного туризму тому, що він є ширшою парадигмою, ніж краєзнавчий туризм.

Історико-культурний потенціал України настільки необмежений і настільки поліморфний в своїх вимірах предметно-архітектурних складових, ландшафтно-паркових ознаках, в рельєфних, креативних, навіть в етнологічних зонах, що потребує свого культурно-історичного аналізу саме в рамках туристичної теорії. Ця теорія допоможе здійснити планування стратегічних заходів щодо розвитку культурного туризму як дбайливого і цілеспрямованого використання культурно-історичних ресурсів України.

Важливо зауважити, що туристична інфраструктура має формуватися на підставі логіки регіональної політики, тобто, політики максимально сприятливого відношення до культурних цінностей регіонів. Так і туристична політика має бути адекватною до того чи іншого регіону, який визначається в різних контекстах – в культурно-історичному, природному, екзистенційному, етнологічному, що і приваблює туристів та спонукає до туристичної діяльності.

Займаючи одне з найвигідніших положень у Європі, Україна – це країна розташована на перехрестях транспортних та людських потоків з Півночі на Південь та із Заходу на Схід. Наявність переважно рівнинного ландшафту, різноманітність флори та фауни, сприятливі кліматичні умови становлять основні прерогативи туристичної індустрії України. Це свідчить про те, що природою закладено в нашу державу перспективи розвитку і функціонування туристичної галузі. Тому ми повинні задуматися, над корисним використанням такого цінного «дарунку», що не лише принесе значні кошти до державного бюджету, а й покращить імідж нашої держави в туристичній галузі, дозволить ефективно використати туристичні ресурси і допоможе на шляху інтеграції в європейську спільноту.

Список використаних джерел:

1. Аванесова Г. А. Социокультурное развитие росийских регионов: механизмы самооргонизации и региональная политика / Аванесова Г. А., Астафьева О.Н. – М.: РАГС, 2001. – 314 с.

2. 100. Любіцева О.О. Туристичні ресурси України / Любіцева О.О., Панкова Є.В.,: навчальний посібник. – К.: Альтапрес, 2007. – 369 с.

3. Орлов А.С. Концепция социологии рекреации // Социс. – 1990. – № 9. – С.102 – 106.

4. Туристична діяльність в Україні: Нормативно-правове регулювання. – К.: КНТ, 2006. – 464 с.

Н. В. ПЕТРИНА,
к.г.н., доцент
Киевский национальный университет
имени Тараса Шевченко,
г. Киев

ОБЪЕКТЫ «ТЕМНОГО» ТУРИЗМА И ИХ КУЛЬТУРНО-ИСТОРИЧЕСКОЕ ЗНАЧЕНИЕ

Среди современных тенденций в развитии туризма очевидно необходимо назвать и появление так называемого темного (или «черного», «мрачного») туризма – явления, предполагающего, с одной стороны, посещение туристами мест катастроф, массовой гибели людей, кладбищ и т. п., а с другой, – презентацию таких мест (часто с их откровенной коммерциализаций).

Термин «темный» (или «черный») туризм («dark» tourism) в последние несколько лет достаточно часто можно встретить в научной, преимущественно англоязычной, литературе. Параллельно используются термины «мрачный» туризм, «туризм скорби», «танатотуризм» и другие. Различным аспектам «темного» туризма посвящены работы М. Фоули и Дж. Леннона (Foley & Lennon, 1996, 2000), А. Ситона (Seaton, 1996), Р. Шарпли (Sharpley, 2005, 2008), Ф. Стоуна (Stone, 2006, 2008, 2010) и других. Многие из авторов публикаций (а среди них есть специалисты в области психологии, туризма, маркетинга), посвященных «темному» туризму, пытаются объяснить мотивы «черных» туристов, ведь именно в мотивах, вероятно, и скрыта основная причина существования «темного» туризма как явления и его «оттенки»: от «светлого» и «серого» до «черного».

Среди основных мотивов, побуждающих туристов к посещению мест, связанных с чужими страданиями и смертью, исследователи феномена «темного» туризма называют: интерес; желание «прикоснуться к истории»; потребность в острых ощущениях; ностальгию и чувство вины выживших;

образовательные мотивы. Среди причин специалисты также иногда называют психические отклонения либо расстройства.

Какими бы ни были мотивы, очевидно, что приверженцы «темного» туризма – особый сегмент путешественников, выбирающих очень специфические маршруты и посещающих места, связанные со смертью и страданиями. Для обозначения объектов посещения в «черном» туризме иногда даже используется специальное понятие – «черные точки» («Black Spots»), – появившееся в научной литературе в 1993 г. после публикации [1]. «Черными точками» названы места внезапной (иногда насильственной) смерти знаменитостей либо большого количества людей, использующиеся в коммерческих целях, в том числе и в туризме.

Проведенное исследование [2], целью которого было выявление среди большого количества объектов «темного» туризма наиболее популярных и посещаемых, их общая характеристика, а также выяснение их культурно-исторического значения, показало, что в мире насчитывается очень много мест, которые можно рассматривать как объекты «темного» туризма. Преимущественно это объекты регионального либо национального значения, то есть такие, которые привлекают внимание сравнительно небольшого количества людей, проживающих относительно недалеко от этих мест. Однако есть и широко известные во всем мире объекты, которые посещают ежегодно десятки и сотни тысяч туристов.

Обычно объекты «темного» туризма – это места, непосредственно связанные со смертью и страданиями, имеющие трагическую историю. Условно можно выделить несколько категорий таких объектов.

- Наиболее многочисленной категорией объектов «темного» туризма можно считать некрополи. В некоторых литературных источниках для разновидности «темного» туризма, связанного с посещением мест погребений, используется термин «некропольный туризм». Во многих странах мира есть некрополи, по территории которых проводят экскурсии. Популярность

экскурсионных маршрутов по историческим некрополям объясняют обычно наличием могил известных людей (деятелей культуры, науки, политики и т.п.) и высокохудожественных памятников на этих могилах. В некоторых специализированных источниках приводят даже своеобразные «рейтинги» наиболее посещаемых в мире кладбищ, во многих странах издаются специальные путеводители.

- Своеобразными местами захоронений, также вызывающими значительный интерес у туристов можно считать оссуарии (костницы) – хранилища скелетированных останков.
- Большой популярностью среди туристов пользуются и разбросанные по всему миру места, связанные с трагическими страницами в истории человечества в целом либо отдельных народов или групп людей.
- Нередко объектами «темного» («мрачного») туризма становятся бывшие тюрьмы и концлагеря.
- К объектам «темного» туризма относят также места военных действий и отдельных великих битв. Причем самый большой интерес у туристов вызывают места баталий с большим количеством жертв либо битвы, повлиявшие на ход истории (мировой либо отдельной страны).
- Особую категорию объектов туристского интереса представляют собой места аварий, стихийных бедствий либо природных катастроф. Впрочем, места катастроф техногенных, связанных со значительным загрязнением окружающей среды, также привлекают внимание туристов (в литературе даже можно найти упоминание о «токсических» турах, «радиационном» туризме и т.п.). Объектами «темного» туризма считают также места крупных авиационных или морских катастроф.

Таким образом, объектами «темного» туризма обычно являются места, связанные со смертью и страданиями. Условно их можно отнести к нескольким категориям: некрополи, места катастроф, кровопролитных битв, бывшие тюрьмы и концлагеря и т. д. Для обозначения нетрадиционности путешествий к этим

местам иногда даже используют специальные термины – «некропольный туризм», «туризм катастроф», «туризм скорби», «танатотуризм» и другие.

Большинство так называемых объектов «темного» туризма имеют важное культурно-историческое значение. Многие из них охраняются законами стран, на территории которых они находятся, как археологические, исторические памятники, памятники архитектуры. Некоторые из этих объектов включены ЮНЕСКО в список памятников всемирного культурного наследия. Многие туристы посещают эти места с целью отдать дань памяти погибшим либо узнать что-то новое из истории своей страны, увидеть материальные свидетельства давно ушедших эпох. Кроме того, обычно таким объектам свойственен образовательный и воспитательно-патриотический потенциал.

Список використаних джерел:

1. Rojek C. Ways of Escape: Modern transformations in leisure and travel. - London: MacMillan, 1993

2. Грищенко І.Є., Петрина Н.В. Об’єкти «темного» туризму: багатоаспектність та культурно-історичне значення // Конструктивна географія та раціональне використання природних ресурсів: Науковий збірник. – Вип. 6. – К.: Екотур-інфо, 2013. – С. 50 – 70.

С. І. ПОПОВИЧ,
завідувач кафедри туризму,
Національний університету фізичного
виховання і спорту України,
м. Київ

АКТУАЛІЗАЦІЯ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ФУНКЦІЇ ЕКСКУРСІЙ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Екскурсія є невід'ємною складовою туризму, важливим сегментом турпродукту, класичною туристичною послугою. Оскільки туризм виступає як вид пізнавальної діяльності в умовах вільного часу, то екскурсія може і повинна розглядатися як форма організації цієї діяльності. Якщо подорож не наповнена екскурсіями, то вона перетворюється буквально в "поїздку з поверненням на попереднє місце", "переміщенням фізичного тіла з однієї географічної точки до іншої", а це виводить її за рамки туризму. Саме завдяки екскурсіям туризм позитивно впливає на особу, збагачує її новими знаннями, інформацією, враженнями. Науковий підхід до туризму передбачає розгляд кожної подорожі не як простої сукупності екскурсій, а як їх систему. Тому не проглядається принципова різниця між туризмом та екскурсіями в пізнавальному аспекті і надалі варто опиратися на розуміння їх як невід'ємних компонентів, що взаємодоповнюють і взаємообумовлюють один одного.

Екскурсійна справа в Україні має глибокі історичні корені та вагомий практичний досвід. Вітчизняна екскурсійна думка гідно розвивалась у контексті світового екскурсійного процесу, а її досягнення та напрацювання вивчались і часто впроваджувались у розвинених у туристичному відношенні країнах. Ще з радянських часів Україна була тим полігоном, де успішно розроблялись і апробовувались інноваційні екскурсійні методики, технології та прийоми.

На сьогодні в Україні фахівцями екскурсійної справи розроблено понад 2400 тем екскурсій. Їх наочна конкретність, вплив на почуття туристів та

екскурсантів дозволяють ідентифікувати екскурсію як дієву форму пропагування та популяризації історико-краєзнавчих знань, національно-культурної спадщини України, вигідно вирізняють її від інших форм пізнавально-просвітницької роботи, оскільки людина на екскурсії може на власні очі побачити та переконатися в тому, про що багато разів читала та слухала. У цьому контексті інтерес становлять дані психологічної науки, які свідчать, що людина запам'ятовує почуте на 10%, побачене – 50%, створене самою – 90%. Отже, на екскурсіях, якщо зважати на це посилання, половина побаченого залишається в пам'яті оскільки підкріплено емоційним сприйняттям.

Однак, як свідчить досвід діяльності туристично-екскурсійних організацій, сьогодні виявляються досить серйозні протиріччя у процесі організації та проведення екскурсій. Передусім, це протиріччя між широким спектром мотивації приходу на ту чи іншу екскурсію та вузькою орієнтацією екскурсій переважно на абстрактне просвітительство та гідізм. Суттєвим недоліком в екскурсійній роботі є відрив слова від його земної основи, звичка екскурсоводів говорити багато й неконкретно. Це часто призводить до того, що на екскурсіях не завжди простежується гострота нинішнього періоду життя українського суспільства, зміни, що відбуваються в країні і, навпаки, присутні набридлива повчальність, декларативність, недостатньо точне урахування інтересів екскурсантів.

Відповідним чином це відбивається і на стані пізнавального потенціалу екскурсій. Дослідження цього питання у двох аспектах – кількісному (на скільки розвинена тематика екскурсій з тієї чи іншої сфери знань) та якісному (наскільки ці теми екскурсій відповідають за формою та змістом сучасним вимогам та інтересам екскурсійної аудиторії), дозволяє дійти висновку, що пізнавальна спрямованість задовільно поставлена лише в деяких екскурсіях на історичну, краєзнавчу, літературну та інші тематики. Тут необхідно якісне переопрацювання цих тем з використанням результатів нових історичних досліджень.

Причини низького пізнавального потенціалу екскурсій криються, передусім, у:

- низькому рівні підготовки екскурсоводів;
- недостатньому впровадженні в практику діяльності туристично-екскурсійних підприємств інноваційних форм проведення екскурсій;
- відсутності диференційованого підходу до створення екскурсійних програм.

На наш погляд, пізнавальна програма в умовах подорожей та екскурсій має включати в себе:

- відбір змісту та форм роботи з туристами й екскурсантами, що ґрунтуються на узгодженні діяльності туристично-екскурсійних підприємств з іншими близькими за профілем роботи культурно-просвітніми установами та закладами;
- забезпечення відповідності змісту екскурсій інтересам та рівню духовного розвитку особистості;
- систему науково вивіреної суспільно-політичної, історичної, технічної, культурологічної інформації, що поглиблює та доповнює знання набуті людьми в процесі навчальної, трудової, самоосвітньої діяльності;
- комплекс засобів культурно-просвітницької діяльності, що спрямований на включення широких верств українства у процес безперервного пізнання та раціонального дозвілля під час подорожей та екскурсій.

На часі створення в Україні туристично-екскурсійних програм, що всебічно, повно та правдиво висвітлювали б вітчизняну історію, її славне минуле, життя та діяльність видатних політиків, полководців, національних героїв, митців. Такі програми необхідно створювати в кожній області, що, безперечно, дасть свої позитивні результати в справі виховання історичної пам'яті, патріотизму, національної свідомості народу.

О.О. ФАСТОВЕЦЬ,
к. п. н., доцент,
Національний університет фізичного виховання та спорту України,
м. Київ

МАЛІ МУЗЕЇ ЯК РЕСУРС РОЗВИТКУ КУЛЬТУРНО-ПІЗНАВАЛЬНОГО ТУРИЗМУ КИЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

На території Київської області під охороною держави перебуває близько 6000 об'єктів культурної спадщини, з них 2010 пам'яток археології, 1164 – пам'ятки історії, 164 – пам'ятки архітектури. На території Київської області розташовані вісім міст Всеукраїнського історичного значення, тут знаходяться: давні поселення, городища, могильники, кургани, змійові вали, місця битв та історичних подій, археологічні пам’ятки, що занесені до Реєстру нерухомих пам’яток, пам’ятки національного значення, серед яких більшість – це культові споруди XVI-XIX ст. В області сформувалася система музейних закладів, яка на сьогодні налічує 2 державних музеї-заповідники ("Битва за Київ у 1943 році" та Вишгородський історико-культурний), 15 державних музеїв з 17 філіями, 240 музейних закладів місцевого та відомчого підпорядкування [1].

Розвиток туризму культурно-пізнавального напряму тісно пов’язаний з відвіданням музеїв. Більшість з музеїв Київщини є малими. Як правило малі музеї мають невелику кількістю експонатів, що чітко обмежена тематикою. Феномен малих музеїв виявляється при порівнянні з великими музеями у кількісних характеристиках. Великі музеї мають широку тематичну, стильову спрямованість своєї експозиції, значну аудиторію та велику кількість функцій (культурологічних, соціально-педагогічних, науково-дослідних тощо).[2]

Малі музеї характеризуються вузькою тематичною, видовою та стильової спрямованістю, малим охопленням аудиторії. Такі музеї мають можливість забезпечити камерність, особливу психологічну близькість музейного експонату

та туриста. Такі музеї володіють рідкісними, раритетними експонатами, яких немає у великих музейних зібраннях. Також малі музеї позбавлені недоліку, характерного для великого музею – відчуття фізичної та емоційної втоми відвідувача, яка проявляється при великій концентрації творів мистецтва та великій площі закладу.

Малий музей надає можливість ефективної роботи з малою групою (цільової аудиторією), органічного включення музейної експозиції до туристичного маршруту. До найвідоміших обласних музеїв належать: археологічний музей (с. Трипілля – трипільська культура), Яготинський історичний, що включає музей-садибу народної художниці К. Білокур, археологічний музей "Добранічівська стоянка", музеї-садиби визначних постатей – І. Козловського, К. Стеценка, В.Заболотного, М. Вовчка, О. Корнійчука, А. Малишка тощо. А найвідомішим в області є Національний історико-етнографічний заповідник "Переяслав", що налічує 23 музеї.

Визнані історичні міста області – Біла Церква, Бориспіль, Переяслав-Хмельницький, Ржищів активно розвивають, модернізують сервісну інфраструктуру та перетворюються на центри туризму.

З метою активізації туризму до малих міст області розроблено комплексний багатоденний обласний туристичний маршрут "Сузір'я Київщини" та тематичні туристичні маршрути: "Музейна скарбниця Київщини", "Козацькими шляхами Київщини", "Визначні місця Київського Поросся", "Трипільська культура на Київщині", "Місцями бойової слави Київщини", "Голодомор 1932-1933 рр. на Київщині", "Подорож у Київську Русь", "Старожитності Вишгородщини", "Мистецька Яготинщина", "Край Марусі Богуславки", "Київський укріпрайон", "Шевченко на Київщині". Як правило кожен з туристичних маршрутів до малих міст Київщини включає відвідання музейної установи, яка є «родзинкою» маршруту, де зберігаються унікальні експонати або відтворена неповторна атмосфера, пов’язана з життям та творчістю видатної особи.

Таблиця 1

Перелік найвідоміших музей Київщини

№	Назва	Місце розташування
1	місто Переяслав-Хмельницький	Переяслав-Хмельницький район
2	Музей народної архітектури та побуту Середньої Наддніпрянщини	м. Переяслав-Хмельницький
3	місто Біла Церква	Білоцерківський район
4	Дендропарк “Олександрія” НАНУ	м. Біла Церква
5	Меморіальний комплекс гетьману України Івану Мазепі та українському козацтву	с. Мазепинці Білоцерківського району
6	село Трипілля	Обухівський район
7	Свято-Покровська церква	с. Пархомівка Володарського району
8	Вишгородський історико-культурний заповідник	м. Вишгород
9	Національний музей-заповідник "Битва за Київ у 1943 році"	с. Нові Петрівці Вишгородського району
10	Ландшафтний парк та Храмовий комплекс с.Буки	с. Буки Сквирського району с.
11	Місто Богуслав	Київська область
12	Меморіальний музей-садиба І.С.Козловського	с. Мар'янівка Васильківського району
13	Яготинський державний історичний музей	м. Яготин
14	Київський укріп район	Києво-Святошинський район
15	Парк Київська Русь	с. Копачів Обухівського району
16	Хутір Савки	Нові Петрівці Вишгородського району
17	Етнографічний комплекс "Українське село"	с. Бузова

На підготовчому етапі роботи щодо включення музею до складу маршруту здійснюють оновлення експозиції з метою надання їй унікальної самобутності; підвищують комфортність будинку музею; обладнують територію автостоянки та рекреаційних зон; готують професійні кадри для роботи з туристами; розробляють комплекс додаткових послуг.

Музеї почали більш широко включати до своїх програм знайомство з місцевим фольклором, використовувати різноманітні засоби комунікації, що впливають на асоціативно-образний ряд, який виникає у відвідувача в музейній експозиції (звук, запах, смак). Необхідність таких заходів обумовлена зміною

мотивації у відвідувачів музеїв – від лише набуття знань до поглибленого знайомства з унікальними історико-культурними цінностями, придбання індивідуального досвіду. Саме цим обумовлена необхідність інноваційності у діяльності музеїв, необхідність створення у музеях оптимальних умов для «входження, занурення».

Цікавий досвід створення атмосфери «занурення» мають приватні музеї-садиби. Наприклад, поряд з Києвом, у с. Нові Петрівці знаходиться приватна садиба-музей сільського туризму – "Хутір Савки". Екскурсія включає відвідання двох старовинних українських садиб: будинку заможного селянина 1786 р. та будинку пана 1854 р., де збереглися колодязь, погреб, господарський двір з клунею та кузнею. Під час екскурсії туристи мають можливість змолоти муку на кам'яних жернах, попрацювати у кузні, спостерігати за роботою майстрів народних промислів. Господар садиби пропонує дегустацію страв української кухні, що приготовлені в дров'яній печі за старовиними рецептами. Страви подаються у глиняному посуді з дерев'яними ложками. У музеї для туристів проводиться анімаційна програма "Весілля в Хаті Савки" [3].

Отже, необхідно постійно розширювати пропозиції для туристів, пропонувати нові культурні проекти за рахунок включення таких заходів як відвідання садово-паркової спадщини, індустріальної, гастрономічної традицій, міфології та містики місць, комбінування різноманітних ресурсів під однією темою. За рахунок урізноманітнення турпродукту виникає можливість стимулювати повторні поїздки до малих міст області.

Список використаних джерел:

1. Київщина туристична. Тури вихідного дня. – Біла Церква, Київський обласний центр розвитку туризму. – 16 с. Режим доступу www.ko-tourismgov.ua.

2. Романчук А. В. Музейный туризм // А. В. Романчук. – Санкт-Петербург. – 2010 . – С.25.

3.Хутір Савки. Режим доступу http://xutir-savky.com.ua

І.М. ЦУРКАН,
к.філол.н., доцент,
Херсонський державний університету,
директор ТА «Join Up!Admiral»,
м.Херсон

ПОДІЄВИЙ ТУРИЗМ ЯК ІННОВАЦІЙНА ФОРМА ОРГАНІЗАЦІЇ ДОЗВІЛЛЯ ТУРИСТІВ

Постановка проблеми. Розвиток в'їзного та внутрішнього туризму стимулює економічний розвиток міста, регіону, країни. Ефективне використання культурно-історичного потенціалу, архітектурних і природних пам'яток дає можливість розвивати нові, більш перспективні економічні напрями. У практиці розвитку туризму відзначається недооцінка потенціалу свята-фестивалю як ресурсу, адже саме фестиваль може залучити туристів у той чи інший регіон. Але фестиваль не як окремий соціально-культурний захід, а як захід у системі розвитку туризму в регіоні.

Мета дослідження — розкрити сутність подієвого туризму, оцінити перспективи його розвитку на Херсонщині, проаналізувати напрями його реалізації та відповідно дати орієнтовну оцінку можливостям розвитку цього виду туризму в даному регіоні.

Аналіз публікацій і досліджень. Систематичні погляди щодо виокремлення подієвого туризму з’являються лише в останні роки. Так, особливості розвитку даного виду туризму було проаналізовано та досліджено у працях А. В. Бабкіна [1], М. П. Кляпа та Ф. Ф. Шандора [2] Т. Н. Третьякової [3]. Щодо аналізу розвитку подієвого туризму в південному регіоні України, на сьогодні, не існує будь-яких фундаментальних досліджень.

Виклад основного матеріалу. Подієвий туризм — досить молодий вид туризму. Основною відмінністю якого є те, що його основна мета «присвячена якій-небудь поїздці», а головна особливість полягає у «безлічі яскравих неповторних моментів» [2; с. 278].

Подієвий туризм переважно це індивідуальний вид відпочинку, який наповнений атмосферою свята. Люди, що відправляються у подібну мандрівку, безперечно, відчувають багато незабутніх моментів, які їм запам'ятаються.

Аналіз фестивалю як організаційно-художньої форми функціонування виконавських мистецтв виступає досить складною задачею, дана сфера художньої діяльності, не дивлячись на багато численні газетні та журнальні публікації, систематичні огляди фестивальних подій в електронних засобах масової інформації, залишається за межами інтересів не лише спеціалістів у галузі менеджменту, але також і мистецтвознавців.

Увесь подієвий туризм можна класифікувати на декілька категорій, які зібрані за масштабом подій. За цією ознакою виділяють події національного та міжнародного рівня. Також у подієвому туризмові вирізняють кілька тематичних видів: національні фестивалі та свята, театралізовані шоу, фестивалі кіно і театру, гастрономічні фестивалі, фестивалі та виставки квітів, модні покази, аукціони, фестивалі музики і музичні конкурси, спортивні події [Див.:2; с. 278—279].

Головною ціллю подієвого туризму виступає як відвідування туристом конкретного заходу, так і його безпосередня участь, «включення» в події, що відбуваються. Саме тому, ресурсом для залучення туристів може стати не соціальне дійство, а саме фестиваль.

Одним із направлень подієвого туризму є фестивальний туризм. Фестиваль (франц. festival, від лат. festivus — веселий, святковий) — масове святкування, показ чи огляд досягнень музичного, театрального, естрадного, циркового або кіномистецтва.

Фестивальний туризм — це широка гама культурно-пізнавальних турів, які організовуються для відвідин національних і міжнародних ярмарків і виставок, спортивних змагань, серед яких особливе місце займають всесвітні олімпіади [1; с. 130].

Херсонщина зацікавлена у залученні туристів завдяки місцевим фестивалям, а фестивальні менеджери повинні ефективно і своєчасно планувати і реалізовувати спеціальні програми і заходи, які сприятимуть підвищенню інтересу

до його культури, і стимулюватимуть промоцію культурно-етнографічного потенціалу території.

Організація подієвих турів саме на території Херсощини корисна як для туристів, так і для регіону. Херсонщина приваблива для туристів завдяки природним, кліматичним умовам, пам'яткам культури. Перспектива отримання туристом позитивних емоцій, потенційна можливість задоволення його потреб в конкретному туристському продукті, призведе до подальшого розвитку регіону.

Матеріали здійсненого нами дослідження дозволяють згрупувати (класифікувати) фестивальні тури залежно від основного критерію. Фестивальний туризм як підвид спеціалізованого виду туризму ми рекомендуємо класифікувати за наступними критеріями: за цільовою функцією фестивалю; від засобу пересування учасників фестивалю; за сезонністю; за спеціалізованою організацією; за віком і соціальним складом учасників фестивалю; за статусом фестивалю; за формою організації.

За цільовою функцією нами визначено наступні види фестивалів: культурологічні, спортивно-оздоровчі, спеціалізовані та інші.

Залежно від засобів пересування учасників фестивалю: пішохідний, кінний, велосипедний, автомобільний, водний, авіаційний.

За сезонністю: зимовий, літній, міжсезонний.

За спеціалізованою організацією (програмою) фестивалю: етнокультурні (етнографічні, національних культур, фольклорні, етномистецькі і т.п.); мистецькі (естрадні, театральні, циркові, музичні, гумору та сатири); гастрономічні (винні, кавові, чаєві, пивні, медові та ін.); історичної реконструкції (рицарські турніри, анімаційні ігри — «жива історія»); музичні (джазу, класичної музики, фольк- і етномузики, автентичної музики, хорових колективів тощо); професійні свята (вівчарів, ковалів, лісорубів, виноградарів, пасічників, рибалок, байкерів, кобзарів і лірників і т.п.); спортивні (лижні, водні, спортивного туризму, зі спортивного орієнтування, спелеотуризму, техніки туризму та екстремальних видів спорту тощо).

Фестивалі, які відбуваються у різних районах Херсонщини, забезпечують популяризацію області, сприяють активному розвиткові цільових туристських поїздок. За рік у Херсонській області проводиться біля сотні різноманітних фестивалів. Особливістю фестивального туризму виступає те, що щорічно він поповнюється новими фестивальними подіями, які із розряду випадкових переходять у розряд постійних.

Найбільшу частку складають фольклорно-мистецькі заходи. В більшій мірі вони представлені музичними та співецькими фестивалями. Так, у лютому місяці проходить регіональний фестиваль Масляниці «Киш, Зима!». На весні гостям пропонується відвідати Всеукраїнський фестиваль народної творчості «Купальські зорі» у м. Гола Пристань, Міжнародний фестиваль словянської середньовічної культури «Олешшя».

Херсонщина також славиться рядом регіональних і міжнародних музичних фестивалів, серед яких варто відзначити: «Амадеус» (березень), Обласний фестиваль «Джаз над морем» (червень, м. Скадовськ), рок-дуелі «Прем'єра» і «кРок у майбутнє» (під час яких можна насолодитися кращими творами сучасної рок-музики) (вересень), Міжрегіональний фестиваль духовно-патріотичної пісні «Сонячні дзвони» (серпень м. Каланчак), Всеукраїнський фестиваль-конкурс військово-патріотичної творчості «Оберіг» (жовтень). Любителів ансамблів народних інструментів запрошує фестиваль «Чумацький Шлях», а цінителів козацької пісні — «Слобідський козачий круг».

Відомий є щорічний Міжнародний театральний фестиваль «Мельпомена Таврії» та міжнародний фестиваль непрофесійного кіно «Кінокімерія» (метою якого є відновлення кіноаматорства в Україну), Міжнародний поетичний фестиваль «АнТ-Р-Акт» (в якому поезія переплітається з музикою, фотографією та образотворчим мистецтвом), фестиваль вільного мистецтва «FREEART» (для тих, хто тільки починає свій творчий шлях) і фестиваль сучасного мистецтва «TERRA FUTURA».

Другу за розміром частку складають гастрономічні фестивалі. Найвідоміші серед них: Регіональний кавуновий фестиваль-ярмарок «Солодке диво» (серпень,

м. Гола Пристань), Обласний фестиваль «Херсонський кавун» вересень), Фестиваль «ВиноТавр» (вересень, м. Нова Каховка), Обласний фестиваль «Рибний пір» (жовтень), Регіональний винний фестиваль «Таврійське гроно» (листопад), набуває обертів фестиваль вуличної їжі «Тишо-тишо Fest».

За останні роки стали популярними деякі тематичні фестивалі, серед яких: Парад наречених, Купальські зорі, Мотофестиваль байкерів «Тачанка».

Певну нішу займають етнічні фестивалі, що зумовлено поліетнічністю населення регіону (близько 120 народностей проживає на території області). Серед цих Фестивалів: Межрегіональний фестиваль національних культур «Таврійська родина» (серпень, м. Генічеськ»), фестиваль болгарської народної творчості, польського народного мистецтва та ін.

Для зовсім маленьких гостей Херсонщина приготувала фестивалі дитячої творчості: «Маленькі зірочки», «Острів Різдва», «Золоте зернятко», а ще — фестиваль творчості дітей із обмеженими можливостями «Ми все зможемо» та фестиваль для дітей з дитячих будинків «Назустріч мрії».

Поступово відроджується зацікавленість до спортивних заходів. Щороку у квітні проходить фестиваль «Піщані бархани» (Олешківські піски»), авторалі «Чумацький шлях» (жовтень).

Певну частку займають заходи спортивно-розважального характеру, це козацький фестиваль «Козацькі забави» (жовтень, м. Цюрупинськ), водний фестиваль «Вода життя» (липень, м. Нова Каховка), фестиваль мореходів, парусно-гребна регата «Весла на воду!» (серпень).

Історичні фестивалі, на жаль, не є популярними в області. Цю групу може представити лише Міжнародний фестиваль словянської середньовічної культури «Олешшя» (липень) та фестиваль військово-патріотичних клубів «Потьомкінська епоха» (вересень).

Проаналізувавши розподіл фестивалів по районах області, можемо зробити висновок — основним осередками фестивального туризму є м. Херсон, Голопристанський, Скадовський і Генічеський райони. Це зумовлено тим, що дані території виступають рекреаційними зонами та більш економічно розвиненими.

Якщо розглядати вплив сезонного фактору на фестивальний туризм, то можна з впевненістю сказати, що він є значним. Високий сезон припадає на літні місяці, що зумовлено, насамперед, туристською активністю та привабливістю Херсонщини як курортно-рекреаційного центру.

Фестивальний туризм у нашій країні набирає обертів, тоді як за кордоном це звична справа. Наші фестивальні програми ще виходять на певний рівень, але вже дають свої позитивні результати. Культура регіону здатна викликати у туристів величезний спонукальний мотив до подорожі. Тому збереження культурної спадщини та його раціональне використання мають визначальне значення для сталого залучення туристських потоків і збереження популярності конкретного туристського спрямування.

Висновки. Аналіз фестивальної практики в Херсонській області дозволяє зробити кілька важливих висновків. Фестивалі відіграють важливу роль у культурному житті області, допомагають вивести Херсонщину на більш високий рівень, як туристський центр.

Багато міст херсонської області проводять фестивалі та свята, які є «візитною карткою» всього регіону. При цьому важливо відзначити, що фестивалі, що проводяться в Херсонській області мають стійкий характер, часто не виправдовуючи очікування гостей через низький рівень організації і недостатньо привабливу розважальну програму.

Список використаних джерел:

1. Бабкин А. В. Специальные виды туризма: учеб. пособие / А. В. Бабкин. — Ростов н/Д.: Феникс, 2008. — 252 с.

2. Кляп М. П. Сучасні різновиди туризму: навч. посіб / М. П. Кляп, Ф. Ф. Шандор. — К.: Знання, 2001. — 334 с.

3. Третьякова Т. Н. Анимационная деятельность в социально-культурном сервисе и туризме / Т. Н. Третьякова. — М.: Академия, 2008.

С.М. ЧЕРНІЧЕНКО,
завідувач відділу
Г.С. БУРОВА,
провідний методист
Центральна міська бібліотека
імені М.Л.Кропивницького,
м. Миколаєва

БІБЛІОТЕКИ ЯК СКЛАДОВА РОЗВИТКУ ПІЗНАВАЛЬНОГО ТУРИЗМУ В М. МИКОЛАЄВІ

Бібліотеки Централізованої бібліотечної системи для дорослих м. Миколаєва, намагаючись бути корисними та необхідними для своєї територіальної громади, проводять змістовну роботу через підтримку туристичної діяльності, яку здійснюють місцеві органи влади, НДО, вузи, історики, краєзнавці, інші заклади культури.

Нові туристичні проекти, перспективи нового підходу до розвитку туристичної галузі в місті та регіоні неодноразово піднімалися на інноваційній громадській платформі, що діє в Центральній міській бібліотеці імені М.Л. Кропивницького. На засіданнях майданчика «Новий Миколаїв» обговорювались питання: «Сакральний Миколаїв», «Туристичні перспективи Миколаївської області», «Розвиток зеленого туризму», «Пам’ятники та архітектура Миколаєва», «Туристичний продукт Миколаєва» та ін. З метою формування у місті туристичних маршрутів активними учасниками Відкритого майданчика було проведено подорож парками Миколаєва. Більш детальну інформацію про ці та інші туристичні ідеї співпраці бібліотеки та громадськості міста можна дізнатися на сайті: http://newnikolaev.com.ua.

Протягом останніх 15 років бібліотеки міста стали об’єктом туристичних екскурсій, які організовуються культурними товариствами, краєзнавцями-істориками, бібліотечними працівниками.

Туристичний напрям роботи бібліотек ЦБС для дорослих м. Миколаєва здійснюють через розробку і проведення власних екскурсій та завдяки партнерській участі в різноманітних туристичних програмах. Екотуризм – один із цікавих напрямків цієї діяльності.

У Центральній міській бібліотеці імені М.Л. Кропивницького проводиться щорічний еколого-просвітницький загальноміський захід Миколаївські міські екологічні читання «Збережемо для нащадків», невід'ємною складовою якого стало проведення екологічних екскурсій містом, у тому числі для гостей з інших регіонів – учасників читань.

У рамках Читань проводились екскурсії «Зелена історія міста», «Зелені прибульці міста: з історії садово-паркової культури Миколаєва» та «В царстві флори» (екскурсія по дендропарку Миколаївського зоопарку). В якості гідів були запрошені ст. наук. співробітник Миколаївського обласного краєзнавчого музею Т.М. Губська та ст. наук. співробітник відділу науки та просвіти Миколаївського зоопарку Н.М. Гіболенко.

Успішним закладом з розвитку екологічного туризму в місті стала бібліотека-філіал № 2 ЦБС для дорослих м. Миколаєва. Вона відома багатьом городянам своїми екологічними ініціативами, які реалізуються в рамках діяльності міського Центру екологічної інформації та культури, що діє в бібліотеці з 2004 року.

Екскурсії розробляються спільно із заслуженим природоохоронцем України Олегом Деркачем та проводяться бібліотечними працівниками. Прикладом вдалої розробки туристичного маршруту слугує екскурсія парком «Піонерський», який розташований на найвищій точці Миколаївського півострова, що носить історичну назву «Спаський пагорб».

Інноваційний досвід роботи Міського центру екологічної інформації та культури бібліотеки-філіалу № 2 за темою «Екологічні екскурсії по скверах і парках м. Миколаєва» було представлено на II Всеукраїнській науково-практичній конференції «Сучасні тенденції розвитку туризму» та в засобах

масової інформації: на радіо «Бузька хвиля» в рамках програми «Громадський пульс», на радіо «Миколаїв» в рамках програми «Екодайджест», на телебаченні «Миколаїв» в рамках програми «Новий день».

Сучасний розвиток туризму є складовою процесу відродження і збереження культурно-історичної спадщини України.

До розвитку культурно-історичного туризму спонукає необхідність задовольнити духовні, пізнавальні й естетичні потреби громади.

У бібліотеці-філіалі № 18 ЦБС для дорослих м. Миколаєва понад шість років діє краєзнавчий інформаційний центр «КРАЙ», що об'єднав навколо себе краєзнавців, видавців, літераторів, митців не тільки Корабельного району Миколаєва, але й усього міста.

Результатом цієї співпраці стало проведення дослідницьких маршрутів по визначних місцях, пов'язаних з історичними подіями давнини, видання фундаментальних історичних праць, створення художньо-мистецьких експозиції в бібліотеці. В останні роки активними учасниками заходів та незамінними партнерами бібліотеки стали Миколаївські міські громадські організації «Спадщина» та «Вітовське українське товариство», напрямки їх культурно-просвітницької діяльності співпали з бажанням бібліотеки об'єднати громаду для відродження свят, обрядів та місцевих традицій, вивчення історії краю, розвитку історичного туризму.

Бібліотека стала натхненником вивчення стародавньої історії Прибужжя, яка веде свій відлік з часів Великого князівства Литовського, натхненником збору та вивчення матеріалів про історичний витік мікрорайону - поселення Богоявленськ.

Подією міжнародного значення стала акція «2000 кілометрів історії», приурочена до 600-річчя знаменитої Грюнвальдської битви, яка пройшла по території сучасної Литви, Білорусії та України. Її учасники верхи на конях відтворили шлях князя Вітовта, правителя Великого князівства Литовського від Балтики до Чорного моря.

Також бібліотекою розроблено туристичний маршрут, що відтворює останній шлях великого гетьмана України Івана Мазепи, який пролягав причорноморськими степами, та екскурсію місцевим парком «Богоявлен-ський», де знаходиться місцева історична пам'ятка – «Турецький фонтан». Це джерело цілющої води, з яким пов'язано багато історичних подій.

Наявність краєзнавчих ресурсів бібліотек, їх ґрунтовна дослідницька робота щодо вивчення історії, традицій регіону стали основою для ініціювання і запровадження нових послуг для місцевої громади, гостей та туристів.

Окремо можна виділити діяльність бібліотек Централізованої бібліотечної системи для дорослих м. Миколаєва, пов'язану з організацією аматорських музеїв.

З 2013 року у ЦМБ ім. М.Л. Кропивницького діє «Літературний музей на Потьомкінській». На базі музею розгорнуто художні експозиції, ведеться пошукова робота, проходять екскурсії за матеріалами виставок, відбувається надзвичайно цікавий процес, який знаходить відгуки у всіх тих, хто долучився до збереження живої пам'яті народу, вивчення своїх витоків, увічнення імен видатних земляків.

У бібліотеці-філіалі № 18 діяльність краєзнавчо-інформаційного центру «Край» набула настільки широкого формату, що виникла ідея створення культурно-мистецької вітальні «Український світ» та музею українських старожитностей, які стали окрасою бібліотеки і місцем тематичних екскурсій для городян та гостей міста. Тут демонструються старовинні тканини, вишиті рушники, традиційний український посуд в усіх його різновидах, саморобні хатні та польові знаряддя праці, ляльки-мотанки, писанки, вишиванки, вироби із соломи, рогози, лози. Докладна інформація стосовно діяльності краєзнавчо-інформаційного центру «Край» бібліотеки-філіалу № 18 ЦБС для дорослих м. Миколаєва міститься на блозі https://korabelniy.wordpress.com/.

Складовою маршруту історичного туризму по передмістю Миколаєва є також історико-краєзнавчий музей мікрорайону Матвіївка, який було

організовано за ініціативи працівників бібліотеки-філіалу № 21 ЦБС для дорослих м. Миколаєва. Матвіївка – старовинне козацьке поселення, жителі якого зберегли свої самобутні традиції, народні ремесла, цінують свою історію. На околицях Матвіївки знайдено залишки поселень епохи бронзи (II тисячоліття до н. е.) і античного часу (V-IV ст. до н. е.). Музейна колекція формувалась при активній участі жителів мікрорайону та учнів загальноосвітньої школи. Наразі музей став центром культурного життя громади та туристичною принадою для подорожуючих.

Бібліотеки ЦБС для дорослих значну увагу приділяють підготовці та розповсюдженню видавничої та інформаційно-бібліографічної продукції з метою популяризації історії та сьогодення краю.

Центральною бібліотекою за підтримки Міжнародного фонду «Відродження» та волонтерів Корпусу миру США в Україні було видано настінний українсько-англійський дворічний календар, присвячений історії та пам’яткам міста.

У 2013 році розпочата бібліотекою серія «Вулиці Миколаєва» – своєрідний путівник по визначним місцям Миколаєва. Ця серія пам’яток стала лауреатом «Регіонального конкурсу на краще методичне та бібліографічне видання публічних бібліотек Півдня України 2014-2015 у номінації «Малі форми рекомендаційної бібліографії» організованого Одеською національною науковою бібліотекою імені М. Горького.

Бібліотекою-філіалом № 2 започатковано у 2013 році серії друкованих видань малих форм, що зручно для розповсюдження серед жителів міста та туристів. За підтримки департаменту ЖКГ Миколаївської міськради бібліотекою № 2 було видано та розповсюджено буклети «Парк Піонерський» і «Парк Ліски», в яких міститься коротка історична хронологія та карти парків з позначеннями рослин.

Бібліотека-філіал № 18 взяла активну участь у виданні книги-альбому «Корабельний район: минуле й сьогодення», відредагованого та доповненого

бібліотекарями рукопису місцевого краєзнавця Касьяновського В.О. «Богоявленск и его окрестности: историко-краеведческие очерки», книги Н.О. Кухар-Онишко «Богоявленск – колыбель Николаева», В. Кобы «Богояв-ленському роду нема переводу». Видання вмістили не тільки наукове бачення історії Богоявленська, а й відомості, зібрані бібліотекою – це спогади і свідоцтва старожилів, виписки зі старовинних миколаївських газет 19-20 сторіччя, архівні дані, документи із сімейних архівів місцевих мешканців. Кожного літа, коли на свою малу батьківщину з'їжджаються «богоявленці», наступає краєзнавчий бум в бібліотеці.

Як зазначено в Маніфесті Української бібліотечної асоціації «Бібліотеки в умовах кризи», однією з цінністю бібліотек є зберігання й популяризація культурно-історичної спадщини країни, регіону, місцевої громади як основу національно-патріотичного розвитку особистості. Туризм, як вид діяльності, також спрямований на задоволення значного кола потреб, важливих для становлення людини як у соціальному, так і духовному аспектах. Тому бібліотеки ЦБС для дорослих м. Миколаєва активно долучаються до розвитку культурно-історичного туризму на Миколаївщині.

ЗБІРНИК ТЕЗ ДОПОВІДЕЙ

III Всеукраїнської науково-практичної конференції «Сучасні тенденції розвитку туризму»

Посвідчення № 525 від 24 вересня 2015 р. про реєстрацію проведення III Всеукраїнської науково-практичної конференції «Сучасні тенденції розвитку туризму» видане Українським інститутом науково-технічної і економічної інформації (УкрІНТЕІ)

Редакційна колегія

Голова:
Федотова Н.В. – директор ВП «Миколаївська філя Київського національного університету культури і мистецтв», Заслужений працівник культури України, доцент.

Члени редакційної колегії:
Шуляк С.О. – к.п.н., доцент.
Обозна А.О. – к.е.н., доцент.
Гаврилова О.В. – к.п.н., доцент.
Доній В.С.

Технічний редактор:
Огієнко М.М. – к.т.н., доцент.

Надруковано у видавничому відділі Миколаївської філії
Київського національного університету
культури і мистецтв» вул. Декабристів, 17
тел. (0512) 47-11-40